

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ได้รับการสอน
แบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD)

ปริญญานิพนธ์
ของ
ภูมิพรรณ ทวีชาติ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
พฤษภาคม 2549

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนาที่ได้รับการสอน
แบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD)

บทคัดย่อ
ของ
ภูมิพรรณ ทวีชาติ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
พฤษภาคม 2549

ภูมิพรรณ ทวีชาติ. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรีชาเชิงอารมณ์ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา ที่ได้รับการสอน
แบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD). ปรินญาณพนธ์
กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ตรูเนตร อัสชสวัสดิ์, รองศาสตราจารย์ภา
ศรีไพโรจน์

การศึกษาค้นนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรีชาเชิงอารมณ์ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขากับการ
สอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2549 จำนวน 80 คน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) กลุ่มทดลองที่ 1
เรียนโดยสอนแบบไตรสิกขา จำนวน 40 คน กลุ่มทดลองที่ 2 เรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส
ที เอ ดี จำนวน 40 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง 8 สัปดาห์ รวม 20 ชั่วโมง ทั้งสองกลุ่มใช้เนื้อหา
เดียวกันในการดำเนินการทดลองครั้งนี้ ใช้แผนการวิจัยแบบ Randomized Control group pretest – Posttest
Designเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนามีค่า
ความเชื่อมั่น 0.84 และมาตรวัดปรีชาเชิงอารมณ์มีค่าความเชื่อมั่น 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t – test
Independent Sample ในรูปของผลต่างคะแนน (Difference Score)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอน
แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอน
แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีปรีชาเชิงอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

A STUDY ON MATHAYOM SUKSA V STUDENTS LEARNING
ACHIEVEMENT AND EMOTIONAL INTELLIGENCE ON BUDDHIST
DOCTRINES THROUGH INSTRUCTION BASED ON
THE TRISIKA AND COOPERATIVE LEARNING STAD TECHNIQUES

AN ABSTRACT
BY
PHOOMPAN TAWEECHAT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

MAY 2006

Phoompan Taweachat. (2006). *A Study on Mathayom Suksa V Students' Learning*

Achievement and Emotional Intelligence on Buddhist Doctrines Through Trisikka and Cooperative Learning Using STAD Techniques. Master thesis, M.Ed. (Secondary Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc Prof. Trunate Uschasawad, Assoc Prof. Nipa Sripairot.

The purpose of this research is aimed at comparing the secondary V students' academic and emotional intelligence on Buddhist Doctrines through Trisikka and cooperative learning using Student Team Achievement Division techniques

The samples were secondary V students of year 2006. They were randomly selected and divided into 2 groups of 40 in each. The first group was taught through Trisikka approach and the second one was taught through cooperative learning using STAD approach. The research was conducted in a period of two hours in 4 weeks with a total of 20 hours. Both groups were taught with the same content during the experiment using Randomized Control Group Pre- test and Post-test Design.

The result revealed that the academic achievement test on Buddhist Doctrines through Trisikka with 0.81 reliability, emotional intelligence test with 0.96 reliability and the t-test (difference score) were statistically used in the study.

The result revealed that:

1. The students learning Buddhist Doctrines through Trisikka and through Student Team Achievement Division cooperative learning techniques showed significantly different in academic achievement at the .05 level.
2. The students learning Buddhist Doctrines and Student Team Achievement Division Division cooperative learning techniques showed significantly different in emotional intelligence at the .05 level.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ การให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ดร.เนตร อัสสวัสดี ประธานที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์นิภา ศรีโพธิ์โรจน์ กรรมการที่ปรึกษารองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย และรองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนศิริ ที่ให้ความรู้ แนวคิดและคำแนะนำในการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้และความเมตตาเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้คำปรึกษา แนะนำตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ ที่ให้ความอนุเคราะห์ใช้เครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายมัธยม) อาจารย์นที ศิริมัย รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อาจารย์ชวลิต สูงใหญ่ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมืออย่างยิ่งในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2544 ที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนทำให้การทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ อาจารย์ธนวิษณุ ชัยภักดี อาจารย์ศุภศิษย์ นามโกชน์ อาจารย์อำนาจ สาทสิทธิ์ และ อาจารย์ยุทธกร ไพรวงษ์ ที่คอยช่วยเหลือ ห่วงใย สนับสนุนการศึกษาและเป็นแรงบันดาลใจกับความสำเร็จในครั้งนี้ของผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของ บิดา มารดา บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ภูมิพรรณ

ทวีชาติ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
ตัวแปรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
สมมติฐานทางการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและ วัฒนธรรม	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอนในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	20
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา	23
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบร่วมมือ	28
เอกสารเกี่ยวกับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี	34
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเชิงอารมณ์	39
แนวคิดและโครงสร้างปรัชญาเชิงอารมณ์	39
การวัดปรัชญาเชิงอารมณ์	53
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	78
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	78
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	78
การดำเนินการทดลอง	82
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	83
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	85
การวิเคราะห์ข้อมูล	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	89
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	89
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า	89
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	89
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	90
การดำเนินการทดลอง	90
การวิเคราะห์ข้อมูล	90
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	91
อภิปรายผล	91
ข้อสังเกต	93
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก	101
ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า	147

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบทดสอบปรีชาเชิงอารมณ์และบุคลิกภาพโดยใช้วิธีการวัดความสามารถ วิธีการวัดแบบ รายงานตนเอง และวิธีการวัดโดยผู้ให้ข้อมูล	45
2	การจัดกลุ่มความสามารถ (Competencies) เชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ในรูปแบบปรีชาเชิงอารมณ์ ตามแนวคิดของโกลแมน และแบบทดสอบ ECI	52
3	แสดงการจำแนกพฤติกรรมตามฝ่ายและการแสดงออก	56
4	แบบแผนการทดลอง	82
5	การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนโดย การสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี	87
6	การเปรียบเทียบปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอน แบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี	88
7	แสดงค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	111
8	คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาของกลุ่มทดลองที่ 1 , 2	112
9	คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ก่อนสอนของ กลุ่มทดลองที่ 1	113
10	คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา หลังสอนของ กลุ่มทดลองที่ 1	114
11	คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ก่อนสอนของ กลุ่มทดลองที่ 2	115
12	คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา หลังสอนของ กลุ่มทดลองที่ 2	116

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงการเกิดศรัทธาของนักเรียน	14
2 การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	15
3 การพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา	19
4 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา	25
5 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา	26
6 แสดงรูปแบบการสอนแบบร่วมมือ	30
7 โครงสร้าง EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997)	58

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม อย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดวิกฤตการณ์หลายอย่าง ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและการดำเนินชีวิตของคน “การเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง จึงต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่หลากหลายและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ความหลากหลายของระบบการจัดการ และความหลากหลายในวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม สำหรับผู้เรียนแต่ละคน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็ต้องให้อยู่ในโลกของความเป็นจริง ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงที่เชื่อมโยง ชับซ้อนและเคลื่อนไหวตลอดเวลา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคใหม่ นอกจากนี้ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (ประเวศ วะสี. 2542: 9)

ผลจากการประเมินหลักสูตรของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ. 2542: 18) พบว่า ความล้มเหลวของการศึกษาคือ ไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่ดี การพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมยังน้อยไป สถาบันการศึกษาส่วนมากมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ ให้เรียนเก่ง เพื่อสอบแข่งขันเข้าเรียนในระดับสูง จนละเลยการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ทำให้เกิดปัญหา คือ ไม่สามารถปลูกฝังจิตใจที่ดีให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ดังเห็นได้จากปัญหาความขัดแย้ง โดยการยกพวกตีกันระหว่างสถาบันการศึกษา การฆ่าคนรักเมื่อผิดหวัง การฆ่าครู การปล้นรถประจำทาง รวมกลุ่มตั้งแก๊งรื้อดไถ หรือคนที่กล่าวตักเตือน ดังปรากฏแล้วตามสื่อต่างๆ การไม่สามารถปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ขาดวิธีในการผ่อนคลายตนเอง ไม่สามารถถอดถอนรอยเพื่อไปสู่เป้าหมาย การเกิดปัญหาทางเพศและยาเสพติด เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็ไม่สามารถหาวิธีแก้ไขได้ (เทคศักดิ์ เดชคง. 2542: 12) ในขณะที่เด็กยังทำให้จิตใจของมนุษย์คับแคบ ไม่มีความสามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความจริง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีแต่การแข่งขัน ทำลายซึ่งกันและกัน จึงได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่ โดยเปลี่ยนจากการใช้เนื้อหาเป็นตัวตั้ง มาใช้การศึกษาความจริง 3 ประการเป็นตัวตั้ง คือ ศึกษาให้รู้จักตนเองเพื่อให้เข้าใจพื้นฐานของมนุษย์ ศึกษาสภาพแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงกับมนุษย์และระบบการศึกษา ในการสร้างคนให้มีทั้งความดี ความเก่ง และมีความสุขหรืออาจกล่าวได้ว่าทั้งความสามารถทางสติปัญญา (Intelligence Quotient) ปราชาเชิงอารมณ์ (Emotional Quotient) และมีคุณธรรม (Moral Quotient) อยู่ในตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 11 – 13; กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 5)

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของไทย ไม่ได้รับการเอาใจใส่ในเรื่องของการปฏิบัติที่ดีงาม การใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนจะตัดสินใจปัญหาต่างๆ ผู้เรียนจึงใช้อารมณ์ที่เกิดขึ้นตัดสินปัญหาเป็นหลักสอนเนื้อหาวิชามากกว่ากระบวนการแสวงหาความรู้ มิได้ดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ แต่เป็นการปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสิ้นเชิง (บุรชัย ศิริมหาสาร. 2538: 20) ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่สมบูรณ์ และไม่บรรลุจุดหมายของหลักสูตร จากการที่ผู้สอนยังมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นเนื้อหา โดยวิธีบรรยาย เป็นการสอนที่ตรงกันข้ามกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้เจริญเติบโตเต็มความสามารถ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและ

ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดความสุข ซึ่งการเรียนอย่างมีความสุขนั้นต้องคำนึงถึงว่าผู้เรียนแต่ละคนนั้นต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจ เกิดความรัก และภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ผู้สอนจะต้องมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง สร้างบทเรียนให้สนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม และเร้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ในสิ่งที่สนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (รุ่ง แก้วแดง. 2543: 118 – 119) เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาและแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และมาตรา 24 ซึ่งผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ และความแตกต่างในการเรียนรู้ (Learning Style) ของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดความสนใจ โดยคำนึงถึงการเรียนรู้ที่แต่ละบุคคลถนัดตามความสามารถตามความสนใจ ซึ่งทำให้เกิดความสุขในการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา เน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และมีการเจริญสมาธิ ทำให้จิตใจบริสุทธิ์

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันที่คำนึงว่าผู้เรียนต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม ปัญญา และมีความสุขในการเรียนของผู้เรียน จึงมีความสนใจที่ศึกษา การสอนแบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นพุทธวิธีหนึ่งในการสอนของพระพุทธเจ้าที่คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยมีจุดเด่น คือความสงบทางจิตเพื่อเกิดปัญญา จึงควรนำแนวคิดและพุทธวิธีที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้กับพุทธบริษัทในอดีตมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีระบบทุกขั้นตอน โดยใช้กระบวนการฝึกหัดอบรม กาย วาจา และจิตใจของมนุษย์ให้สามารถดำเนินชีวิตที่ดีด้วยการใช้ปัญญา และโดยวิธีเดินทางสายกลางอันสุจริตชอบธรรม ซึ่งอำนวยการประโยชน์แก่ทั้งตนเองและส่วนรวม (สมุน อมรวิวัฒน์. 2528: 35) การนำหลักและวิธีการของพระพุทธศาสนามาใช้ในการสอน คุณธรรม จริยธรรม นั้น ประดิษฐ์ พรหมเสนา ได้ทำการวิจัยโดยการนำวิธีสอนสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยธรรมระดับประถมศึกษา พบว่า วิธีการสอนที่ประยุกต์มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ได้แก่ วิธีการสอนแบบบรรยาย แบบอุปมาอุปไมย แบบธรรมสากัจฉา แบบปุจฉา วิสัชนา และแบบไตรสิกขา ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยธรรมดีขึ้นกว่าการสอนทั่วไป (ประดิษฐ์ พรหมเสนา. 2523:) กระบวนการฝึกอบรมนี้สามารถประยุกต์มาเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จนสามารถควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ของตนเองได้ (คุชฎี สิตลวรารค์. 2524: 3) การศึกษาที่แท้จริงของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ การค้นคว้า และการฝึกอบรมตนเอง ส่วนการสอนอีกวิธีหนึ่ง คือการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี เป็นการสอนที่กำหนดให้ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถทางการเรียนต่างกัน มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยๆ สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจบทเรียนนั้น เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม (Slavin. 1978: 41) การสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี นี้จะลดการทำงานเพื่อตนเอง และการยึดความเป็นตัวของตัวเองลง ขณะเดียวกัน การร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวมจะมีมากขึ้น (สุรศักดิ์ หลาบมาลา. 2531: 8)

จากจุดเด่นของวิธีสอนดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของวิธีสอนแบบไตรสิกขากับวิธีการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม ชั่วชัณห์ 4 (ม. 4 – ม. 6) และปรัชญาเชิงอารมณ์ของนักเรียนว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่อง หลักธรรมในพุทธศาสนา ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนแบบ ไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสิทธิภาพ หรือของนักเรียนที่เกิดจากการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี เพื่อผลการศึกษาวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนการสอนหลักธรรมในพุทธศาสนาแนวใหม่ให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีขอบเขตของประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมจำนวน 250 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โดยสุ่มมาจำนวน 2 ห้อง รวมนักเรียน 80 คน แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Caster Random Sampling) โดยการจับฉลากเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 คน แล้วจับฉลากอีกครั้ง เพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

- 2.1 กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา
- 2.2 กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

3. ระยะเวลา

ระยะเวลาในการทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมใช้เวลา 8 สัปดาห์ รวมกลุ่มละ 20 ชั่วโมง

4. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – ม. 6) เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่

- 4.1 โลกธรรม 8
- 4.2 มัจฉาวนิชชา 5
- 4.3 วิมุตติ 5
- 4.4 อปรีหานิยธรรม 7
- 4.5 โภคอาทิยะ 5

4.6 ชาวพุทธตัวอย่าง

5. ตัวแปรที่ศึกษาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งเป็น

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอน 2 วิธี ซึ่งแบ่งเป็น

5.1.1 การสอนแบบไตรสิกขา

5.1.2 การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

5.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.2.2 ปรีชาเชิงอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนแบบไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญา เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเองด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งผู้สอนเป็นผู้สร้างสถานการณ์ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดหลักศีลธรรม และเลือกกระทำถูกต้องหลักศีลธรรม เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนองสถานการณ์ตามที่ตนเลือกแล้ว ผู้สอนให้หลักในการพิจารณาความไม่ยั่งยืน (อนิจจัง) ความทนทานอยู่ไม่ได้ (ทุกขัง) และความไม่มีตัวตนที่แท้จริง ยึดว่าเป็นตัวเราของเรา (อนัตตา) ความรู้สึกของตนเอง จากนั้นผู้สอนถามถึงความรู้สึกของผู้เรียนว่ารู้สึกอย่างไรในการตอบสนองสถานการณ์นั้น ทั้งก่อนการกระทำ ขณะกำลังกระทำ และหลังการกระทำ ผิดหรือถูกหลักศีลธรรม จนผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา จิต สามารถบรรยายความรู้สึก วิธีการคิดและเหตุผลในการควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และทางใจของตนได้

การสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการสอนที่ผู้เรียนต้องศึกษาเป็นลำดับ ดังนี้

1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนให้ผู้เรียนดูรูปภาพ วิดีทัศน์ สไลด์ หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายของเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์

1.2 ขั้นศีลสิกขา ผู้สอนกำหนดสถานการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น

1.3 จิตสิกขาหรือการทำสมาธิ คือ การนำจิตที่ฝึกจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกอยู่กับลมหายใจ เมื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียว จนจิตสงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวน และจิตอยู่ในสภาพที่ดี โดยผู้สอนให้หลักการฝึกสมาธิเป็น 2 ขั้น ตามลำดับ ดังนี้

1.3.1 ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้ายหายใจเข้าตั้งกายตรงไม่เกร็งตัว

1.3.2 หลับตา กำหนดลมหายใจเข้า – ออก โดยเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ

1) ตามลมหายใจตั้งแต่ปลายจมูกเข้าไปจนถึงช่องท้อง เมื่อลมหายใจเข้าสุดก็หายใจออก และตามลมหายใจออกตั้งแต่ช่องท้องออกมาจนถึงปลายจมูก

2) ดักลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ปลายจมูก

3) เฝ้าดูอาการพอง ยุบของส่วนหน้าท้องของตน

ไม่ว่าจะเลือกวิธีใด ผู้เรียนต้องตั้งสติให้อยู่กับลมหายใจ ไม่ปล่อยสติไปเรื่องอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นในใจของตนเองขณะที่กำหนดลมหายใจได้ถูกต้อง

1.3.3 ปัญญาศึกษา การนำปัญญาที่เกิดจากการทำสมาธิมาพิจารณา ผลที่เกิดขึ้นในใจของตน ในการเลือกการกระทำผิด หรือถูกหลักธรรมว่าเป็นอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้น เพราะอะไร ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ โดยผู้สอนให้ผู้เรียนนักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบการเรียนและกรณีตัวอย่าง แล้วช่วยกันคิดวิเคราะห์โดยบันทึกลงในใบกิจกรรมที่กำหนดให้

1.3.4 เสนอผลการอภิปราย โดยตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอทางเลือกแนวทางปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมชั้น

1.4 ขั้นสรุป ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียน โดยผู้สอนเพิ่มเติมความรู้ส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น

1.5 ขั้นการวัดผลและประเมินผล โดยครูพิจารณาความสนใจและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และคำตอบของผู้เรียนในใบกิจกรรม

2. การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD : Student Teams – Achievement Divisions) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ร่วมกัน โดยครูจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 คน มีระดับความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ ในอัตราส่วน 1 : 2 : 1 สมาชิกแต่ละคนจะต้องร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันทำงาน เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนและแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

เป็นการสร้างความสนใจ และความพร้อมของนักเรียนในการเรียนโดยอาจนำเสนอด้วยสิ่งที่น่าสนใจ การสนทนา หรือเกม

2. ขั้นกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 – 5 คน ให้สมาชิกมีความรู้ความสามารถคละกัน คือ ความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ ในอัตราส่วน 1 : 2 : 1 ซึ่งสมาชิกจะทำหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานให้ลุล่วง กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจสมาชิก รับเอกสารจากครูและรวบรวมงานส่งครู

ผู้บันทึก ทำหน้าที่จดบันทึกข้อตกลง สรุปผลการทำงานและรายงานผล

ผู้ชี้แนะ ทำหน้าที่ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของสมาชิกให้ทุกคนสามารถอธิบายได้

การกำหนดบทบาทหน้าที่ดังกล่าวอยู่ในดุลพินิจของครูผู้สอนที่จะพิจารณาให้เหมาะสมในแต่ละกลุ่ม

2.2 นำเสนอบทเรียน ผู้สอนให้ความรู้แก่ผู้เรียนทั้งชั้นด้วยวิธีการต่างๆ ประกอบสื่อการสอนและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียนที่นำเสนอโดยแนะแนวทางให้

2.3 ผู้เรียนทำงานกลุ่ม จะใช้เวลา 1 คาบ ในการเรียนบทหนึ่งๆ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยศึกษาจากใบงานร่วมกับสมาชิกทุกคนจะต้องเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ ให้เข้าใจและช่วยกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

3. ขั้นสรุป

ผู้สอนใช้วิธีสุ่มผู้เรียนบางกลุ่มรายงานผลหรือซักถาม เพื่อสรุปความเข้าใจในการทำกิจกรรม

4. ชั้นวัดและประเมินผล

ผู้เรียนแต่ละกลุ่มทำการประเมินผลการทำงานของกลุ่มโดยใช้แบบสังเกตและการทำแบบทดสอบย่อยเป็นรายบุคคล เมื่อเรียนจบบทเรียนแต่ละบท ผู้สอนตรวจผลการเรียนพิจารณาผลเป็นคะแนนรายบุคคล และคะแนนเฉลี่ยรายกลุ่ม

5. ชั้นสร้างความประทับใจ

ครูประกาศคะแนนของกลุ่มให้ทราบพร้อมคำชมเชย รางวัล หรือประกาศนียบัตรให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการจูงใจให้นักเรียนตระหนักความสำเร็จของกลุ่ม

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้เนื้อหาหลักธรรมในพุทธศาสนา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งวัดได้จากการตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเนื้อหาหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นแบบทดสอบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก ประกอบด้วย ความรู้ - ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า

3.1 ความรู้ – ความจำ ประกอบด้วย ความรู้ความจำที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ

3.2 ความเข้าใจ ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลความหมาย การตีความและการขยายความตามสภาวะการได้ตรงตามความหมายที่มีความสอดคล้องตามบริบทของสังคมปัจจุบันได้

3.3 การนำไปใช้ ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการนำประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับมาแก้ปัญหานั้นๆ ได้สำเร็จ

3.4 การวิเคราะห์ ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ด้วยวิธีการแยกแยะได้ถึงถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์และหลักการ ด้วยกรณีตัวอย่าง หรือเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับบริบทในขอบเขตของสังคมนั้นๆ

3.5 การสังเคราะห์ ประกอบด้วย ความสามารถในการประกอบส่วนย่อยให้เข้ากันได้ อย่างเป็นเรื่องราว โดยการจัดให้เป็นโครงสร้างใหม่ ประกอบด้วยข้อความ แผนงานและความสำคัญ

3.6 การประเมินค่า ประกอบด้วย ความสามารถในการตัดและสรุปลงในเรื่องราวต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสม สามารถตัดสินใจได้แย้งวิพากษ์วิจารณ์ตามข้อเท็จจริง เป็นหลักในการประเมินค่า

4. ปรีชาเชิงอารมณ์ (Emotional Quotient) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะใช้ปัญญาในการรักษาและพัฒนาสภาพจิตที่ดีงามหลังจากรับรู้สิ่งใดแล้ว และแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์

การใช้ปัญญา (การรู้ – คิด – เข้าใจ) หมายถึง การคิดพิจารณาให้เข้าใจความจริงและคุณค่าที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ การคิดตามหลักพุทธธรรมหรือโยนิโสมนสิการ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ คิดถูกวิธี คิดอย่างมีลำดับขั้นตอน การคิดตามเหตุปัจจัย และการคิดเร้ากุศล หรือกระตุ้นให้ทำความดี

สภาพจิตที่ดีงาม หมายถึง สภาวะที่เกิดขึ้นในจิตใจ โดยทำให้จิตมีสุขภาพดี สะอาด ประกอบด้วยปัญญาและมีความสุข

พฤติกรรมเกื้อกูลและสร้างสรรค์ หมายถึง การกระทำทางกาย ทางวาจาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเสียสละช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสภาพแวดล้อม

โครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน แต่ละด้านมีลักษณะย่อย ดังนี้

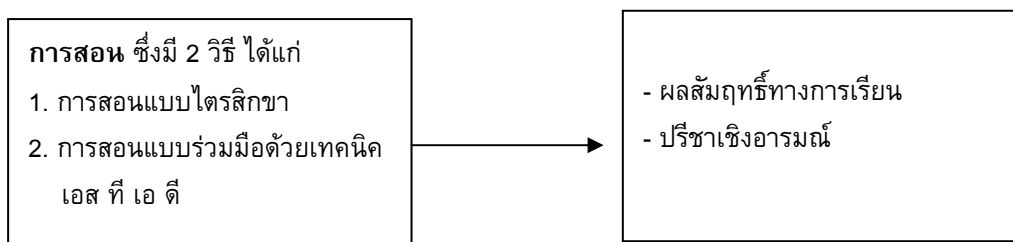
1. ตนเองมีความสุข ประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคล ดังนี้
 - อารมณ์ดี สุขภาพจิตดี มองโลกในแง่ดี ใจคอหนักแน่น เมตตา กรุณา มุทิตา ควบคุมตนเองได้ มั่นใจในตนเองและปรับตัวยืดหยุ่น
2. สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญในความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนี้
 - ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ดูถูกผู้อื่น สามัคคี กตัญญู จริ่งใจ มีน้ำใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และรู้จักให้อภัย
3. งานได้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่นดังนี้
 - ตรงต่อเวลา วางแผนการทำงาน ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เห็นแก่ส่วนรวม ร่วมมือในการทำงาน ช่วยเหลือเพื่อส่วนรวมในการทำงาน รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มองการณ์ไกล มีฉันทะในการทำงาน กล้าคิดกล้าแสดงออก และใฝ่รู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้ทำการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานทางการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีปรีชาเชิงอารมณ์แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิจัยเกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพุทธศาสนา
 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา
 4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา
 5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบร่วมมือ
 - 5.1 ความหมายและรูปแบบการสอนแบบร่วมมือ
 6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
 - 6.1 องค์ประกอบของการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
 - 6.2 ขั้นตอนการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
 - 6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
 7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเชิงอารมณ์

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอน ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างรวดเร็ว จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น เพื่อความอยู่รอด สิ่งสำคัญคือ การปรับปรุงหลักสูตรการจัดการศึกษา เพื่อให้มีความทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งสนองความต้องการที่แท้จริงของบุคคล ของสังคม เหตุการณ์ที่นำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร การศึกษาของไทยที่สำคัญคือ การเกิดวิกฤตของเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพพจน์ของเศรษฐกิจไทยอย่างมากมาย จึงทำให้ทุกฝ่ายหันมาให้ความสนใจพื้นฐานในสังคมไทย โดยเฉพาะหลักสูตรทางการศึกษาของไทย พบว่า ไม่เอื้ออำนวยให้มีการเตรียมคนให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะการสอนเน้นข้อเท็จจริง แต่ขาดกระบวนการในการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชาการศึกษา สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมือง ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

มิใช่แต่เฉพาะสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเท่านั้น แต่สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีหน้าที่และความรับผิดชอบนี้มากกว่ากลุ่มวิชาอื่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้จากสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษา การจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ (Integrated Thematic Unit) ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบนี้จะนำมาจากแนวคิดความคิดรวบยอดปัญหาหรือโครงการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวมเก็บไว้ ประเด็นปัญหาหรือโครงการเหล่านั้นอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสาระหลักต่าง ๆ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่บุคคลนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระดับความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่า มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างไร ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตมนุษย์ชาติหนึ่ง มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีต ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาดอย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งเน้นให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมายในการส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดี โดยหลอมรวมวิทยาการแขนงต่าง ๆ มาบูรณาการเพื่อมุ่งพัฒนาคนให้มีชีวิตสมบูรณ์ เน้นความสัมพันธ์ด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม สามารถพึ่งตนเองในด้านการคิด การปฏิบัติ และการตัดสินใจด้วยตนเอง ทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ใช้ความรู้มาสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติ

ดังนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 41 จึงระบุให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลจึงได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อปรับปรุงและวางแผนการศึกษาของชาติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มีสาระที่สำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางการศึกษา วิธีการเรียนที่หลากหลายและนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรเก่าอย่างมาก เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนสังคม รวมทั้งการสร้างคุณลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับคนไทย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนา

ประเทศไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญและจัดเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของประเทศ คือ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมที่เก่าแก่มาก ซึ่งอาจพูดได้ว่า มีมาเคียงคู่กับชนชาติไทยโดยตลอด เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จึงปะปนอยู่กับประวัติศาสตร์ของชาติไทยทุกยุคทุกสมัย อย่างแยกกันไม่ออก ถ้าเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของไทย ก็ต้องรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาไปด้วย ดังนั้น สภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุ ความจำเป็นที่คนไทยจะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจก็ควรจะทำให้รู้เรื่องอย่างเพียงพอคู่กันไปด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2533: 1)

2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับพุทธวิธีสอน

วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่นับได้ว่าได้ผลดีที่สุด คือ วิธีการที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพราะวิธีเผยแพร่พระธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถเอาชนะความขัดแย้งและความเชื่อในสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ที่มีอยู่อย่างมั่นคง ทรงเลือกใช้วิธีสอนได้เหมาะสมกับบุคคลและชุมชน ประกอบกับพระองค์ทรงมีพุทธลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา การสอนของพระองค์เน้นการคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปได้อย่างกว้างขวาง วิธีสอนพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์ จากการวิเคราะห์ผลการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง ผลการสอนจะออกมาในรูปแบบทั้งดงาม สมบูรณ์ด้วยเนื้อหาสาระ ปฏิภาณศรัทธา และความชื่นชมยินดีให้แก่ผู้ฟัง ดังคำที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก “อาทิลกยาณ สาทถ สพยญชน เกวลปริปุณณ ปริสุทฺธ...” แปลว่า คำสอนของพระพุทธองค์ ไพเราะในเบื้องต้นในท่ามกลาง และในที่สุดสมบูรณ์ด้วยอรรถรสและพยัญชนะบริบูรณ์ทุกประการ (ประสาร ทองภักดี. 2526: 41) จะเห็นได้ว่า

พระธรรมที่ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์นั้นเป็นแก่นสารมีสาระอันลึกซึ้ง แต่พระองค์ก็ทรงเทศนาสั่งสอนให้ทุกคน ทุกวรรณะ คนนอกศาสนา หันมาเลื่อมใสเข้าใจและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง พุทธวิธีสอน จึงเป็นเรื่องที่ผู้สอน ในปัจจุบันควรสนใจศึกษา (สุมน อมรวิวัฒน์. 2513: 13) แนวการสอนของพระพุทธองค์ เพื่อนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ แก่การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อไป เพราะ “... พระพุทธเจ้า ทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบลง มักมีผู้สรรเสริญ พระธรรมเทศนา เสมอ แจ่มแจ้งจริง พระองค์ผู้เจริญแจ่มแจ้งจริง พระธรรมเทศนาของพระองค์เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิด ของที่ปิด บอกทางแก่คนหลง ส่องประทีปในมือให้คนที่มัวจกมัวได้เห็นรูป...” (วสิน อินทสระ. 2534: 3)

การสอนธรรมะในวิชาพระพุทธศาสนา ควรยกย่องให้พระพุทธเจ้าเป็นบรมครู หมายถึง ครู ที่ยอดเยี่ยมที่สุด เพราะทรงใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลายตามระดับสติปัญญาของผู้เรียนเท่าที่รวบรวมได้ มีดังนี้

1. ทรงใช้วิธีเอ็กสัลทีฟ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ดีมีผลเป็นสุข ชั่วมีผล เป็นทุกข์ แนนอนไม่มีอย่างอื่น
2. ทรงสอน โดยวิธีภัชชลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจน
3. ทรงสอนโดยวิธีปุจฉาลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ เพราะเห็นว่าไม่เป็น ประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลา
4. ทรงสอนโดยรูปนลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ เพราะเห็นว่าไม่เป็น ประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลา
5. ทรงสอนโดยวิธีอุปมาลักษณะ คือ สอนแบบเปรียบเทียบให้เห็นจริง (วสิน อินทสระ. 2534: 22 – 37)
6. ทรงสอนตามความสนใจของผู้เรียน
7. ทรงสอนตามความลึกซึ้งจากง่ายไปยาก
8. ทรงใช้วิธีตอบปัญหาแบบต่าง ๆ (สมบุรณ์ จ่างจิต และคนอื่นๆ. 2513: 239 – 242)
9. ทรงสอนโดยทำตัวอย่างให้ดู พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้เป็นแบบอย่างแก่ สาวกทั้งหลาย ไม่ยอมให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงมาใช้อำนาจเหนือพระพุทธองค์ ทรงจงใจให้สาวก ถือเอาพระองค์เป็นแบบอย่างในความเพียรนั่นเอง
10. ทรงสอนโดยใช้อุปกรณ์ เช่น ดอกบัว น้ำ ฝ้า ฯลฯ เช่น เรื่อง ภิกษุจุลบัณฑกพระอรหันต์ ภิกษุผู้พี่ชายจะสั่งสอนอย่างไรก็ไม่จดจำ ไม่ได้ผล เมื่อพระองค์ทรงทราบ จึงทรงส่งผ้าขาวสะอาดผืนหนึ่งให้ ลูบล้างนานๆ สดล้าเห็นลงได้ชัดเจน ทำให้ภิกษุบัณฑกเข้าใจว่าจิตนั้นสกปรกได้เพราะสิ่งภายนอก จึงบรรล ุธรรมในที่สุด
11. ทรงสั่งสอนโดยใช้วาจาประกอบด้วยพระองค์ 9 คือ
 - 11.1 สอนให้เข้าใจจากการฟัง (สุตตะ)
 - 11.2 สอนร้อยแก้วแล้วแทรกด้วยบทกวี (เคยยะ)
 - 11.3 สอนร้อยแก้วล้วนๆ (เวยยากร)
 - 11.4 สอนให้เป็นบทกวีล้วนๆ (คาถา) เช่น คาถาธรรมบท
 - 11.5 สอนโดยแปลงวาจาเป็นคติ (อุทาน)
 - 11.6 สอนโดยอ้างอิงคำพูดที่เคยพูดกันไว้ก่อนแล้ว (อิติวุตตะกะ)
 - 11.7 สอนโดยวิธีเล่านิยายประกอบหลักธรรม (ชาดก)
 - 11.8 สอนเรื่องแปลกน่าอัศจรรย์ (อันทุตธรรม)

11.9 สอนเรื่องที่ต้องใช้สติปัญญาชั้นสูงในการขบคิด (เวทลละ)

12. ทรงสอนด้วยวิธีซักถาม ให้ยอมรับหรือเห็นจริงด้วยตนเอง เพื่อทดสอบความเข้าใจและเปิดทางให้ผู้อื่นคิดค้น

13. ทรงสอนโดยใช้เรื่องราวที่ผู้ฟังเข้าใจดีแล้ว เพื่อเป็นเครื่องนำไปสู่ธรรมะ เช่น ทรงสอนชฎิล ผู้คุ้นเคยกับการบูชาไฟว่า ไฟภายใน ได้แก่ กิเลสต่าง ๆ ประกอบด้วย ราคะ โทสะ โมหะ เป็นของร้อนที่แผดเผาจิตใจ

14. ทรงสอนโดยวิธีกล่าวอ้างอิงประวัติศาสตร์ขึ้นมาเชื่อมโยง

15. ทรงสอนโดยเทียบเคียงกับวิชาการต่างๆ ในสมัยนั้น เช่น การฝึกช้าง ม้า

16. ทรงสอนโดยให้ใช้สติปัญญาของตนกำกับ เพื่อมิให้เชื่ออย่างมง่ายและให้หาธรรมะจากสิ่งแวดล้อม

17. ทรงสอนโดยใช้วิธีเลื่อนความเข้าใจของผู้ฟังเป็นขั้นๆ ถ้าผู้ไม่มีพื้นความเข้าใจเบื้องต้นมาก่อนพระองค์จะไม่ทรงสอนอริยสัจ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง แต่สอนเรื่องราวต่างๆ เป็นการฟื้นฟูความรู้ ความเข้าใจระหว่างโลกกับธรรมให้ดีขึ้นก่อน

18. ทรงสอนโดยให้ดูความรู้สึกรู้สึกของตัวเองเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ เช่น สอนให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา การไม่เบียดเบียนกัน การทำความดีงามต่อกัน

19. ทรงสอนให้ว่าเรื่องของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องสมมติ คือ ไม่ใช่เรื่องการเดา หรือการนึกคิดเอาเอง แต่เป็นสิ่งที่สามารถค้นพบความจริงได้ โดยได้ทรงปฏิบัติแล้วนำความจริงที่ค้นพบนั้นมาสั่งสอน เป็นการปฏิเสธการเดา การคาดคะเน ในการสอนแต่ละครั้ง พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 จำพวก เปรียบเทียบกับดอกบัว 4 เหล่า คือ

1. อุตตติยัญญู ผู้อาจุธรรมได้พลัน เปรียบเหมือนดอกบัวอยู่เหนือน้ำ พอถูกแสงอาทิตย์ก็บาน

2. วิปจิตัญญู ผู้อาจุธรรมได้ต่อเมื่อท่านได้อธิบาย เปรียบเหมือนดอกบัวอยู่ปรึมน้ำ อันจะบานในวันรุ่งขึ้น

3. เนยยะ ผู้พอจะแนะนำได้ คือ จะต้องแนะนำสั่งสอนอยู่บ่อยๆ จึงจะรู้ตามได้ เปรียบเหมือนดอกบัวอันจะบานในวันต่อไป

4. บทประมา พวกประมาโง่ คือ พวกที่แม้จะแนะนำสั่งสอนอย่างไร ก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟัง ทั้งนี้เปรียบเหมือนดอกบัวซึ่งติดอยู่กับดินอันจะเป็นอาหารของปลาและเต่า ในบุคคลเหล่านี้ พระพุทธองค์ทรงเลือกสอนบุคคล 3 ประเภทแรก โดยทรงเลือกธรรมะให้เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญญาบารมีของบุคคลนั้น (สมทรง บุญญฤทธิ์. 2525: 11 – 17)

2.2 แนวคิดพื้นฐานของการสอนและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

... ในแง่การสอน พระพุทธองค์วางพื้นฐานไว้ว่า ...สอนให้มีวิธีการใหม่ วางรากฐานอยู่บนสติปัญญาและการถามหาเหตุผล... สอนให้คิดอย่างเป็นอิสระเชิงวิจิตหาเหตุผลให้เต็มที่ แต่อย่าคิดอย่างเดียวให้ปฏิบัติด้วย ...พุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการสอนไว้ 4 อย่างคือ

1. สันทิสสนา การแสดงกรรมชั่วที่ควรละ และกรรมดีที่ควรประกอบให้ผู้ฟังเห็นดีถึงการกระทำในที่เฉพาะหน้า

2. สมทปนา ชักชวนให้ผู้ฟังถือเอาด้วยดี ในสิ่งที่ควรเว้น และสิ่งที่ควรประพฤติ

3. สมุตเตสนา ให้ฟังกล่าวหาญขึ้นด้วยดีในสิ่งที่ควรเว้น และสิ่งที่ควรปฏิบัติ

4. สัมผัสทั้งสนา ให้ผู้ฟังรำเริงบันเทิงจิต เห็นคุณค่าของการละเว้นชั่ว ทำดี (สุนน อมรวิวัฒน์. 2528: 13)

นอกจาก พระพุทธเจ้ายังทรงใช้พระสุระเสียงที่จูงใจผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาติดตามพระสุระเสียงของพระองค์ที่เปล่งออกมา ถึงพร้อมด้วยองค์ 8 ประกอบการ คือ

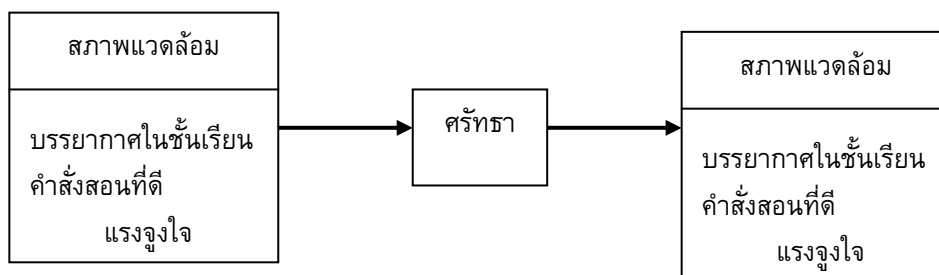
1. สละสลวย
2. ฟังรู้ได้ชัดเจน
3. ไพเราะ
4. ฟังง่าย
5. กลมกล่อม
6. ไม่พร่า
7. พระสุระเสียงลึก
8. กังวาน

ถ้านำวิธีสอนต่างๆ ที่ใช้อยู่ปัจจุบันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับวิธีสอนของพระพุทธศาสนาที่ทรงสอนให้แก่สาวกดังที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่า โดยหลักการสอนไม่แตกต่างกัน ต่างบ้างในด้านวิธีการ ซึ่งต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกาลสมัย สำหรับปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการคิดค้นวิธีสอนโดยนำวิธีการในสาขาอื่นมาผนวก เช่น วิชาปรัชญา เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้น ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ (2513: 197 – 214) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนศาสนาไว้หลายประการ ดังนี้

1. สอนโดยบรรยายหรืออธิบาย ควรใช้ภาษาที่ง่าย ใช้อุปกรณ์การสอนทุกครั้งการสอน อุปกรณ์ประกอบการสอนอาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ เหตุการณ์ และบุคคลตัวอย่าง
2. การสอนโดยการตั้งปัญหา เมื่อครูได้สร้างความสนใจของนักเรียนแล้ว ครูและนักเรียนร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ อยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ
3. สอนแบบค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเอง อาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล
4. การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
5. การเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
6. การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งหรือเล่าเรื่องนั่นเอง แต่วิธีการพูดแทนการเขียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขตและอธิบายวิธีการเรียงความให้
7. การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
8. โต้วาทีปัญหาธรรมะ
9. การแสดงบทบาทประกอบเรื่องหรือสุภาษิต
10. ใช้เพลงประกอบการเรียน
11. ใช้สมุดภาพและสมุดศัพท์
12. การอ่านและการฟังนิทานชาดกการฝึกมารยาทการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ
13. การฝึกมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ

คุณธรรมต่างๆ ในพุทธศาสนานั้น ผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างคุณสมบัติของครูที่ดีได้ เมื่อครูมีคุณสมบัติที่ดี แล้วย่อมทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้กับนักเรียนได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง ครูผู้เป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยมี หลักการสร้างศรัทธา คือ ต้องคำนึงถึงการจัดปัจจัยภายนอก ที่ส่งเสริมจิตใจและปลูกเร้าให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อถือ และเชื่อมั่นในตัวครูผู้สอน ในสาระที่

เรียนและวิธีการเรียนว่า เมื่อเรียนแล้วเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น การสร้างศรัทธาจึงเป็น การสร้างเสริมให้นักเรียนเกิดฉันทะ มีแรงจูงใจใฝ่รู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ดังภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงการเกิดศรัทธาของนักเรียน (สุนน อมรวิวัฒน์. 2530: 91)

2.3 การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นานาทัศนะตามแนวพุทธธรรม

เมื่อกล่าวถึงขอบเขตของการศึกษาในลักษณะที่เป็นระบบ นักการศึกษาสมัยใหม่มักจะคิดถึง สภาพของปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการศึกษา คิดถึงตัวบ่อน ได้แก่ ทรัพยากร บุคลากร และ หลักสูตรการศึกษา ต่อจากนั้นก็มองตลอดไปถึงกระบวนการทางการศึกษา ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ และ ประเมินประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาโดยดูและวัดจากปริมาณและคุณภาพของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษา

หากจะพิจารณาถึงวิธีการศึกษาตามนัยของพระพุทธศาสนาหรือวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาที่มาจากพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากที่พุทธทาสภิกขุได้กล่าว “การศึกษาหรือสิกขา (สะ - อิชะ)” นั้น เกิดขึ้นจากวิธีการฝึกฝนอบรม (Teach and Train) เป็นการฝึกฝนอบรมให้เห็นด้วยตนเอง เห็นซึ่งตนเองและ สิ่งการสอนนั้น คือ ลักษณะนิสัยและจิตใจ (Character and Mind) พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ. 2502) ดังนั้น การศึกษาตามแนวของพุทธธรรม จึงเป็นการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาความรู้ การฝึกปฏิบัติและเข้าใจ ถึงผลของการปฏิบัติชอบนั้น นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒโน) ได้อธิบายว่า การศึกษานั้นต้องจัดเพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถในการประกอบกรงาน และการอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยให้เขาเป็นคนโดยสมบูรณ์ คนที่ถือกำเนิดเป็นคนนั้นยังไม่จัดว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์ เพราะเหตุเพียงที่เกิดมามีรูปร่างเป็นคน ต่อเมื่อมี การปฏิบัติประกอบด้วยความรู้สึกรับชอบชั่วดีสมกับความเป็นคน จึงเรียกว่าเป็นคนโดยธรรม เมื่อมีธรรมของ คนบริบูรณ์ จึงจะชื่อว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์

สุนน อมรวิวัฒน์ (2530) ได้อธิบายถึงการศึกษา เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในแง่ของการ ฝึกฝนและปฏิบัติจริงว่า ความหมาย “มนุษย์” คือผู้ที่มีใจสูง การฝึกปฏิบัติที่แท้จริงในทุกวิถีทาง คือการฝึกฝน จิตใจของคนผู้เป็นสัตว์โลก ให้เปลี่ยนสภาพของจิตใจของสัตว์โลกมาเป็นจิตใจของมนุษย์ ดังนั้น การศึกษา จึงเป็นกระบวนการของการเรียนการสอนและการฝึกฝนอบรม ซึ่งเน้นการปฏิบัติจนเกิดปัญญาด้วยตนเอง และได้เสนอแผนภูมิของการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไว้ดังนี้ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ดังภาพประกอบ 2 ดังนี้

การเรียนรู้การสอน (Teaching – Learning)	การฝึกฝน (Training)
อะไร เป็นอะไร เกิดจากอะไร ประกอบด้วยอะไร เกี่ยวข้องกับอะไร ผลคืออะไร กระทบต่ออะไร อะไรจะเกิดต่อไป	อย่างไร ทำอย่างไร เทคนิคและกลวิธีอย่างไร ควบคุมอย่างไร วิเคราะห์อย่างไร สังเคราะห์อย่างไร ประยุกต์อย่างไร แก้ไขปรับปรุงอย่างไรต่อไป

ภาพประกอบ 2 การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากนันททัศนะที่ได้รับรวบรวมมาพอสังเขปข้างต้น จะเห็นได้ว่า จากการได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น เจ้าของทัศนะต่างมีจุดเน้นที่ตรงกันคือ การมุ่งเน้นคุณลักษณะภายในจิตใจ อันได้แก่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และสภาวะของจิตที่ปราศจากกิเลส มีความสงบร่มเย็นควบคู่กันไป การสั่งสอนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะหาเลี้ยงชีพได้โดยชอบ ควบคุมกาย วาจาใจของตน และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 สมานิในพระพุทธศาสนา

คำว่า สมานิ มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 774) ได้ให้ความหมายว่า สมานิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่ เพื่อเล็งเห็นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2532: 86) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมานิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ภาวะที่จิตสงบนิ่งจับอยู่ที่อารมณ์เพียงอารมณ์เดียว

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สมานิ หมายถึงการที่บุคคลมีจิตที่ตั้งมั่นแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นภาวะที่จิตสงบนิ่งมีอยู่เพียงอารมณ์เดียว

2.4.1 ระดับของสมานิ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2535: 826) สมานินั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ โดยถือความหนักแน่นของสมานิเป็นเกณฑ์ คือ

1. ขณิกสมานิ สมานิชั่วขณะ เป็นสมานิขั้นต้น คนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้
2. อุปจารสมานิ สมานิจวนแน่วแน่ เป็นสมานิขั้นระดับสั่งกันขางการทำงานขงจิต (นิรวณ) ได้ ก่อนเข้าสู่การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมานิแน่วแน่ (ฌาน)
3. อัปปนาสมานิ สมานิแน่วแน่ เป็นสมานิขั้นระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ถือว่าเป็นความสำเร็จขั้นสูงสุดของการเจริญสมานิ

2.4.2 วิธีการเจริญสมาธิ

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต. 2532: 838 – 858) กล่าวว่า การเจริญสมาธิมีหลายวิธี เช่น การเจริญสมาธิตามวิธีธรรมชาติ การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท การเจริญสมาธิอย่างสามัญ และการเจริญสมาธิอย่างเป็นแบบแผน เป็นต้น

ชาลี หวานน้ำ (2530: 12) กล่าวว่า สาเหตุที่วิธีการเจริญสมาธิมีหลายวิธี เพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ เจตคติ หรือภูมิหลังที่แตกต่างกัน การเจริญสมาธิแบบอานาปานสติเป็นการเจริญสมาธิแบบหนึ่งใน 40 แบบของการเจริญสมาธิอย่างมีแบบแผน ซึ่งการเจริญสมาธิแบบนี้มีลำดับขั้นตอนในการเจริญสมาธิ พอสรุปได้ดังนี้ คือ (พระเทพเวที ประยูรย์ ปยุตโต. 2532: 849 – 876) เบื้องแรกเมื่อมีศีลบริสุทธิ์ดีแล้ว

1. ตัวเครื่องกังวล (ปิลิโพธ) 10 ประการ เช่น ที่อยู่ ตระกูล ลาภ คณะ เป็นต้น
2. เข้าหาครู – อาจารย์ ผู้มีคุณสมบัติควรให้อุปกรณ์ในการฝึกอบรมจิต (กรรมฐาน)
3. รับกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งใน 40 อย่าง ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ อานาปานสติ
4. หาสถานที่ปฏิบัติซึ่งเหมาะแก่การเจริญสมาธิ
5. ปฏิบัติตามวิธีเจริญสมาธิดังกล่าวต่อไปนี้

5.1 ขั้นเตรียมการ เลือกอิริยาบถที่ทำให้ร่างกายอยู่ในภาวะผ่อนคลายที่สุด สามารถปฏิบัติอยู่นานๆ ได้โดยไม่เมื่อยล้า การหายใจคล่องสะดวก อิริยาบถที่ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าว คือ การนั่งในท่าที่เรียกว่าสมาธิ

5.2 ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นของการกำหนดลมหายใจ บังคับสติให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว คือ ลมหายใจเข้าออกนั้น ใช้สติติดตามลมหายใจ โดยกำหนดอยู่ตรงจุดที่ลมกระทบ ไม่ให้ขาดระยะ กำหนดอารมณ์กรรมฐานนั้นต่อไป จนภาพที่เห็นในใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ กรรมฐาน (นิมิต) ปรากฏขึ้น ต่อจากนั้นก็คอยตั้งจิตไว้ในนิมิตนั้นเรื่อยไป พยายามรักษานิมิตนั้นไว้ไม่ให้เสื่อมหายไป โดยหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเจริญสมาธิ (อัสปายะ) และเลือกหาสิ่งที่เกื้อกูลเหมาะสมกัน (สปปายะ) เช่น สถานที่ บุคคล อาหาร เป็นต้น ปฏิบัติตามวิธีที่ช่วยให้เกิดอัปปนาสมาธิ (อัปปนาโกศล 10) เช่น ประกอบความเพียรให้สม่ำเสมอ เป็นต้น จนในที่สุดอัปปนาสมาธิก็เกิดขึ้น เป็นการบรรลุขั้นปฐมฌาน เมื่อบรรลุปฐมฌานแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นการบำเพ็ญความชำนาญให้เกิดขึ้นในปฐมฌานและทำความเพียรเพื่อให้บรรลุฌานขั้นต่อไป ขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุดคือ จตุตถฌาน

2.4.3 สิ่งที่มีผลต่อการเจริญสมาธิ

โดยธรรมชาติทุกคนมีสมาธิที่เรียกว่า สมาธิชั่วขณะ (ขณิกสมาธิ) และทุกคนสามารถฝึกฝนตนเองให้เกิดสมาธิได้ แต่เมื่อฝึกฝนแล้วสมาธิจะเกิดขึ้นมากหรือน้อย เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ แต่ละคนที่เจริญสมาธิอาจเกิดสมาธิไม่เท่ากัน ความแตกต่างที่มีผลต่อการเกิดสมาธิคือ สิ่งต่างๆ ดังนี้

1. อัจฉาสัย คือ ความต้องการของผู้เจริญสมาธิว่ามีจุดมุ่งหมายในการเจริญสมาธิอย่างไร เช่น เพื่อระดับกิเลส ให้มีความรู้ความสามารถพิเศษ (ญาณทัศนะ) หรือมีฤทธิ์ เป็นต้น
2. ศีล ผู้ที่เจริญสมาธิให้ได้ผลดี และรวดเร็วต้องระมัดระวังให้ตัวอยู่ในรอบศีลที่เป็นศีลที่เหมาะสมกับตนเอง อาจเป็นศีล 8 หรือศีล 10 ตามแต่ความจำเป็นและข้อบัญญัติ ศีลที่เป็นข้อปฏิบัติที่หยาบ เพราะเป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับกายวาจา ส่วนสมาธิเป็นข้อปฏิบัติที่ละเอียด เพราะเป็นข้อปฏิบัติทางจิตใจ

ฉะนั้นหากเรื่องหยาบๆ ยังปฏิบัติไม่ได้ดี การปฏิบัติในส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นก็ย่อมไม่ดีไปด้วย แม้ในหลักไตรสิกขาที่ถือว่าศีลเป็นพื้นฐานของสมาธิ (ชาลี หวานน้ำ. 2530: 17)

3. ศรัทธา คือ ความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น เชื่อในอริยสัจสี่ เชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นต้น ความเชื่อย่อมเป็นพื้นฐานขั้นแรกของจิตใจ เป็นแรงจูงใจให้บุคคลที่เจริญสมาธิตามแนวพระพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติอย่างมุ่งมั่นในขั้นต่อไป (วิภาวรรณ เดชะโกสยะ และคนอื่นๆ. 2531: 101)

4. ความสามารถในการตัดความกังวลหรือตัดเครื่องผูกพัน (ปัลลิว) ถ้าผู้ใดสามารถตัดความวิตกกังวลของตนในเรื่องต่างๆ เช่น สุขภาพ การงาน ครอบครัว เป็นต้น ได้ดี สมาธิก็เกิดขึ้นรวดเร็ว พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2532: 850 – 851)

5. ความสามารถในการระงับเครื่องกีดขวางความดี (นิวรณ์) ซึ่งมี 5 อย่าง คือ ความพอใจในกาม (กามฉันทะ) ความคิดร้าย (พยาบาท) ความหดหู่และเชื่องซึม (ถีนมิทธะ) ความฟุ้งซ่านและรำคาญ (อุทธัจจกุกกุจจะ) และความลึกลับสงสัย (วิจิกิจ्ञา) เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดเสีย จึงเกิดสมาธิได้ (วีระ ถาวรโร. 2522: 40)

2.4.4 ประโยชน์ของการเจริญสมาธิ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2532: 833 – 835) ได้ประมวลประโยชน์ของสมาธิไว้

4 ประการ คือ

1. ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมาย หรืออุดมคติทางศาสนา คือ ส่วนสำคัญแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด อันได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลส และทุกข์ทั้งปวง
2. ประโยชน์ด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย ได้แก่ หูทิพย์ ตาทิพย์ ทายใจคนอื่นได้ จำพวกที่ปัจจุบันเรียกว่า ESP (Extra sensory Perception)
3. ประโยชน์ด้านสุขภาพจิต การพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ การทำให้เป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์และภูมิคุ้มกันโรคจิต
4. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
 - 4.1 ช่วยทำให้จิตผ่อนคลายหายเครียด เกิดความสงบ เป็นเครื่องพักผ่อนกายให้ใจสงบและมีความสุข
 - 4.2 เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจทุกอย่าง
 - 4.3 ช่วยเสริมสุขภาพกายและใช้แก้ไขโรคได้

จากเอกสารที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า สมาธิเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับ การเจริญสมาธิก็คือ ความพยายามเพิ่มความมีสมาธิตามธรรมชาติของตนเองให้มากขึ้น ผู้ที่ทำจิตใจเป็นสมาธิอยู่เสมอสามารถช่วยควบคุมจิตของตนเองให้อยู่ในความสงบได้ง่าย ไม่ฟุ้งซ่าน มีความยับยั้งชั่งใจสูง ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ตลอดจนการมีความพร้อมในการเรียนอยู่เสมอ

2.5 กระบวนการพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา

การศึกษาเบื้องต้นประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ สติปัญญา และการคิด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สติปัญญาเป็นเรื่องของคุณภาพภายในตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชีวิต การคิดเป็นทักษะในการดำเนินการให้สติปัญญาแสดงออกต่อประสบการณ์ ส่วนความรู้คือ ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นทรัพยากรเบื้องต้นที่นำไปสู่การใช้ความคิด เพราะการคิดใดๆ โดยปราศจากข้อมูลย่อมเป็นไปไม่ได้

ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ยืนยันว่าองค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กัน คือ การคิด เป็นกิจกรรมทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่ง การคิดเป็น กลไกซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ที่สะสมไว้มาก่อนใช้เป็นแนวทาง (วิไลพร ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม. 2528: 136)

การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความคิด ความเห็น ความดำริที่ถูก ที่ชอบอันเป็นแก่นสารและพลังหนุนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนดี ถูกต้องตามธรรมเนียมครองธรรมต่อไป ซึ่ง พระราชวรมุนี (2530: 142 – 158) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาปัญญาภายในตัวบุคคลว่าพึงพิจารณา โดยสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา 3 วิธี

1. สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียน หรือถ่ายทอดกันมา
2. จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง
3. ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติฝึกหัดอบรม

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอีกหลาย ๆ อย่างที่ต้องใช้ประกอบในกระบวนการพัฒนาปัญญา คือ

- การฟัง ชักถาม สอดค้น (สวณะ และปริปัญญา)
- การสนทนา ถกเถียง อภิปราย (สากัจฉา)
- การสังเกต การเฝ้าดูอย่างพิจารณา (ปัสสนะ หรือนิชฌาม)
- การพิจารณาโดยแยบ (โยนิโสมนสิการ)
- การหาเหตุผล (ตุลนา)
- การไตร่ตรอง ตรวจ ทดสอบ สอดสวน ทดลอง (วิมังสาและวิจย)
- การสืบค้น ฝึกหัด ทำบ่อย ทำให้มาก (อเสวนา ภาวนา และพหุสิกรณ์)

การพัฒนาปัญญา สามารถพัฒนาได้ทั้งในระดับของปัญญาสำหรับสามัญชน (โลกียปัญญา) และ ปัญญาระดับสูงของพระอริยเจ้า (โลกุตตรปัญญา) เป็นปัญญาที่รู้แจ้งตลอดในสรรพสิ่งเป็นความรู้สูงสุดที่ไม่ ต้องการรู้อีกต่อไป กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนามี 4 ขั้น ดังนี้

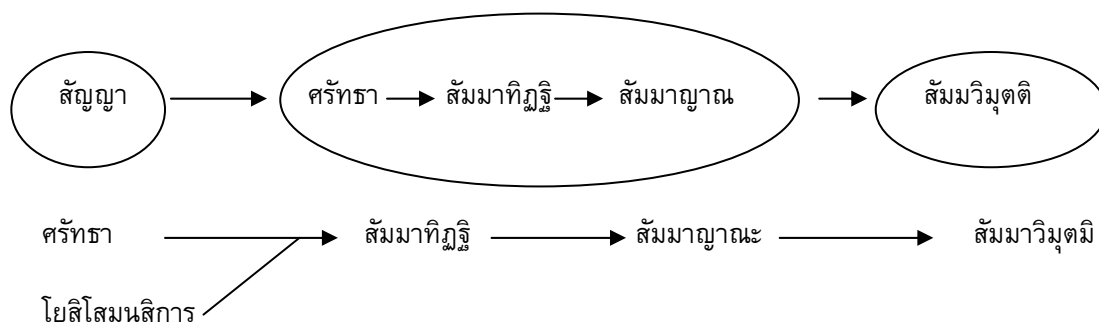
ขั้นที่ 1 สัญญา เป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้ และเรียนรู้จากการกระทำลงมือทดลองดู ซึ่งยังไม่มี การพิสูจน์ว่าความรู้นั้นสมบูรณ์เพียงใด จัดเป็นความรู้พื้นฐานของการพัฒนาปัญญา

ขั้นที่ 2 ศรัทธา เป็นการพัฒนาปัญญาที่เกิดจากบุคคลได้ตระหนักว่า ความรู้พื้นฐานที่มีนั้น ไม่เพียงพอช่วยให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่เจริญได้ จำเป็นต้องได้รับการฝึกหัดอบรม จึงเกิดความพอใจในการเรียน เกิดความเลื่อมใสในตัวผู้สอน เกิดความเชื่อในเหตุผลของคำสอนนั้นๆ

ขั้นที่ 3 สัมมาทิฐิ ปัญญาที่เกิดขึ้นในทิฐิ ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในหลักการ ค่านิยมที่ กำหนดชี้แนวทางในการปฏิบัติของตน ซึ่งเกิดจากการแสวงหาความรู้โดยวิธีการฟัง การดู การสังเกต การ สนทนา และจากประสบการณ์ที่มีอยู่รวบรวมความรู้มาคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ถกเถียง จนเกิดปัญญา สรุป เป็นความเห็นของตนได้

ขั้นที่ 4 สัมมาญาณ เป็นปัญญาที่มองเห็นตามสภาวะที่เป็นจริงของชีวิตโดยแท้ สามารถชำระจิต ของบุคคลให้บรรลุถึงความสงบที่แท้จริง เป็นปัญญาที่กระจ่างชัดลึกซึ้ง ผุดโพล่ง สว่างแจ้งขึ้น เรียกว่า “ความหยั่งรู้” เกิดจากความศรัทธาเลื่อมใส การฝึกหัดอบรมและการคิดค้นโดยแยบคายด้วยตนเอง

เมื่อบุคคลสามารถผ่านกระบวนการพัฒนาปัญญาถึงขั้นที่ 4 ก็พร้อมที่จะก้าวไปสู่ความเป็นอิสระ บรรลุจุดประสงค์ของการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา คือ สัมมาวิมุตตินั่นเอง สรุปได้ดังนี้ (สมุน อมรวิวัฒน์. 2530: 59 – 61)

ภาพประกอบ 3 การพัฒนาปัญญาทางพุทธศาสนา (สมุน อมรวิวัฒน์. 2530: 55 – 61)

2.6 ในด้านจิตวิทยาได้แบ่งขั้นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ไว้ ดังนี้

เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว อายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี ระยะนี้ เด็กเริ่มมีปฏิกริยาต่อสภาพจริง ๆ รอบตัว เด็กรับรู้เฉพาะสิ่งที่เห็นรูปธรรมเท่านั้น
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด อายุระหว่าง 2 – 7 ระยะนี้เด็กเริ่มใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ ความคิดของเด็กขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผล คิดย้อนกลับได้ เด็กเริ่มใช้ภาษาและแยกสิ่งต่างๆ รอบตัวได้
3. ขั้นการคิดด้วยรูปธรรม อายุระหว่าง 7 – 11 ปี เป็นขั้นที่ความคิดและสติปัญญาก้าวหน้ามาก เด็กสามารถเข้าใจความคงตัวของสิ่งของได้ แม้รูปร่างเปลี่ยนไปเด็กสามารถคิดได้อย่างกว้างขวาง สามารถคิดย้อนกลับและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ ความสามารถนี้เป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาสติปัญญา และการคิดในขั้นต่อไป
4. ขั้นการคิดด้วยรูปธรรม อายุระหว่าง 11 – 12 เด็กสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ สามารถตั้งสมมติฐานและทดสอบโดยอาศัยเหตุผล พร้อมทั้งเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นได้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ เด็กมีการคิดเป็นเหตุผลไม่เชื่ออะไรง่ายๆ สามารถคิดได้เอง โดยไม่ต้องเห็นของจริง (ประสาท อิศรปริดา. 2523: 122 – 123)

2.7 จุดมุ่งหมายในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งมวลนั้น พระพุทธเจ้าทรงมีจุดประสงค์ในการสอน 3 ประการ คือ (วสิน อินทรสระ. 2534: 7 – 10)

1. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ หมายถึง รู้เท่าที่จำเป็น
2. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังสามารถใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง
3. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรับผลการปฏิบัติตามกำลังการปฏิบัติของตน

สมุน อมรวิวัฒน์ (2513: 13) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม เห็นคุณค่าของศาสนา
2. เพื่อสร้างสัจกับ (Concept) ทางศีลธรรม ซึ่งมีผลต่อเจตคติพฤติกรรมของตน
3. เพื่อปูพื้นฐานคุณธรรมทางจิตใจให้ผู้เรียนสามารถนำหลักศีลธรรมไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ชีวิตประจำวันได้

4. เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดเปรียบเทียบและตัดสินใจว่า สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรงดเว้น

2.8 หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร ให้นักเรียนสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติจนเกิดจริยธรรมในจิตใจ เป็นการสอนที่ยากมาก เพราะการสอนศาสนาเป็นการสอนที่เป็นนามธรรม จึงยากให้นักเรียนเข้าใจได้ การสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงต้องอาศัยหลักการสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้มีท่านผู้รู้เสนอแนะไว้ดังนี้

ประสาร ทองภักดี (2514: 30) ได้เสนอหลักการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องรู้จักบุคคลที่สอนก่อน
2. ต้องเลือกสิ่งที่สอนให้เหมาะสมกับบุคคล
3. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม
4. สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก
5. สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้
6. สอนด้วยอุปมา อุปมัย หรือเปรียบเทียบ
7. สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน ซึ่งแยกออกเป็น 3 อย่าง คือ
 - 7.1 ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอุปกรณ์
 - 7.2 ใช้ภาพนิมิต เหมือนฉายภาพยนตร์
 - 7.3 ใช้วิธีทดลองด้วยภาพ
8. สอนโดยสาธิตให้ดู หรือทำตัวอย่างให้ดู

พุทธทาสภิกขุ (2505: 336 – 357) ได้เสนอแนะหลักในการสอนพระพุทธศาสนาว่าควรเป็น

3 วิธี คือ

1. สอนให้เกิดความเข้าใจ
2. ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเชื่อและเลื่อมใส
3. มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำ

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงวางหลักการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อารมณ์ สติปัญญา และภูมิหลังของผู้เรียน ทรงวางหลักการสอน โดยมีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้ใช้สติปัญญาพิจารณาตนเองและไตร่ตรองธรรมอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับหลักการเรียนการสอน ในปัจจุบันอย่างยิ่ง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอนในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

3.1 งานวิจัยภายในประเทศ

จากการประมวลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา พบว่ามีผู้ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีความคล้ายกัน 5 เรื่อง ดังนี้ คือ งานวิจัยของ ดุษฎี สิตลวรารค์ (2524) งานวิจัยของ พัทธรา บุญลาโก (2529), งานวิจัยของ ศิวพร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา (2529), งานวิจัยของ เยาวภา ประครองศิลป์ (2530), งานวิจัยของ ปราณี สมสกุล (2538), งานวิจัยของ ไพรัตน์ ญาติฉิมพลี (2540), งานวิจัยของ นพพร ทิพย์สุวรรณ (2543)

สำหรับงานวิจัยของ ดุษฎี สิตลวรารค์ (2524) ซึ่งผู้วิจัย ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการสอนแบบ

ไตรสิกขา และธรรมสากัจฉา ในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบไตรสิกขาและกลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบธรรมสากัจฉา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาเรื่องเบญจศีลและฆราวาสธรรม และแบบทดสอบวัดการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวภา ประคองศิลป์ (2530) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบปฏิจจวัตินาการสอน แบบไตรสิกขา กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 120 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 40 คน กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน นักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการสอนโดยการสอนแบบปฏิจจวัตินา นักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสอนโดยการสอนแบบไตรสิกขา และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือเครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนแบบปฏิจจวัตินา แผนการสอนแบบไตรสิกขา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และแบบทดสอบวัดความเห็นชอบ ตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรา บุญลาโภ (2529) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้การสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัตนธิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนด้วยบทเรียนสื่อประสม ตามแนวพุทธศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในเนื้อเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม และแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงานและต่อการกระทำของตน ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องจริยธรรมของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา (2529) ได้ศึกษา การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษาหนองแขม กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 45 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนด้วยการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของปราณี สมสกุล (2538) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในการตัดสินใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา และแบบทดสอบวัดการตัดสินใจ ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้อง

กับงานวิจัย ของไพรัตน์ ญาติฉิมพลี (2540) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน กลุ่มควบคุม 50 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนแบบไตรสิกขา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพพร ทิพย์สุวรรณ (2543) ได้ศึกษาการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน กับการสอนแบบอริยสัจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวนิมนตราจุฑาทิศ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืนและการสอนแบบอริยสัจ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดค่านิยมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการประมวล ผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ซึ่งจะมีความสอดคล้อง และสนับสนุนกันเป็นส่วนใหญ่ จึงสรุปได้ว่าการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อมีการสอนแตกต่างกัน โดยเน้นให้นักเรียนได้คิดทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ก็จะมีผลทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาของบทเรียนได้อย่างแท้จริงและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นครูควรใช้วิธีการสอนให้เหมาะสม โดยเน้นให้นักเรียนได้คิดทำแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจะก่อให้เกิดการพัฒนา ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น และเป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ

3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับหลักธรรม เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และการสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการวิจัย โดยนักศึกษไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ในพุทธศักราช 2510 อานวย ทะพิงค์แก ได้ทำการวิจัยในระดับดุษฎีบัณฑิต ที่มหาวิทยาลัยยอชิงตัน เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาแบบจิตนิยม ของอเมริกากับพุทธศาสนาเถรวาท (A Comparative Study of Educational Philosophies of American Idealism and Theravada Buddhism) โดยมีข้อเสนอถึงวิธีสอนของพระพุทธเจ้าว่าตลอดระยะเวลา 45 ปี ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้การสอนแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและปลูกฝังแนวความคิดใหม่และหักล้างแนวความคิดเดิม อาทิเช่น การใช้คำพูดสั่งสอนให้เหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง การอภิปราย การบรรยาย การพรรณนา การถกเถียง การโต้แย้ง เป็นต้น การสอนนั้นจะต้องตรงกับความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับความสามารถในการรับฟังของผู้เรียน และเกี่ยวพันกับชีวิตจริงของผู้เรียน รูปแบบวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ที่ผู้วิจัยเน้นเป็นพิเศษ อีกประการหนึ่งก็คือ หลังจากที่ย่อยสลายเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เรียนจะต้องแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่ออภิปรายถกเถียงถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ตนยังไม่เข้าใจ หรือสนใจเป็นพิเศษอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า การศึกษาตามพุทธวิธี เป็นการศึกษาตามเอกัตถภาพนั่นเอง (Amunay Tapingkae. 1973: 14 – 18)

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2521 ศักดา ปรังค์ประทานพร เสนอวิทยานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต ที่มหาวิทยาลัยบอสตัน เรื่อง พุทธปรัชญาการศึกษา และความสัมพันธ์กับการศึกษาของไทย (A Buddhism Philosophy of Education : With Implications for Education in Thailand) โดยกล่าวถึง การสอนของ

พระพุทธเจ้า ว่าในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสุตตันตปิฎก ที่มnikาย มีเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า และพฤติกรรมตอบสนองของผู้เรียนมากมาย ซึ่งแม้ว่าจะนำมาเปรียบเทียบกับหลักวิชาศึกษาศาสตร์ ในปัจจุบันนี้ก็สามารถพูดได้อย่างเต็มความภาคภูมิใจว่า การสอนของพระพุทธเจ้ายังคงทันสมัย และใช้ได้เหมาะสมในหลายสถานการณ์ด้วยกัน (Sakda Prangpatanpon. 1978: 91 – 97)

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบไตรสิกขา

กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

สมณ อมรวิวัฒน์ (2528: 37 – 39) ได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาที่พัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา ไว้ดังนี้

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนาคนทั้งหลาย ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีสันติ มีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติ ฝึกอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญานั้น ผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรค มีองค์แปด ได้แก่

ก. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา – เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ – ทำการงานชอบ และสัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีพชอบ

ข. การฝึกหัดอบรมตนเองมีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ – ความเพียรชอบ สัมมาสติ – การระลึกชอบ สัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีพชอบ

ค. การฝึกหัดอบรม มีปัญญาด้วยสัมมาทิฐิ – เห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ - การดำริชอบ

กระบวนการศึกษา ตามหลักของไตรสิกขา นั้นมีลักษณะที่เด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ ดังที่สรุปวิเคราะห์เป็นข้อ ๆ คือ

1. ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยตนเอง ศีล สมาธิ ปัญญา จะไม่เกิดอย่างแท้จริงจากการฟัง การอ่าน การดู หรือการบอกเล่า ต้องเรียนด้วยการกระทำ เรียนรู้ด้วยการคิด การควบคุม เรียนด้วยความอดกลั้น อดทนขมใจ และเรียนด้วยวิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับชั้น ผู้ศึกษานั้นย่อมวัดและรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดประเมินค่าได้

2. เรื่องจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถละสิ่งที่ควรละ และเจริญสิ่งที่ควรเจริญ ผู้ที่ศึกษาจึงต้องได้รับการแนะนำ สั่งสอนจากกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุดอยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิด และใช้ปัญญาฝึกฝนไปที่ละขั้น จนสามารถวินิจฉัยแยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว แล้วละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และจิตใจที่ผ่องใสบริสุทธิ์ได้

3. การฝึกอบรมตนตามหลักของไตรสิกขา เป็นการฝึกหัดอบรมตนที่เป็นขั้นตอนสืบเนื่อง เริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งที่ย่อยไปสู่สิ่งที่ยาก เช่น การกำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วยศีลกิเลสอย่างกลางด้วยสมาธิกิเลสอย่างละเอียดด้วยปัญญา จนสามารถกำหนดรู้สภาวะลักษณะ สามัญลักษณะ และกำหนดรู้ด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้โดยสิ้นเชิง

4. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขานั้น เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางร่างกาย วาจา ความคิดเห็น จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการพัฒนากายที่กว้างและลึกมากกว่าการศึกษาที่เราเข้าใจโดยทั่วไป

5. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบของไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 ตัวนี้ อาศัยกันและกันทำให้ชีวิตบริสุทธิ์ เพราะเมื่อรักษาศีลดีแล้ว ก็ต้องประคับประคองตนไว้ด้วยความไม่ประมาท ต้องรักษาจิตด้วยสติอยู่เสมอ คือการก้าวเข้าสู่แดนแห่งสมาธิ คือ ความสงบมั่นคงแห่งจิตอันเป็นอุปกรณ์สำคัญในการใช้ปัญญา เมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย ย่อมใช้ปัญญาได้อย่างดี ปัญญาที่ใช้บ่อยๆ ทำให้เจียบคม ว่องไว พอกพูนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้ศีล สมาธิดีขึ้นด้วย (วสิน อินทสระ. 2528: 18) จะเห็นได้ว่าศีล สมาธิ ปัญญา มีลักษณะที่ผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกัน ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้

วไลพร ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม (2527: 128 – 129) ได้อธิบายถึงมรรค มืองค์แปด ได้แก่

ปัญญา

1. สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)
2. สัมมาสังกัปปะ (ความมุ่งหมายดำริชอบ)
3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)

ศีล

4. สัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ)
5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)

สมาธิ

6. สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ)
7. สัมมาสติ (ความระลึกชอบ)
8. สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ)

จากหลักมรรคแปด จะเห็นได้ว่าเป็นหลักไตรสิกขานั้นเอง คำว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง การเรียนรู้ หรือการปฏิบัติ 3 หลักการ คือ

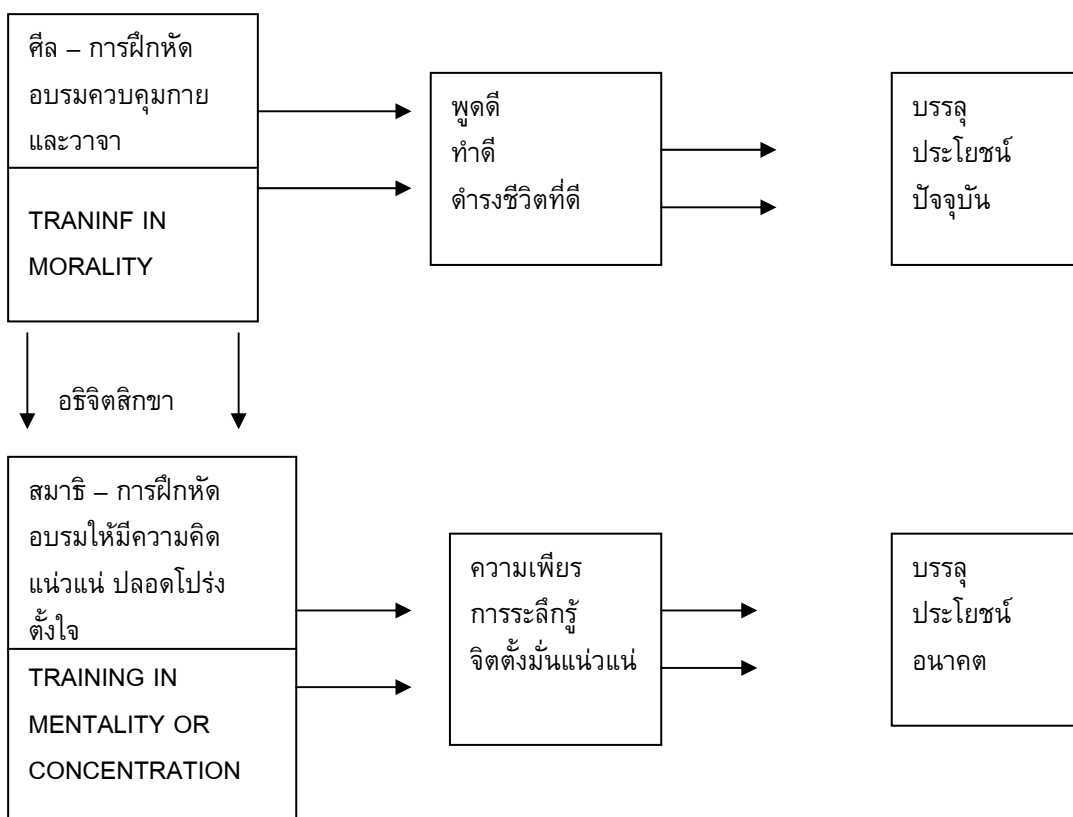
1. ศีลสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบ มีระบบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสมและมีวินัย

2. จิตสิกขา เป็นการศึกษาที่เพื่อฝึกจิตให้มีโยนิโสมนสิการ ไม่อกว้าง กระสับกระส่าย ควบคุมได้ดี

3. ปัญญาสิกขา เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญา ให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา สุมน อมรวิวัฒน์ (2528: 39) กล่าวว่า ไม่ว่านักทฤษฎี หลักการหรือศาสตร์ที่เป็นสากล ในปัจจุบันข้อใดมากกำหนดที่จะสามารถวิเคราะห์และมองเห็นรูปแบบการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์อย่างไม่มีข้อสงสัย ดังจะขยายความแสดงเป็นแผนภูมิ เพื่ออธิบายแนวคิดนี้กระจำต่อไป

อริศีลสิกขา

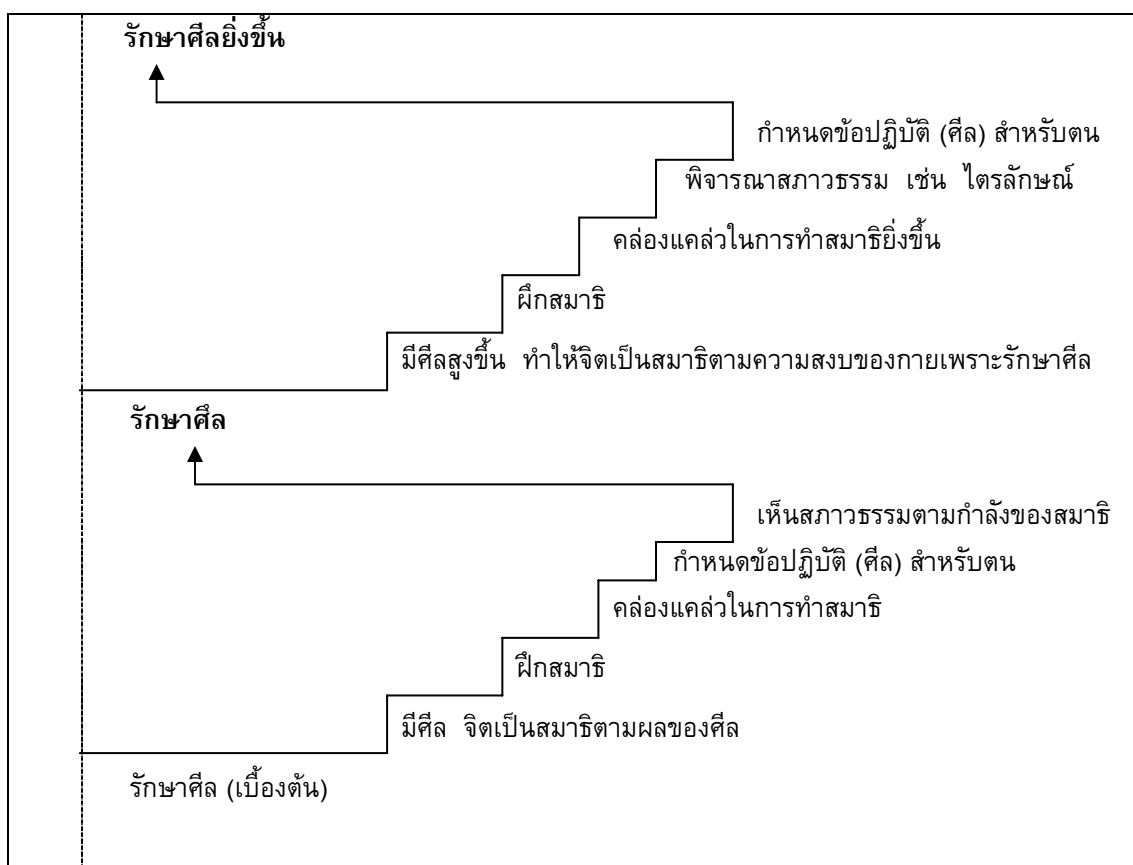
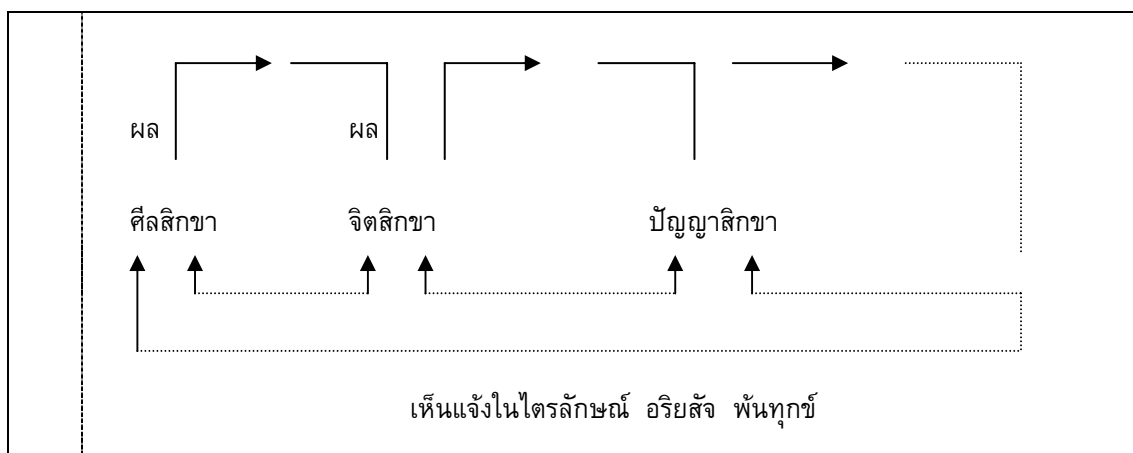
ภาพประกอบ 4 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา
ที่มา : สุมน อมรวิวัฒน์. (2528: 39)

4.1 หลักการสอนแบบไตรสิกขา

คุุชฎี สีตลวราจ (2524: 29) ได้ให้หลักการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้ การสอนแบบไตรสิกขาเป็นการสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับดังนี้

1. นักเรียนรักษาศีล โดยควบคุมกาย วาจา ของตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และศีลธรรม
2. นักเรียนฝึกสมาธิ โดยการสวดมนต์ กำหนดหายใจ และอุบายฝึกจิตอื่นๆ ผู้เรียนจะสามารถบรรยายความรู้สึก ความคิด (โดยสรุป คือ ขั้น 5) ของตนเองจนเข้าใจดีตามสภาพความเป็นจริง (ว่าไม่ยั่งยืน ไม่มีสาระหรือตัวตนให้ยึดเอาว่าเป็นเราเป็นของเรา) จนกำหนดข้อควบคุมตนเอง (ศีล) และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสรุปหลักธรรมที่ผู้เรียนพิจารณาได้ให้กระต๊อต และข้อความพิจารณาและให้กำลังใจในการปฏิบัติไตรสิกขาในแต่ละขั้นที่นักเรียนปฏิบัติ
3. นักเรียนพิจารณาร่างกาย ความคิด ความรู้สึก (โดยสรุปคือ ขั้น 5) ของตนเองจนเข้าใจดีตามสภาพจริง (ว่าไม่ยั่งยืน ไม่มีสาระหรือตัวตนให้ยึดเอาความเป็นเราเป็นของเรา) จนกำหนดข้อควบคุมตนเอง (ศีล) และปฏิบัติตามนั้นได้ ซึ่งผู้เรียนจะบรรยายความสำคัญสิ่งที่พิจารณาได้อย่างละเอียดและเสนอข้อปฏิบัติได้ถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่

ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสรุปหลักธรรมที่ผู้เรียนพิจารณาให้กะทัดรัดและแนบอย่างมี
วิจารณ์ญาณ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 5 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา
ที่มา : ดุष्ฎี สิตลวรงค์. (2524: 29.)

จากภาพประกอบ 5 ผู้เรียนต้องรักษาศีล (ศีลสิกขา) ฝึกสมาธิ (จิตสิกขา) พิจารณาสภาวะธรรม จนกำหนดหลักความประพฤติของตนได้ (ปัญญาสิกขา) จากนั้นผู้เรียนจะปฏิบัติพฤติกรรมถูกหลักจริยธรรม ยิ่งขึ้น (มีศีลยิ่งขึ้น) ผู้เรียนต้องกระทำศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ต่อไปเป็นวงจร เช่นนี้ ไปจนกระทั่ง พันทุกซ์

4.2 รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขา

สุนน อมรวิวัฒน์ (2528: 47 – 48) ได้ให้รูปแบบการสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้ การสอนแบบ ไตรสิกขา คือ การสอนที่ได้ผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและ วาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ
2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ ชาติส่ายไปสู่เรื่องอื่น นอกห้องเรียน ไม่คิดตรึงตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่น ๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งที่รบกวนอื่นๆ (ปณิโพร) ออกจากความคิดจิตใจ
3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญารุ่งขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่อง นั้น ได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญญาและเกิดปัญญาวิสสุกขึ้นย่อมเกิดจากมี กำลัง (พลัง) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหว ชาติส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหว ชาติส่ายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพ ปกติเรียบร้อย สงบเรียบร้อย มีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบ วินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน หวั่นไหวไปนอกเรื่องนอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลัง ความคิด ความกล้า สามารถแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

คุชฎี สิตลวรงค์ (2524: 3) ได้สร้างรูปแบบการสอนแบบไตรสิกขา ไว้ดังนี้ การสอนแบบ ไตรสิกขา ได้แก่การสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้ว พิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้ วิธีสอนนี้มี ขั้นที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ 3 ขั้น ดังนี้

1. ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้มีสภาพปกติ คือ การปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัยให้ถูกต้องต่อกฎเกณฑ์และมารยาทของสังคมต่อกรอบของศีลธรรม เพื่อปกป้องตนเองมิ ให้กระทำชั่วทางกาย ทางวาจา เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น
2. จิตสิกขา คือ การฝึกจิตให้มั่นคง สามารถควบคุมสติไม่ให้ฟุ้งซ่าน ให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่คิดวิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ใจก็ค่อยๆ สงบนิ่ง ผ่องใสแน่วแน่และมั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำ ชั่วของตน จิตที่ฝึกดีแล้วจะมั่นคงอ่อนโยน พร้อมทั้งจะใช้ปัญญาพิจารณาสังขารทั้งหลายได้ ตรงกับสภาพความ เป็นจริงและจะทำให้ศีลมั่นคงขึ้น
3. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าตามสังเกตต่างกาย ความรู้สึก ความคิดของตนเอง (โดยสรุป คือ ขั้น 5) ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นทุกข์ทนทานอยู่ ไม่ได้ สภาพที่ทนทานอยู่ไม่ได้ เป็นทุกข์ที่ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น จนสามารถรู้เท่าทันสภาวะธรรม ตาม ความเป็นจริง แล้วนำมาปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ เพื่อความปลอดภัยต่อความชั่ว โดยไม่ก่อ ความ

เตือนร้อนให้กับผู้อื่น ถ้ามีปัญหาแล้วมีสมาธิและศีล ก็จะมีมันคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญา

การสอนแบบไตรสิกขานี้ เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง แล้วใช้ปัญญารู้จักคิดพิจารณาฝึกฝนจนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่วจนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียนเท่านั้น ส่วนในการปฏิบัตินักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจได้ วิธีสอนนี้ครูจะเป็น ผู้ประทับประครองชี้จุดสำคัญ

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบร่วมมือ

5.1 ความหมายและรูปแบบการสอนแบบร่วมมือ

การสอนแบบร่วมมือไม่ใช่แนวคิดใหม่ การร่วมมือมีมาตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลก การร่วมมือกันในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

อูชาวดี จันทรสินธิ (2536: 54) ให้ความหมายของการสอน โดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือกันว่า หมายถึง วิธีการเรียนที่นักเรียนทำงานด้วยกันในกลุ่มย่อย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม กลุ่มแบบร่วมมือกันมีลักษณะต่างไปจากกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียนทั่วไป ที่กลุ่มจะมีขนาดเล็ก และสมาชิกภายในกลุ่มมีคุณสมบัติต่างกัน (Heterogeneous Group) นอกจากนี้นักเรียนเหล่านั้นจะต้องทำงานกันอย่างใกล้ชิด และมีกิจกรรมที่เน้นภาระงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น ได้ศึกษาเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยกัน หรือทำกิจกรรมและงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง ในการจัดการเรียนการสอนแบบนี้มองความแตกต่างระหว่างสมาชิกในกลุ่มเป็นข้อดี โดยที่นักเรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองแนวคิด ความเข้าใจและพึงพาความสามารถของกันและกันในการเรียนรู้เนื้อหาวิชา

กรองทอง ไครรี (2538: 1) กล่าวถึงการสอน โดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างทักษะของการอยู่ร่วมกันในสังคม และทักษะในด้านเนื้อหาวิชาต่างๆ เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นจุดศูนย์กลาง โดยจัดให้นักเรียนที่มีความสามารถต่างกัน เรียนและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2 – 4 คน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ช่วยเหลือกันและกันภายในกลุ่ม ผู้เรียนเก่งช่วยเหลือผู้เรียนอ่อนกว่าและต้องยอมรับซึ่งกันและกันเสมอ ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

สลาวิน (Slavin. 1987: 4) ให้ความหมายของการสอน โดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือว่า เป็นวิธีการสอนที่ให้นักเรียน เรียนเป็นกลุ่มเล็ก สมาชิกกลุ่มโดยทั่วไปมี 4 คน และมีความสามารถต่างกัน ประกอบด้วยนักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และเรียนอ่อน 1 คน นักเรียนแต่ละคนจะต้องช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันในการเรียน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกกลุ่มจะได้รับรางวัล ถ้ากลุ่มทำคะแนนเฉลี่ยถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson. 1994: 5) กล่าวว่า การสอนโดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ เป็นการสอนที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทางด้านเพศ เชื้อชาติ ความสามารถทางการเรียน ฯลฯ ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกัน

สรุปได้ว่า การสอนโดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือกันนั้น หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูจะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ 4 – 6 คน ภายในกลุ่มจะประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถ

ต่างกัน ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและรับผิดชอบงานของกลุ่ม โดยสมาชิกกลุ่มจะได้รับประโยชน์จากการทำงานร่วมกัน

รูปแบบการสอนโดยวิธีการสอนแบบร่วมมือ

การสอนแบบร่วมมือนี้มีหลักการที่ครูควรคำนึงถึงอยู่ 3 ประการ

1. รางวัลหรือเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งครูจะต้องตั้งรางวัลไว้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนรู้มากขึ้น และพยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อความสำเร็จของกลุ่มรางวัลที่กำหนดอาจเป็นสิ่งของ ประกาศนียบัตร คำชมเชย เป็นต้น โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับเมื่อกลุ่มทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้ภายในเวลาที่กำหนด และครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบว่ากลุ่มไม่ควรแข่งกัน เพื่อต้องการรางวัลเพียงอย่างเดียว

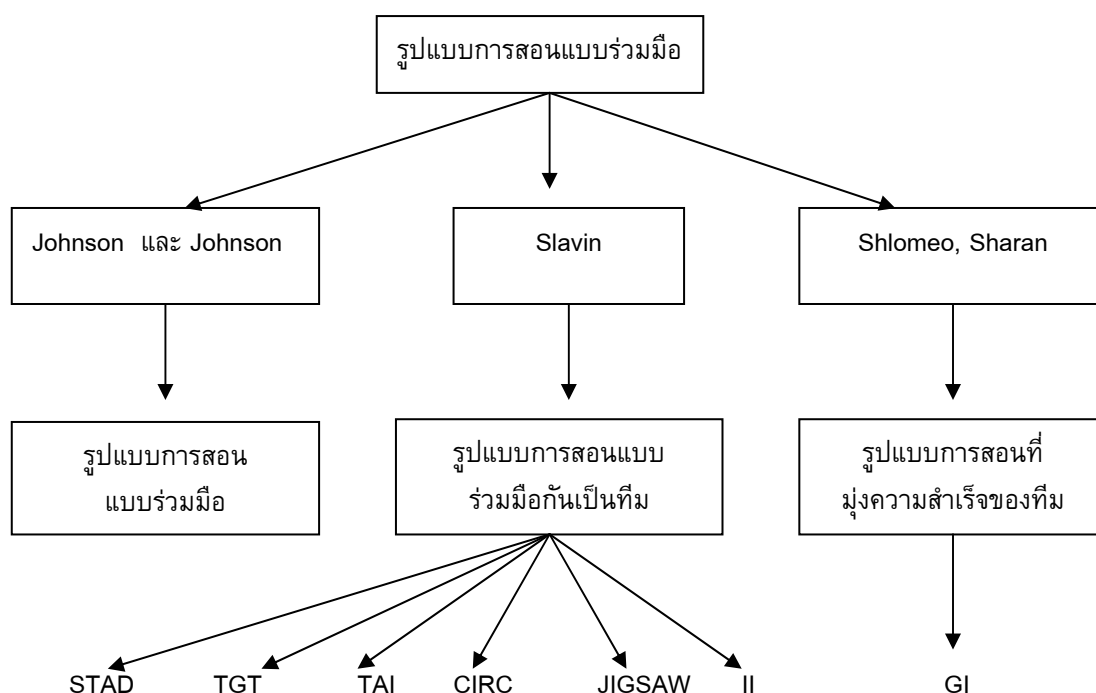
2. ความรับผิดชอบรายบุคคล สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีความรับผิดชอบในการเรียน และพยายามทำความเข้าใจในบทเรียน สมาชิกทุกคนต้องช่วยกันอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจ เนื่องจากครูจะทำการวัดความก้าวหน้าของกลุ่ม ซึ่งจะวัดจากความสามารถของแต่ละบุคคลในกลุ่ม แล้วนำคะแนนจากการทดสอบรายบุคคลไปเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม ดังนั้น จึงนับได้ว่าความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของกลุ่มจะขึ้นกับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

3. โอกาสในการประสบความสำเร็จที่เท่าเทียมกัน หมายถึง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาที่จะทำได้ดีที่สุดและประสบผลสำเร็จในการเรียนเท่าเทียมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกทุกคนในกลุ่มจึงเป็นสิ่งมีค่า

การสอนแบบร่วมมือมีหลายรูปแบบ ใช้ได้หลายเนื้อหาวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะทางภาษา เป็นต้น ซึ่งสรุปรูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการสอนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Johnson และ Johnson
2. รูปแบบการสอนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Slavin
3. รูปแบบการสอนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Shlomo และ Sharan

อาจสรุป รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ตามรูปแบบต่างๆ ได้ดังแผนภาพ ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 แสดงรูปแบบการสอนแบบร่วมมือ

รูปแบบการสอนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Johnson และ Johnson (1990: 105 – 107)

จากมหาวิทยาลัย Minnesota หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการเรียนแบบร่วมกัน (Learning Together) ซึ่งการเรียนแบบนี้จะแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละ 4 – 5 คน โดยแต่ละความสามารถแล้วให้แต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารที่กำหนดให้ ซึ่งแต่ละคนจะศึกษาด้วยตนเองก่อนที่จะทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง และเน้นการอภิปรายในกลุ่มว่าสมาชิกในกลุ่มทำงานร่วมกันได้ดีเพียงใด ซึ่งยึดหลักการเบื้องต้น 5 ประการด้วยกัน คือ

1. การพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก สมาชิกทุกคนต้องทำงานเพื่อเป้าหมายเดียวกันของกลุ่ม และผลงานของแต่ละคนก็ต้องเป็นผลงานของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มจะสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับทุกคนและสมาชิกในกลุ่มต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยทุกคนต้องระลึกอยู่เสมอว่าทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นสมาชิกแต่ละคนต้องยอมรับว่าผลงานของคนอื่นมีความสำคัญต่อตนเองและต่อกลุ่มด้วย

2. การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การมีปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นเมื่อทุกคนในกลุ่มช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการสนับสนุนผลงานที่ดีของสมาชิก การอธิบาย ขยายความในบทเรียนที่เรียนมาให้แก่เพื่อนในกลุ่มเข้าใจ การทำความเข้าใจ การสรุปเรื่องและการให้เหตุผลต่างๆ ตลอดจนการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อเลือกสิ่งที่ดีที่สุดที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

3. ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล สิ่งที่นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะทำให้นักเรียนสามารถทำได้ด้วยตนเองในวันข้างหน้า นักเรียนต้องรับผิดชอบในผลการเรียนของตนเอง และของเพื่อน สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะรู้ว่าใครต้องการความช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องใด มีการกระตุ้นกันและกันให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สมบูรณ์ และบรรลุผลสำเร็จไปด้วยดี แต่ละกลุ่มมีหน้าที่คอยตรวจสอบดูว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มเกิดการเรียนรู้หรือไม่ โดยมีการประเมินผลงานของสมาชิกแต่ละคนซึ่งรวมเป็นผลงาน

ของกลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนได้รายงานหรือมีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึงและมีการให้ข้อมูลย้อนกลับทั้งของกลุ่มและรายบุคคล ซึ่งจะมีการตรวจสอบผลการเรียนเป็นรายบุคคลหลังจากจบบทเรียน

4. ทักษะมนุษย์สัมพันธ์และทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกันจะเสริมสร้างความสามารถได้ดีกว่าการทำงานคนเดียวและทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งจะต้องเกิดจากการที่สมาชิกทุกคนร่วมมือกันทำงานและอาศัยความไว้วางใจต่อกันของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งมีการสื่อสารกันอย่างถูกต้องและเปิดเผย มีการยอมรับและสนับสนุนกัน และแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยกัน

5. กระบวนการกลุ่ม เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกกลุ่มอภิปรายถึงการทำอะไรจะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย โดยจุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่ม คือ การเน้นกระบวนการกลุ่ม คือ การเน้นกระบวนการหน้าที่บทบาทที่ชัดเจนของสมาชิกที่ทำให้การทำงานได้ผลดีตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ กลุ่มต้องอธิบายการกระทำของสมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้ทราบว่ามีสิ่งใดเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม และตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมใดควรดำเนินการต่อไป พฤติกรรมใดควรต้องเปลี่ยนแปลง โดยที่สมาชิกเรียนรู้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะการทำงาน ดังนั้นกระบวนการกลุ่มจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนแบบร่วมมือ

รูปแบบการสอนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Slavin (1990: 2 – 12) จากมหาวิทยาลัย John Hopkins ได้พัฒนาเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือแบบต่าง ๆ จากผลวิธีการสอนในทุกรูปแบบของ Slavin จะยึดหลักของการเรียนแบบร่วมมือ 3 ประการด้วยกัน คือ รางวัลและเป้าหมายของกลุ่ม ความรับผิดชอบรายบุคคล และโอกาสในการประสบความสำเร็จที่เท่าเทียมกัน ซึ่งรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือตามแนวคิดของ Slavin ที่เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายที่ลำดับต่อไปนี้ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า ทีมจะแทนด้วยกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

1. การสอนแบบกลุ่มแข่งขัน (Student Team Learning Variations) มี 4 แบบ ดังนี้

1.1 การสอนแบบ เอส ที เอ ดี (Student Teams Achievement Divisions) เป็นรูปแบบการสอนที่สามารถดัดแปลงใช้ได้เกือบทุกวิชาและทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลของการเรียนและทักษะสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีองค์ประกอบของการเรียนไว้ 5 ประการ ดังนี้ (Slavin, 1990: 71 – 73)

1.1.1 การนำเสนอสิ่งที่ต้องเรียน (Class Presentations) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นแรกของ เอส ที เอ ดี เป็นการสอนเนื้อหาสาระ ตลอดจนสื่อต่างๆ ในชั้นเรียนซึ่งครูเป็นผู้นำเสนอสิ่งที่นักเรียนต้องเรียน ไม่ว่าจะเป็นความคิดรวบยอด ทักษะและ/หรือกระบวนการ โดยใช้วิธีการบรรยาย การอภิปรายรวมไปถึงการใช้วีดิทัศน์ การนำเสนอสิ่งที่ต้องเรียนตามรูปแบบ เอส ที เอ ดี จะแตกต่างจากการสอนโดยทั่วไป คือ ครูควรใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับบทเรียน ทั้งนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจวิธีการของ เอส ที เอ ดี ได้อย่างแจ่มชัด และนักเรียนต้องตั้งใจอย่างจริงจังระหว่างการเรียนการสอน เพราะการตั้งใจอย่างจริงจังจะช่วยทำให้คะแนนทดสอบของพวกเขาดีขึ้น และคะแนนจากการทดสอบจะเป็นตัวตัดสินคะแนนของกลุ่ม

1.1.2 การทำงานเป็นกลุ่ม (Teams) ในแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยนักเรียน 4 – 5 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะละความสามารถทางการเรียน และด้านต่างๆ โดยที่ครูต้องชี้แจงให้นักเรียนในกลุ่มได้ทราบถึงหน้าที่ของกลุ่มว่านักเรียนต้องช่วยเหลือกัน เรียนร่วมกัน อภิปรายปัญหาพร้อมกัน ช่วยกันตรวจสอบคำตอบและช่วยกันแก้ไขข้อผิดพลาดของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งทุกคนในกลุ่มต้องทำงานให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเตรียมการให้สมาชิกกลุ่มทำคะแนนจากแบบทดสอบได้ดีทุกคนหลังจากที่ครูเสนอเนื้อหาสาระ ตลอดจนสื่อต่างๆ ในชั้นเรียนเสร็จแล้ว

1.1.3 การทดสอบย่อย (Quizzes) หลังจากได้เสนอบทเรียนไปแล้ว 1 – 2 คาบ มีการทดสอบย่อยกับนักเรียน โดยนักเรียนต่างคนต่างทำ ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้มีการปรึกษากันในขณะที่ทำการทดสอบย่อย ด้วยเหตุผลนี้นักเรียนแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองในการรับความรู้จากครูและเพื่อน

1.1.4 คะแนนพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน (Individual Improvement Scores) แนวคิดหลักของคะแนนพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน โดยให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนทำงานหนักขึ้น และแสดงความสามารถได้ดีกว่าครั้งก่อนนักเรียนทุกคนสามารถทำคะแนนสูงสุดให้กลุ่มของตนได้คะแนนพัฒนาการนี้ ซึ่งได้มาจากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบที่ผ่านมาตั้งแต่ต้น

1.1.5 การตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม (Team Recognition) การที่กลุ่มจะได้รับรางวัลก็ต่อเมื่อกลุ่มนั้นประสบความสำเร็จเหนือกลุ่มอื่น ซึ่งจะตัดสินด้วยการนำคะแนนพัฒนาการของสมาชิกทุกคนในกลุ่มมาเฉลี่ยเป็นคะแนนกลุ่ม

1.2 การสอนแบบ TGT (Teams Games Tournament) เป็นรูปแบบที่ได้พัฒนาเริ่มแรก โดย David De Vries และ Keith Edwards (Slavin. 1990: 6) ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือนี้ได้พัฒนามาจากรูปแบบ Student Team Learning (STL) เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะวิชาทั่วไป และทุกระดับการศึกษา วิธีนี้จัดกลุ่มเช่นเดียวกับ เอส ที เอ ดี หลังจากครูสอนบทเรียนแต่ละบทแล้ว กลุ่มจะต้องเตรียมสมาชิกทุกคนในกลุ่มให้พร้อมสำหรับการแข่งขันตอบคำถามที่ครูจะให้ในวันต่อไป โดยมีการช่วยสอนและถามกันกลุ่มตามเนื้อหาในเอกสารที่ครูแจกให้ โดยปกติการแข่งขันจะมีสัปดาห์และครึ่ง ประกอบด้วยคำถามสั้นๆ เกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอนไปแล้วและที่ปรากฏในเอกสาร ใช้เวลาแข่งขันครั้งละประมาณ 40 นาที ในการแข่งขันครูจะจัดให้นักเรียนที่มีผลการเรียนในระดับเดียวกันแข่งขันกัน โดยจัดให้นักเรียนที่ได้คะแนนสูงสุด 3 คนแรก ในการแข่งขันครั้งก่อนได้แข่งขัน และคนที่ได้คะแนนรองลงไป แข่งขันชุดละ 3 คน ตามลำดับ คะแนนที่สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนทำได้ จะนำมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม เมื่อเสร็จการแข่งขันแต่ละครั้ง ครูจะออกจูลสารประจำห้องลงประกาศชมเชย ผู้ที่ทำคะแนนได้สูงสุดและกลุ่มที่ทำคะแนนได้มากที่สุด

1.3 การสอนแบบ TAI (Team Assisted Individualization) เป็นรูปแบบที่ได้พัฒนาโดย Slavin Leavey และ Madden (Slavin. 1990: 7) ซึ่งนำรูปแบบการเรียนของ เอส ที เอ ดี และ TGT มาปรับเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาให้เหมาะสำหรับคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 วิธีนี้จัดกลุ่มเช่นเดียวกับ เอส ที เอ ดี แต่ขั้นแรกจะมีการทดสอบความสามารถในวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ก่อนจัดนักเรียนเข้ากลุ่มละ 4 คน นักเรียนแต่ละคนจะเริ่มบทเรียนไม่เหมือนกัน เพราะมีระดับความสามารถต่างกันแต่ทำงานร่วมกันเป็นทีม นักเรียนทุกคนจะได้รับการสอนเป็นรายบุคคล (Individualized Instruction) เฉพาะที่อยู่ในระดับความสามารถเท่ากัน ตามความยากง่ายของเนื้อหาวิชาที่จะสอนแตกต่างกันเสร็จแล้วทุกคนกลับมานั่งรวมกลุ่ม ทำส่วนที่ได้รับมอบหมายของแต่ละคน แต่จะมีการช่วยเหลือกัน ซึ่งนักเรียนที่เรียนล้าหน้าไปแล้วจะช่วยนักเรียนอ่อน ในการทำงานและช่วยตรวจแบบฝึกหัดให้ด้วย เมื่อจบหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย ครูจะทดสอบนักเรียนโดยใช้สอบแตกต่างกัน แต่ละสัปดาห์ครูจะนับจำนวนบทเรียนที่เด็กแต่ละกลุ่มทำได้สำเร็จ หากกลุ่มใดทำได้มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กลุ่มนั้นจะได้รับรางวัล และยังเพิ่มคะแนนให้กับแบบฝึกหัดที่ถูกทุกข้อ และแบบฝึกหัดที่ทำเสร็จทุกข้อเป็นพิเศษ

การสอนแบบ TAI ออกแบบขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ เพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจกระจ่างชัด อย่างไรก็ตามก่อนที่นักเรียนจะได้แก้ไขข้อบกพร่องทางคณิตศาสตร์ของตน นักเรียนจะต้องมีความเข้าใจ ความมุ่งหมายของการทำงานกลุ่มก่อน ซึ่งในจุดนี้ครูจะต้องเป็นผู้สร้างให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน

1.4 การสอนแบบ CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition) เป็นรูปแบบที่ได้พัฒนา โดย Steven (Slavin. 1990: 7) ซึ่งเป็นการเรียนแบบร่วมมือที่เหมาะสมสำหรับวิชาการอ่านและการเขียนและทักษะอื่นๆ ทางภาษา ที่จะสามารถอธิบายถึงเหตุผลการพัฒนาการ และช่วยให้การอ่านและเขียนเรียงความ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การเรียนแบบ CIRC นี้ เหมาะสำหรับชั้นประถมศึกษาและมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันกับการเรียนแบบ TAI คือ ใช้ความร่วมมือในการที่จะเรียนรู้ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ วิธีนี้จัดกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 คน โดยแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่งกับกลุ่มอ่อน แล้วจับคู่กัน ครูจะแยกนักเรียนทีละกลุ่มขณะที่ครูสอนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่เหลือจับคู่ทำงานกันในกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้ อ่านให้เพื่อนฟัง ทำนายว่าเรื่องที่อ่านจะจบอย่างไร เล่าเรื่องย่อให้เพื่อนฟัง ตอบคำถามท้ายบท ฝึกจดจำและสะกดคำและค้นคว้าความหมายของศัพท์ต่างๆ ที่ปรากฏใน จากนั้นให้นักเรียนเก่งและนักเรียนอ่อนจับคู่กันและทำงานร่วมกันเป็นทีม

1.5 การสอนแบบ JIGSAW การเรียนนี้เรียกว่า การเรียนแบบต่อบทเรียนหรือการศึกษาเฉพาะส่วนออกแบบโดย Aronson และคณะ (Slavin. 1990: 6) การเรียนวิธีนี้เป็นกิจกรรมการเรียนที่แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละ 5 – 6 ที่ละความสามารถและเพศ นักเรียนทุกกลุ่มจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมเช่นเดียวกัน มีการแบ่งหาของเรื่องที่เรียนออกเป็นส่วนตัว แล้วมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มย่อย รับผิดชอบกันไปคนละส่วน นักเรียนแต่ละคนต้องทำการศึกษาเนื้อหาส่วนนั้นๆ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จนถึงระดับกลายเป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” (Expert Group) จากนั้นแต่ละคนจะกลับเข้ากลุ่มเดิมของตนเพื่ออธิบายให้สมาชิกในกลุ่มฟัง เพื่อให้กลุ่มได้รับเนื้อหาครบทุกส่วนและทำการวัดผลด้วยการทดสอบความเข้าใจในเนื้อหาที่เป็นภาพรวมทั้งหมด ต่อมา Slavin ได้นำการเรียนแบบนี้มาดัดแปลงใหม่ เรียกว่า Jigsaw II โดยสมาชิกในกลุ่มต้องศึกษาเนื้อหาทั้งหมดที่ครูให้ แล้วจึงแบ่งให้แต่ละคนศึกษาเฉพาะส่วนและที่สำคัญคือ มีการทดสอบเป็นรายบุคคล หลังจากจบบทเรียนแล้วและนำคะแนนของสมาชิกแต่ละคนมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม เมื่องานหมดไปแต่ละเรื่องและเสนอต่อเพื่อนเรียนร้อยแล้ว กลุ่มจะรวมกันใหม่เพื่อทำงานชิ้นต่อไป การเรียนแบบนี้มักใช้กับวิชาสังคมศึกษา หรือวิชาอื่นๆ ที่ยึดเนื้อหาของวิชาเป็นสำคัญ

1.6 การสอนแบบ GI (Group Investigation) เป็นการสอนโดยการสืบสวนเป็นกลุ่มรูปแบบ
การสอนนี้ได้ถูกพัฒนาโดย Shlomo และ Yael Sharan (Slavin. 1990: 6) แห่งมหาวิทยาลัย Tel Aviv ซึ่งเรียกการเรียนแบบนี้ เป็นแผนการจัดห้องเรียนโดยทั่วไป นักเรียนจะทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยใช้การสืบค้นแบบร่วมมือกัน มีการอภิปรายเป็นกลุ่ม รวมทั้งวางแผนงานและโครงการต่างๆ นักเรียนแบ่งกลุ่มกันเอง แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 2 – 6 คน หลังจากกลุ่มเลือกหัวข้อจากเรื่องที่จะเรียนแล้ว สมาชิกแต่ละคนต้องฝึกทำความเข้าใจเป็นพิเศษ แล้วนำมารวมกันเป็นรายงานกลุ่ม จากนั้นก็จะเสนอผลงานแก่เพื่อนร่วมห้องถึงสิ่งที่ได้ค้นคว้ามา

สรุปได้ว่าการเรียนแบบร่วมมือ มีหลายวิธีแต่มีส่วนที่เหมือนกันคือ มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานกลุ่มร่วมกัน ส่วนที่แตกต่างกันของบางวิธี เนื่องจากการนำมาใช้ให้เหมาะสมแต่ละวิชาและความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน

6. เอกสารที่เกี่ยวกับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี : Student Teams – Achievement Divisions) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) พัฒนาขึ้นโดยสลาวิน (Robert E. Slavin) ผู้อำนวยการโครงการศึกษาระดับประถมศึกษา ศูนย์วิจัยประสิทธิภาพของการเรียนของนักเรียน ที่มีปัญหาทางด้านวิชาการ แห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกิน สหรัฐอเมริกา และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอน คณิตศาสตร์ สลาวินได้พัฒนาเทคนิคนี้ขึ้นเพื่อจัดปัญหาทางการศึกษา มุ่งเน้นทักษะการคิด การเรียนที่เป็นระบบ เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการเรียนเป็นกลุ่ม และเป็นวิธีการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียน

การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี เป็นรูปแบบการสอนที่ครบวงจร ผู้เรียนเรียนรู้ได้ โดยการลงมือปฏิบัติสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง การสอนวิธีนี้แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 4 – 5 คน เน้นให้มีการแบ่งงานกันทำ ช่วยเหลือกัน ร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ในกลุ่มหนึ่งๆ ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งในการจัดกลุ่มอาจพิจารณาจากผลการเรียนหรือคะแนนการสอน ในภาคเรียนที่ผ่านมา ในขณะที่เรียนสมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยเหลือกันในการทำงานในเนื้อหานั้นๆ แต่ในการทดสอบ ซึ่งจะทำเมื่อเรียนจบเนื้อหานั้นๆ แล้วจะเป็นการทดสอบรายบุคคลช่วยเหลือกันไม่ได้ คะแนนการสอบของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจะนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม มีการประกาศคะแนนของกลุ่ม และถ้ากลุ่มใดมีคะแนนเฉลี่ยถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะมีรางวัลให้ด้วย และเมื่อเรียนครบ 5 – 6 สัปดาห์แล้วผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงได้

การสอนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี จึงเป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิด เหตุผลซึ่งกันและกัน ได้เรียนรู้สภาพอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของคนในกลุ่ม เพื่อเป็นแนวคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ตลอดจนเพื่อจะเรียนรู้และรับผิดชอบงานของตน โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์และความสำเร็จของกลุ่มในการเรียนแบบนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมี 3 ประการ คือ

1. รางวัลของกลุ่ม ซึ่งได้รับเมื่อกลุ่มทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. ผลความรับผิดชอบรายบุคคล หมายถึง ความสำเร็จของกลุ่มนั้นจะขึ้นอยู่กับคนที่สมาชิกทุกคนเข้าใจเนื้อหานั้นๆ ดังนั้น สมาชิกทุกคนจะต้องช่วยเหลือกันอธิบายให้เข้าใจเพราะเมื่อมีการทดสอบ สมาชิกต้องทำด้วยตนเองเป็นรายบุคคล โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ แต่คะแนนที่ได้จากการสอบจะนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม
3. โอกาสความสำเร็จที่เท่าเทียมกัน หมายถึง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาที่จะทำได้ดีที่สุด และประสบความสำเร็จอย่างเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นจากประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกันมาจะช่วยพัฒนาสมาชิก ดังนั้น การช่วยเหลือของสมาชิกทุกคนจึงเป็นสิ่งที่มีความ

สลาวิน (Slavin. 1995: 4) กล่าวว่า วิธี เอส ที เอ ดี นี้สามารถใช้ได้กับทุกวิชา ตั้งแต่คณิตศาสตร์ ไปจนถึงศิลปภาษา หรือสังคมศึกษา และใช้ได้กับระดับการศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย และเหมาะสมอย่างยิ่งกับรายวิชาที่มีการวางจุดประสงค์ไว้อย่างแน่ชัด โดยมีคำตอบที่ตายตัว เช่น คณิตศาสตร์ วิชาคำนวณต่างๆ การใช้ภาษา และภูมิศาสตร์ เป็นต้น

จุดประสงค์หลักของการใช้วิธี เอส ที เอ ดี ก็เพื่อที่จะจูงใจผู้เรียนในกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือกันในการทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นๆ อย่างแท้จริง สลาวิน (Slavin. 1995: 4) กล่าวเพิ่มเติมว่าการเรียนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี เป็นวิธีการเรียนแบบร่วมมือที่ง่ายที่สุด และเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดสำหรับครูในการเริ่มต้นใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือในห้องเรียน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงวิธีการเรียนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการที่เน้นความสำคัญของการเรียนเป็นกลุ่ม การช่วยเหลือกันในกลุ่ม เป็นการฝึกทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน และทำให้มองเห็นคุณค่าของการร่วมมือกันในการแสดงออกทางการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งรูปแบบการเรียนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้น่าจะเหมาะสมกับการสอนอ่านภาษาไทย เพราะจะทำให้นักเรียนเก่ง ปานกลางและอ่อนร่วมมือกันอ่านและทำงานร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมในขณะอ่าน และหลังอ่าน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาอื่นมากขึ้นด้วย

6.1 องค์ประกอบของการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

รูปแบบการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน คือ (Slavin. 1995: 71 – 73)

1. การนำเสนอข้อมูล (Class Presentation) ครูเป็นผู้นำเสนอข้อมูล โดยวิธีการสอนตรง อาจเป็นการใช้เอกสารหรือการบรรยาย เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียน การนำเสนอข้อมูลนี้จะแตกต่างจากการสอนโดยทั่วไป กล่าวคือ นักเรียนจะต้องมีความตั้งใจและสังเกตขณะครูสอน เพราะนักเรียนต้องลงมือปฏิบัติเอง และมีการทดสอบหลังจากจบบทเรียนหนึ่งๆ
2. การทำงานร่วมกัน (Teams) นักเรียนจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่งมี 4 – 5 คน ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์และเพศคละกัน หน้าที่สำคัญของกลุ่ม คือ การช่วยเหลือกัน เรียนร่วมกัน เตรียมสมาชิกเพื่อทดสอบหลังจากครูสอนเนื้อหาจบแล้ว สมาชิกจะเข้ากลุ่มเรียนรู้และทำงานจากใบงาน อภิปรายปัญหาร่วมกัน รวมทั้งการตรวจสอบคำตอบการแก้ไขคำตอบ หัวใจสำคัญอยู่ที่สมาชิกแต่ละคน ทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สมาชิกเรียนรู้ให้กำลังใจและเข้าใจร่วมกัน
3. การทดสอบ (Quizzes) เมื่อครูสอนไปประมาณ 1 – 2 ครั้ง นักเรียนจะเข้าทำการทดสอบ ในสาระที่เรียนต่างคนต่างสอบจะช่วยเหลือกันไม่ได้
4. การปรับปรุงคะแนน (Individual Improvement Scores) จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองเต็มที่ นักเรียนสามารถปรับปรุงคะแนนของตนเองให้สูงขึ้น
5. การตัดสินผลงานของกลุ่ม (Team Recognition) จะพิจารณาผลรวมของการปรับปรุงคะแนนของสมาชิกในกลุ่ม กำหนดระดับผลความสำเร็จตามคะแนนที่ได้ของกลุ่ม อาจเป็นคำชมเชย ใบประกาศนียบัตร รางวัล เป็นต้น

6.2 ขั้นตอนการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

กิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีเทคนิค 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (Slavin. 1995: 78 – 84)

1. การเตรียมการสอน (Preparation) ครูจะดำเนินการดังนี้
 - 1.1 การเรียนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี สามารถใช้ได้กับเนื้อหาต่างๆ ที่ครูสร้างขึ้น แต่จะเป็นการง่ายถ้าครูฝึกสอนสร้างขึ้นเอง โดยการทำเอกสารประกอบการสอนหรือใบงานกระดาษคำตอบ และข้อทดสอบย่อยสำหรับเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละบท
 - 1.2 การจัดกลุ่มผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วยสมาชิก 4 คน เป็นนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน ครูควรจัดกลุ่มให้นักเรียนเอง เพราะถ้าให้นักเรียนจัดกลุ่มเอง นักเรียนจะเลือกคนที่ชอบพอสนิทสนมกันเท่านั้น ขั้นตอนในการจัดกลุ่มได้แก่
 - 1.2.1 จัดทำเอกสารสรุปเกี่ยวกับการเรียนเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่ม
 - 1.2.2 จัดนักเรียนเข้ากลุ่ม โดยจัดเรียงนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงสุดไปถึงต่ำสุด

ข้อมูลที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มได้จากคะแนนการทดสอบ จะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด รองลงมาคือ การใช้ผลการเรียนระดับคะแนนวิชาที่ผ่านมา หรือบางครั้งขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของผู้อ่านก็ได้

1.2.3 พิจารณาจำนวนกลุ่มในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วยสมาชิก 4 คน ดังนั้น นักเรียนจะมีกลุ่มนั้นให้ใช้ 4 หารจำนวนนักเรียน เช่น ในห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียน 32 คน ก็จะแบ่งนักเรียนได้ 8 กลุ่ม แต่ถ้าหารด้วย 4 ไม่ลงตัวก็จะต้องมีบางกลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 4 คน เช่น ในห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียน 30 คน ก็จะสามารถแบ่งนักเรียนได้ 6 กลุ่ม โดยมีกลุ่ม 5 กลุ่ม ที่มีสมาชิก 4 คน และมี 2 กลุ่มที่มีสมาชิก 5 คน อย่างนี้ เป็นต้น

1.2.4 การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม ในแต่ละกลุ่มควรให้มีความสมดุลกัน เพื่อให้แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถทางการเรียนตั้งแต่ ต่ำ ปานกลางจนถึงสูงและระดับความสามารถโดยเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มๆ ละเท่าๆ กัน ซึ่งอาจจัดกลุ่ม โดยอาศัยคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนหรือคะแนนจากผลการเรียนเดิม

1.2.5 การพิจารณาคะแนนพื้นฐาน คะแนนพื้นฐาน หมายถึง คะแนนจากการทดสอบครั้งที่แล้วมา เมื่อครูใช้เทคนิคนี้และมีการทดสอบไป 2 – 3 ครั้ง แล้วนำคะแนนนี้มาเฉลี่ยเป็นคะแนนพื้นฐานหรืออาจใช้คะแนนผลการเรียนของปีที่ผ่านมาก็ได้

2. รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ดังนี้

2.1 การสอน (Teach)

ครูจะใช้วิธีการสอนแบบโดยตรง (Direct Instruction) หรืออภิปราย (Discussion) หรือเสนอโดยใช้เสียงและภาพ (Audiovisual Presentations) จะใช้เวลา 1 – 2 คาบ ในการสอนบทเรียนหนึ่งๆ โดยดำเนินการตามแผนการสอน ซึ่งในการนำเสนอบทเรียนนั้น ควรจะครอบคลุมถึงการนำเข้าสู่บทเรียน การพัฒนาและการฝึกโดยให้แนวปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 การนำเข้าสู่บทเรียน (Opening) เป็นการสร้างความสนใจของนักเรียนให้อยากรู้ อยากเห็น อยากเรียน เป็นการเริ่มเข้าสู่การนำเสนอบทเรียน

2.1.1.1 ควรจะบอกนักเรียนถึงสิ่งที่เรียนว่า คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนด้วยการสาธิต การใช้อุปกรณ์ประกอบการอธิบาย หรือยกตัวอย่างปัญหาในชีวิตจริง

2.1.1.2 ทบทวนสั้น ๆ เกี่ยวกับทักษะหรือข้อมูลที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว

2.1.2 การพัฒนา (Development) เป็นขั้นที่จัดในชั้นการนำเสนอบทเรียน ครูอาจจะปฏิบัติกิจกรรมดังนี้

2.1.2.1 การสอบโดยวัดตามจุดประสงค์

2.1.2.2 เน้นทักษะความเข้าใจไม่ใช่ความจำ

2.1.2.3 ยกสาระหรือทักษะต่าง ๆ โดยใช้อุปกรณ์สื่อที่เห็นชัดเจน

2.1.2.4 ประเมินความเข้าใจของนักเรียนบ่อย ๆ ด้วยการถามคำตอบ

2.1.2.5 อธิบายว่าคำตอบนี้ทำไมถึงถูกต้อง และไม่ถูกต้องยกเว้นกรณีที่ไม่เห็นชัด

เห็นชัด

2.1.2.6 เมื่อนักเรียนจับใจความสำคัญได้แล้วให้นำไปสู่สาระถัดไป

2.1.2.7 รักษาประเด็นที่กำลังเรียนอยู่ โดยการถามคำถามต่างๆ และนำไปสู่บทเรียนทั้งบทอย่างรวดเร็ว

2.1.3 การฝึกโดยให้แนวปฏิบัติ (Guided Practice) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียนที่นำเสนอโดยแนะแนวทางให้ เพื่อให้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติถือว่าเป็นขั้นฝึกฝนอาจทำ ดังนี้

2.1.3.1 ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันแก้ปัญหาหรือหาคำตอบสำหรับคำถามนั้นๆ

2.1.3.2 สุ่มตัวอย่างนักเรียนเพื่อถาม ซึ่งวิธีนี้เป็นการกระตุ้นนักเรียนทุกคน

เตรียมคำถามไว้

2.1.3.3 ไม่ควรให้งานที่ต้องใช้เวลานาน อาจให้นักเรียนเตรียมคำถาม

1 – 2 ข้อ แล้วให้ข้อมูลย้อนกลับ

2.1.4 การทำงานเป็นกลุ่ม (Team Study) ใช้เวลา 1 – 2 คาบ ในการสอนบทหนึ่งๆ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการอ่านและศึกษาไปงานร่วมกันกับเพื่อนสมาชิก เอกสารที่ใช้ในขั้นนี้คือ ใบงาน และกระดาษคำตอบกลุ่มละ 2 ใบ สำหรับกลุ่ม ในขณะที่เรียนสมาชิกในกลุ่มจะต้องเรียนรู้เนื้อหา นั้น ๆ ให้เข้าใจและช่วยกันทำงานในวันแรกของการเรียน ครูจะอธิบายถึงความหมายของการทำงานแบบร่วมมือและเทคนิคต่าง ๆ ในการเรียน

2.1.4.1 นักเรียนทุกคนต้องรับผิดชอบในการทำให้เพื่อนสมาชิกทุกคนเรียนรู้เนื้อหาให้กระจ่าง

2.1.4.2 นักเรียนจะเสร็จชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายได้เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเรียนรู้เนื้อหา นั้นๆ จนกระจ่างแล้ว

2.1.4.3 นักเรียนควรจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มก่อนที่จะถามครู

2.1.4.4 นักเรียนในกลุ่มควรพูดคุยกปรึกษากันเบาๆ

นอกจากนี้ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้รับทราบกฎบางอย่าง เช่น

- ให้จัดกลุ่มอย่างรวดเร็วและไม่ทำเสียงดังรบกวนผู้อื่น
- ให้เวลาประมาณ 5 นาที ในการตั้งชื่อกลุ่ม
- แจกใบงานและกระดาษคำตอบ (กลุ่มละ 2 ชุด)
- แลกเปลี่ยนความคิด อธิบายโต้ตอบและแบ่งใช้อุปกรณ์ร่วมกัน
- ให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายคำตอบแทนที่จะเป็นการตรวจคำตอบ
- ใช้คำพูดที่สุภาพไม่ก้าวร้าวและไม่เถียงกันด้วยเรื่องส่วนตัว
- เมื่อเกิดข้อขัดแย้งให้ใช้หลักประชาธิปไตย
- ตรวจสอบผลงานและคำตอบของกลุ่มก่อนนำเสนอ และสมาชิกทุกคนต้องยอมรับผิดชอบ

ผลงานกลุ่มเสมือนงานของตน

- เน้นให้นักเรียนทราบว่า พวกเขาจะจบบทก็ต่อเมื่อแน่ใจว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มทำ

คะแนนสอบได้ 100 %

- ต้องแน่ใจว่านักเรียนศึกษาในใบงานจริง ๆ ไม่ใช่ถือไว้เฉย ๆ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่

นักเรียนต้องมีกระดาษคำตอบเพื่อเอาไว้ตรวจสอบคำตอบของตนเองและของสมาชิกในขณะที่เรียน ผู้เรียนอธิบายคำตอบกันด้วย แทนที่จะเป็นเพียงการตรวจสอบคำตอบจากกระดาษคำตอบเท่านั้น

- ผู้เรียนมีคำถามให้ถามสมาชิกก่อนที่จะถามครู บทบาทครู คือสังเกตและประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยเดินดูทุกกลุ่มและให้การช่วยเหลือเมื่อจำเป็น นอกจากนี้ครูอาจจะมีการซักถามกลุ่มเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไป จัดว่าเป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้

2.1.5 การทดสอบ (Test) จะใช้เวลาในการทดสอบ $\frac{1}{2}$ คาบ โดยเป็นการทดสอบรายบุคคล นักเรียนแต่ละคนได้รับกระดาษทดสอบคนละ 1 ชุด ในการทดสอบนั้นควรจะให้

2.1.5.1 ให้เวลาในการทำข้อสอบอย่างพอเพียง แต่ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนปรึกษากันในขณะที่ทำข้อสอบ เพราะต้องการจะให้นักเรียนแสดงให้เห็นว่าตนเรียนรู้อะไรบ้างจากบทเรียนนี้ ในขณะที่ทำการทดสอบ นักเรียนต้องแยกโต๊ะจากกลุ่ม

2.1.5.2 ให้มีการแลกเปลี่ยนกระดาษคำตอบเพื่อเปลี่ยนกันตรวจกับผู้อื่นได้ หรือสะสมคะแนนเอาไว้เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้ว

2.1.6 การตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่ม (Team Recognition) การตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงคะแนนของแต่ละบุคคลที่มีการเพิ่มขึ้นทันทีที่ผู้สอนคำนวณคะแนนของผู้เรียนแต่ละคน ก็จะชี้ถึงคะแนนของแต่ละคนที่เพิ่มขึ้น และจัดทำคะแนนกลุ่ม มีการให้รางวัลหรือประกาศนียบัตรชมเชยให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนสูง ๆ ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะบอกคะแนนในคาบถัดไปหลังจากการสอบ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงกันระหว่างการทำคะแนนให้ดีที่สุดกับตระหนักถึงความสำเร็จและได้รับรางวัล ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจในการเรียนที่ดีด้วย กลุ่มจะได้รับรางวัลก็ต่อเมื่อกลุ่มนั้นได้รับความสำเร็จเหนือกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งจะตัดสินด้วยคะแนนที่ได้มาจากการทำแบบทดสอบของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน แล้วจึงนำมาคำนวณเป็นคะแนนของกลุ่ม

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี งานวิจัยในประเทศ

มยุรี สาวิวงศ์ (2535: 120) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี กับกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือครูของ สสวท. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนโรงเรียนสตรีสิริเกศ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวนทั้งหมด 96 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 48 คน ใช้เวลาในการทดลอง 13 คาบ ๆ ละ 50 นาที ผลของการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี กับนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือครูของ สสวท. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และมีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โกเมน อริญเวศ (2538: 51) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคะแนนสอบปลายภาคเรียนและเปรียบเทียบทักษะเชิงปฏิสัมพันธ์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนทบทวนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี กับการสอนทบทวนแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเบญจมะหาราช อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 81 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 40 และ 41 คน ใช้เวลาในการทดลอง 12 คาบ คาบละ 15 นาที พบว่า คะแนนสอบปลายภาคเรียนวิชาคณิตศาสตร์ (ค 012) ที่ได้รับการสอนทบทวนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ไม่สูงกว่าการสอนทบทวนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทักษะเชิงปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน หลังจากที่ได้รับการสอนทบทวนด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาลีวรรณ แก่นแก้ว (2538: 73) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรม และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยเทคนิค เอส ที เอ ดี กับการเรียนรู้โดยวิธีสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนโรงป่าเสร์ และโรงเรียนบ้านร่องขี้เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 32 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมที่แสดงออกขณะเรียน นักเรียนที่เรียนเก่งในกลุ่มยอมรับนักเรียนอ่อนและให้ความช่วยเหลือ นักเรียนที่เรียนอ่อนในกลุ่มกล้าจะถามเพื่อนเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

ในต่างประเทศที่มีระบบการวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอเมริกา ซึ่งประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติและสีผิว งานวิจัย เพื่อมุ่งศึกษาความเหมาะสมของเนื้อหาและวิธีสอน เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นที่ต้องการด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ตามเนื้อหาที่สร้างขึ้น เมื่อสอนเสร็จ แล้ววัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม งานวิจัยเชิงทดลองที่ได้ศึกษามีดังนี้

สลาวิน (Slavin. 1978) ได้ทดลองเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางด้านภาษาและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนต่างเชื้อชาติและสีผิว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกรด 7 จำนวน 62 คน เป็นนักเรียนผิวขาว 25 คน และนักเรียนผิวดำ 37 คน จัดแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม นักเรียนในกลุ่มทดลองใช้การเรียนรู้ด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีการให้รางวัลเป็นทีม ส่วนนักเรียนในกลุ่มควบคุมใช้วิธีการเรียนแบบปกติทั้งชั้น มีการให้รางวัลเป็นรายบุคคล ทั้งสองห้องสอนโดยครูคนเดียวกัน และใช้เนื้อหาเรื่องเดียวกัน เวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ ผลปรากฏว่า นักเรียนผิวดำในกลุ่มทดลองเรียนรู้ได้ดีกว่านักเรียนผิวขาว ในกลุ่มควบคุม และพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนที่ต่างเชื้อชาติ สีผิวที่ดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

สกอต (Scott. 1985) ได้ทำการทดลองกับนักเรียนประถมศึกษา เกรด 4 – 6 ซึ่งทำการสุ่มมาจาก 3 โรงเรียน จำนวน 452 คน แบ่งเป็น 16 ห้องเรียน มาจัดเข้าเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยที่กลุ่มทดลองใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี และกลุ่มควบคุมใช้วิธีการเรียนแบบปกติ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสะกดคำ และศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างเพื่อนต่างเชื้อชาติ และสีผิว ซึ่งนักเรียนเหล่านี้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวลาตินอเมริกา (Hispanics) กลุ่มผิวขาว กลุ่มคนผิวดำ และชาวเอเชีย โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา 10 สัปดาห์ ผลปรากฏว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์การสะกดคำไม่แตกต่างกันและในด้านความสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนต่างเชื้อชาติ สีผิว ดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

วิลเลียมส์ (Williams. 1998) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ ยุทธวิธีการเรียนแบบร่วมมือทำให้ประสิทธิภาพในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์วิชาชีพคณิต 1 ทักษะที่มีต่อตนเองและผู้อื่น และทักษะที่มีต่อวิชาชีพคณิต 1 จำนวน 165 คน โดยแบ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองใช้วิธีผสมผสานระหว่าง เอส ที เอ ดี กับ TGT ผลการวิจัย

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรีชาเชิงอารมณ์

นักการศึกษา และนักจิตวิทยาต่างแปลคำว่า Emotional Intelligence เชาว์ปัญญาทางอารมณ์ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และปรีชาเชิงอารมณ์ สำหรับในการวิจัยนี้ ใช้คำว่า ปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งใช้ตัวย่อว่า อีคิว (EQ) หรือ อีแอล (EI) ในงานวิจัยนี้ใช้ว่า อีคิว

แนวคิดและโครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์

ปรีชาเชิงอารมณ์นั้นภาษาอังกฤษใช้ได้ 2 แบบ คือ Emotional Intelligence และ Emotional Quotient ซึ่งนิยมใช้อักษรย่อว่า EI หรือ EQ

แนวคิดและโครงสร้างของปรีชาเชิงอารมณ์ที่ใช้ในการวิจัย อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นความสามารถทางสมอง และปรีชาเชิงอารมณ์เป็นบุคลิกภาพ

1. ปรีชาเชิงอารมณ์ในฐานะเป็นความสามารถทางสมอง (Emotional Intelligence as Mental Ability) แนวคิดนี้จะเน้นว่าสติปัญญาเป็นกระบวนการ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากอารมณ์ โดยปรีชาเชิงอารมณ์ประกอบด้วยสมรรถนะ ทักษะและความสามารถทางสมอง เมเยอร์และสโลเวย์ (Mayer & Salovey, 1997) มองปรีชาเชิงอารมณ์เป็นการทำงานระหว่างระบบการรู้คิดและอารมณ์ โดยให้ความหมายของปรีชาเชิงอารมณ์เป็นความสามารถที่จะรับรู้อารมณ์ ประเมินค่าและแสดงออกอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถสร้างอารมณ์ที่เอื้อต่อการคิด สามารถเข้าใจอารมณ์และมีความรู้ทางอารมณ์ ตลอดจนสามารถควบคุมอารมณ์ เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางอารมณ์และสติปัญญา นิยามดังกล่าวนี้แบ่งปรีชาเชิงอารมณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม (Branches) ดังนี้

กลุ่มแรก คือ ความสามารถในการรับรู้และแสดงออกของอารมณ์ (Emotional Perception and Identification) กลุ่มแรกนี้เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้และการบอข้อมูลที่ได้มาจากระบบอารมณ์ โดยการเรียนรู้อารมณ์ เกี่ยวข้องกับการรับเข้ามา การใส่ใจ และแปลความหมายข้อมูลทางอารมณ์ และแสดงออกอารมณ์ในทางสีหน้า น้ำเสียง ศิลปะ และสิ่งของทางวัฒนธรรมอื่น ๆ

กลุ่มที่สอง คือ ความสามารถที่จะใช้อารมณ์เอื้อต่อความคิด (Emotional Facilitation of Thoughts) เป็นการใช้อารมณ์เพื่อปรับปรุง กระตุ้นการคิดหรือเปลี่ยนแปลงการคิด เช่น อารมณ์ช่วยในเรื่องความจำ อารมณ์ช่วยแก้ปัญหาได้

กลุ่มที่สาม คือ ความเข้าใจอารมณ์ (Emotional Understanding) เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรู้คิดทางอารมณ์ เป็นความเข้าใจและการให้เหตุผลกับอารมณ์ คนที่สามารถเข้าใจอารมณ์จะมีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอารมณ์ การหลอมรวมของอารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ในช่วงเวลาต่างๆ

กลุ่มที่สี่ คือ การจัดการอารมณ์ (Emotional Management) เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ ปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวคิดนี้ เห็นว่ากลุ่มความสามารถทางอารมณ์ทั้งสี่กลุ่มนั้นสัมพันธ์กับขั้นหรือระดับความสามารถ ที่บุคคลจะบรรลุตามลำดับขั้น โดยกลุ่มแรก ได้แก่ การรับรู้และการแสดงออกของอารมณ์ เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่สี่เป็นความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนที่สุด ดังนั้นแนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์ของเมเยอร์และสโลเวย์ นอกจากเน้นในเรื่องความสามารถทางสมอง และอารมณ์ที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกันแล้ว ยังเน้นขั้นตอนพัฒนาการของปรีชาเชิงอารมณ์ ศักยภาพของความงอกงามและอารมณ์มีส่วนเสริมสร้างความเติบโตทางสติปัญญา (อรพินทร์ ชูชม. 2542)

2. ปรีชาเชิงอารมณ์ในฐานะเป็นบุคลิกภาพ (Emotional Intelligence as Personality) ตามแนวคิดนี้มองว่า ปรีชาเชิงอารมณ์เป็นคุณลักษณะ และความสามารถที่ได้มาจากลักษณะทางบุคลิกภาพ

ชุดหนึ่ง เช่น โกลแมน (Goleman, 1995) นิยามปรีชาเชิงอารมณ์ว่าประกอบด้วยคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ 5 ส่วน ได้แก่ การรู้จักอารมณ์ (Knowing Emotions) การจัดการอารมณ์ (Managing Emotions) การจูงใจตนเอง (motivating oneself) การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotions in Others) และการจัดการความสัมพันธ์ (handling relationships) นิยามปรีชาเชิงอารมณ์ของโกลแมนได้รับการปรับต่อมาให้ครอบคลุมลักษณะบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน จนในที่สุดครอบคลุมบุคลิกภาพเกือบทั้งหมด โดยรวม

คุณลักษณะที่อิงการจูงใจ (การจูงใจตนเอง) อิงอารมณ์ (การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น) และคุณลักษณะทางพฤติกรรม (การจัดการความสัมพันธ์) แนวคิดที่ปรับเปลี่ยนนี้ โกลแมน (Goleman, 1998) ได้แบ่งปรีชาเชิงอารมณ์ออกเป็นความสามารถ (Competence) 2 ส่วน ได้แก่ ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) และความสามารถทางสังคม (Social Competence) มี 5 มิติ ซึ่งแนวคิดนี้ใช้ในบริบทการทำงานโดยที่ทั้ง 5 มิติ นั้นแบ่งความสามารถทางอารมณ์เป็น 25 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ความสามารถส่วนบุคคล เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตนเองได้อย่างดี

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง (Self-awareness) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก

ความชอบและความสามารถของตนเอง และสามารถหยั่งรู้ถึงความเป็นไปได้ของตนเอง

1.1.1 การตระหนักรู้ทางอารมณ์ (Emotional Awareness) เป็นความสามารถของการที่จะรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และคาดคะเนผลที่จะเกิดตามมาได้

1.1.2 การประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง (Accurate self-assessment) เป็นความสามารถที่จะประเมินตนเองได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามความเป็นจริง รู้จุดเด่น และจุดด้อยของตนเอง

1.1.3 ความมั่นใจในตนเอง (self-confidence) เป็นความมั่นใจในความสามารถและความมีคุณค่าของตนเอง

1.2 การจัดการตนเอง (Self-Regulation) เป็นความสามารถในการจัดการอารมณ์แรงกระตุ้น และแหล่งทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม

1.2.1 การควบคุมตนเอง (Self-control) เป็นความสามารถในการจัดการอารมณ์ที่ทำลายและแรงกระตุ้นได้

1.2.2 ความไว้วางใจ (Trustworthiness) เป็นความสามารถที่จะรักษามาตรฐานของความซื่อสัตย์และความไว้วางใจเชื่อถือได้

1.2.3 การปรับตัว (Adaptability) เป็นความสามารถที่จะยืดหยุ่นในการจัดการความเปลี่ยนแปลง

1.2.4 การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation) เป็นความรู้สึกที่มีความสุขกับแนวคิดวิธีการและข้อมูลใหม่

1.3 การจูงใจ (Motivation) เป็นแนวโน้มทางอารมณ์ที่ชี้นำหรือเอื้อต่อการไปสู่เป้าหมาย

1.3.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drives) เป็นความพยายามที่จะปรับปรุงหรือให้บรรลุมาตรฐานที่ดี

1.3.2 ความผูกพัน (Commitment) เป็นความผูกพันกับเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กร

1.3.3 ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความพร้อมที่จะปฏิบัติตามที่โอกาสจะอำนวย

1.3.4 การมองโลกในแง่ดี (Optimism) เป็นความเพียรพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายถึงแม้เผชิญกับปัญหาและอุปสรรค

2) ความสามารถทางสังคม (Social Competence) เป็นความสามารถในการจัดการกับ

ความสัมพันธ์ต่าง ๆ

2.1 ความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกความต้องการและข้อห่วงใยของผู้อื่น

2.1.1 การพัฒนาผู้อื่น (Developing others) เป็นความสามารถในการทราบความต้องการพัฒนาของผู้อื่นและส่งเสริมความสามารถนั้น

2.1.2 การมีจิตใจให้บริการ (Service Orientation) เป็นความสามารถในการคาดการณ์ ตระหนักรู้และหาทางตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้

2.1.3 การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (Leveraging Diversity) เป็นความสามารถที่จะให้โอกาสกับบุคคลที่แตกต่างกัน

2.1.4 การตระหนักรู้ทางการเมือง (Political Awareness) เป็นความสามารถในการอ่าน สถานการณ์ทางอารมณ์ของกลุ่ม และความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

2.2 ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นความคล่องในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ โดยสามารถแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้

2.2.1 ความมีอิทธิพล (Influence) เป็นความสามารถในการโน้มน้าวชักจูงอย่างได้ผล

2.2.2 การสื่อสาร (Communication) เป็นความสามารถในการฟังอย่างกว้างขวาง และส่งข่าวสารที่โน้มน้าวได้

2.2.3 การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) เป็นความสามารถในการเจรจาต่อรองและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้

2.2.4 ความเป็นผู้นำ (Leadership) เป็นความสามารถที่จะผลักดันและแนะแนวบุคคลและกลุ่มได้

2.2.5 การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) เป็นความสามารถที่ริเริ่มหรือจัดการให้มีการเปลี่ยนแปลง

2.2.6 การสร้างพันธะผูกพัน (Building Bonds) เป็นความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ร่วมมือกันในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมาย

2.2.7 ความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration and Cooperation) เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย

2.2.8 การสร้างทีมงาน (Teams Capacities) เป็นความสามารถในการสร้างพลังกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

แนวคิดปรัชญาเชิงอารมณ์ในบริบทการทำงานของโกลแมนนั้น คล้ายคลึงกับนิยาม EQ ของผู้บริหาร (Executive EQ) ของคูเปอร์และสะวาฟ (Cooper & Sawaf, 1997) ซึ่งได้กำหนดแผนผังอารมณ์ (EQ map) ให้สัมพันธ์กับทักษะเฉพาะอย่างและแนวโน้มนำอารมณ์ 4 ประการ ดังนี้

1. การรู้ทางอารมณ์ (Emotional literacy) ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การแสดงออกทางอารมณ์และการตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น

2. สมรรถนะทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ได้แก่ ความเข้มแข็ง ยืดหยุ่นทางอารมณ์

3. ความลึกทางอารมณ์ (Emotional Depth) ได้แก่ ความเข้มข้นทางอารมณ์และศักยภาพที่จะเติบโตทางอารมณ์

4. พลังทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ได้แก่ ความสามารถที่จะใช้อารมณ์จุดประกายความคิดสร้างสรรค์

บาร์ออน (Bar – On, 1997) ได้นิยามปรัชญาเชิงอารมณ์เป็นทักษะ สมรรถนะ และความสามารถ

ที่ไม่ใช่การรู้จักที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของบุคคลที่จะจัดการสภาพแวดล้อมและความกดดันได้อย่างประสบความสำเร็จ ตามแนวคิดนี้ ปรีชาเชิงอารมณ์แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรีชาเชิงอารมณ์ ภายในตนเอง (Interpersonal EQ) ประกอบด้วยการนับถือตนเอง การตระหนักถึงตนเองทางอารมณ์ การกล้าแสดงออก ความเป็นอิสระ และการรู้จักตนเองที่แท้จริง
2. ปรีชาเชิงอารมณ์ ระหว่างบุคคล (Interpersonal EQ) ประกอบด้วยความเข้าใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. ปรีชาเชิงอารมณ์ ในการจัดการความเครียด (Stress Management EQ) ประกอบด้วย การทนทานความเครียด และการอดกลั้น
4. ปรีชาเชิงอารมณ์ ในการปรับตัว (Adaptability EQ) ประกอบด้วย การทดสอบความเป็นจริง ความยืดหยุ่น และการแก้ปัญหา
5. ปรีชาเชิงอารมณ์ ในสภาวะอารมณ์ทั่วไป (General Mood EQ) ประกอบด้วย การมองโลกในแง่ดี และความสุข

สำหรับในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่มักนิยมใช้แนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์เป็นคุณลักษณะหรือความสามารถทางอารมณ์เช่นเดียวกับแนวคิดตะวันตกที่มองปรีชาเชิงอารมณ์เป็นบุคลิกภาพ เช่น กรมสุขภาพจิต (2543) ได้นิยามความฉลาดทางอารมณ์หรือปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ดังต่อไปนี้

1. ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ เพื่อความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
 2. เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง และมีแรงจูงใจในตนเอง ความสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 3. สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข
- แนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์ในฐานะเป็นบุคลิกภาพตามแนวนี้จะเป็นคุณลักษณะที่สามารถเรียนรู้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ซึ่งต่างจากคุณลักษณะบุคลิกภาพอื่น ๆ ที่ยากแก่การเปลี่ยนแปลง

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มตามแนวคิดของนักทฤษฎีแต่ละกลุ่ม (ดูตาราง 1) แนวคิดการวัด อีคิว ตามกลุ่มต่างๆ มีดังต่อไปนี้ (อรพินทร์ ชูชม. 2542)

การวัด อีคิว ก่อนที่จะมีปรีชาเชิงอารมณ์

ก่อนจะมีทฤษฎีปรีชาเชิงอารมณ์ของสโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey & Mayer. 1995) ที่เชื่อมโยงอารมณ์ ความคิด และสติปัญญา ให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การวัด EQ ก่อนหน้านั้นจะเป็นการวัดการรับรู้อารมณ์ (ที่ไม่ใช่ถ้อยคำ) เช่น แบบทดสอบความไวทางอารมณ์ความรู้สึก วัดได้โดยให้ผู้ตอบดูวิดีโอของคนคู่หนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กัน และให้ผู้ตอบระบุอารมณ์ และความคิดของคนี่แสดงออกอยู่นั้น เมเยอร์ สโลเวย์ และคาร์โซ (Mayer, Salovey & Caruso, in Press) ระบุว่ามีการ 3 วิธีที่ใช้ประเมินคำตอบของผู้ตอบ แบบทดสอบเหล่านี้ เกณฑ์แรกคือ วิธีที่สอดคล้อง (Consensus Method) เป็นการเปรียบเทียบคำตอบของบุคคลหนึ่งกับคำตอบของกลุ่ม (หรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเกณฑ์ก่อนหน้า) บุคคลนั้นจะได้คะแนนถ้าคำตอบสอดคล้องกันฉันตามมติของกลุ่ม เกณฑ์ที่สองคือ วิธีของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Method) เป็นการเปรียบเทียบคำตอบของผู้ทำแบบทดสอบกับเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญ และเกณฑ์ที่สามคือ วิธีของเป้าหมาย (Target Method) เป็นการเปรียบเทียบคำตอบของผู้ทดสอบกับเป้าหมายที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก

มาตรการวัดการรับรู้อารมณ์ในระยะเริ่มแรกนั้นดูเหมือนจะไม่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างการทดสอบแบบเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์กันน้อย ระหว่างการรับรู้ทางอารมณ์สังคมสติปัญญา และความเข้าใจผู้อื่น แบบทดสอบตอนต้น ๆ ให้หลักฐานที่เล็กน้อยสำหรับการวัดปรีชาเชิงอารมณ์ที่แท้จริง จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการวัดต่างๆ ต่อมา

การวัด อีคิว ตามแนวการวัดความสามารถของกลุ่มสโลเวย์ และคณะ

ซัทท์และคณะ (Schutte, et . al. 1998) ได้พัฒนามาตราวัดปรีชาเชิงอารมณ์ที่อิงรูปแบบปรีชาเชิงอารมณ์ เริ่มแรกของสโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey & Mayer. 1990) ที่เสนอว่าปรีชาเชิงอารมณ์ประกอบไปด้วยความสามารถที่ปรับเปลี่ยนได้ 3 ประเภท ดังนี้

ตาราง 1 แบบทดสอบปรีชาเชิงอารมณ์และบุคลิกภาพโดยใช้วิธีการวัดความสามารถ วิธีการวัดแบบรายงานตนเอง และวิธีการวัดโดยผู้ให้ข้อมูล

ความสามารถ (Ability)	วิธีการวัดการรายงานตนเอง (Self – Report)		ผู้ให้ข้อมูล (Informant)
Multifactor Emotional Intelligence Scale (MEIS) (Mayer, Salovey, & Caruso, 1997/1999) - Emotional Perception ระบุอารมณ์บนใบหน้า, อารมณ์ในการ การออกแบบ อารมณ์ในดนตรี อารมณ์ในเรื่อง - Emotional Facilitation การแปลความหมายความรู้สึก การใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ - Emotional Understanding นิยามอารมณ์, การหลอมรวมอารมณ์ที่ซับซ้อน การเปลี่ยนอารมณ์ มุมมองทางอารมณ์	Bar-On EQ-i (Bar-On, 1997) - Interpersonal การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การกล้าแสดงออก การเคารพ ตนเอง การรู้จักการแบ่งตน ความเป็นอิสระ - Interpersonal การเข้าอกเข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม - Stress Management การแก้ปัญหา การทดสอบ ความจริง ความยืดหยุ่น	EQ-Map (Cooper, 1996/1997) - Current Environment ความกดดันในชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต - Emotional Literacy การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การแสดงออกทางอารมณ์ การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น - EQ Competencies ความตั้งใจ, การสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น, ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล, ความไม่พึงพอใจ ที่สร้างสรรค์	Emotional Competence Inventory (ECI) (Boyatzis, Goldman, & Hay/MC Ber. 1999) - Self - Awareness การประเมินตนเองตามความเป็นจริง ความเชื่อมั่นในตนเอง - Social - Awareness การเข้าอกเข้าใจ การตระหนักรู้ในองค์กร การยึดมั่นการบริการ - Self – Management การควบคุมตนเอง, ความไว้วางใจ ความมีสติ, การปรับตัว, ใฝ่สัมฤทธิ์ การสร้างสรรค์

ตาราง 1 (ต่อ)

ความสามารถ (Ability)	วิธีการวัดการรายงานตนเอง (Self – Report)	ผู้ให้ข้อมูล (Informant)
• Emotional Management การจัดการอารมณ์ของตนเอง, การจัดการอารมณ์ผู้อื่น	• Adaptability ความทนทานความเครียด, การควบคุมแรงกระตุ้น • General Mood ความสุข, การมองโลกในแง่ดี	• EQ Values & Attitudes ทัศนคติ, การหยิ่งรู้, ความไวใจ, อำนาจส่วนบุคคล, การบูรณาการตนเอง • EQ Outcomes สุขภาพทั่วไป, คุณภาพชีวิต, สัมพันธภาพ, ผลการปฏิบัติงาน • Social Skills การพัฒนาผู้อื่น, ความเป็นผู้นำ อิทธิพล, การสื่อสาร, การจัดการความขัดแย้ง, การสร้างสัมพันธการทำงานเป็นคณะ

1. การประเมินค่าและการแสดงออกทางอารมณ์ (Appraisal and Expression of Emotion) เป็นความสามารถที่จะประเมินค่าและแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกของตนเอง โดยใช้ถ้อยคำภาษา (Verbal) และไม่ใช่ถ้อยคำ (Nonverbal) โดยที่การประเมินค่าเป็นส่วนตัดสินการแสดงออกทางอารมณ์ นอกจากนี้ยังสามารถรับรู้อารมณ์ของคนอื่นที่ไม่ได้แสดงออกทางวาจา กริยา ท่าทาง และสามารถมีความรู้สึกกร่วมเข้าใจ (Empathy) คนอื่น

2. การควบคุมอารมณ์ (Regulation of Emotion) เป็นความสามารถที่จะตรวจสอบประเมินผล และจัดการอารมณ์ ควบคุมหรือปรับและจัดการอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนควบคุมหรือปรับและจัดการอารมณ์ของผู้อื่นได้

3. การใช้ประโยชน์อารมณ์ (Utilization of Emotion) เป็นความสามารถที่จะใช้อารมณ์แบบต่างๆ ในกระบวนการรู้คิดต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 อารมณ์ที่เปลี่ยนไปมาช่วยในการวางแผนในอนาคตได้หลายแนวทาง

3.2 อารมณ์ที่ดีช่วยในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถบูรณาการแนวคิดที่หลากหลายให้เชื่อมโยงกัน

3.3 อารมณ์ช่วยจัดระบบที่ซับซ้อนทั้งระบบ ด้วยการชี้ให้เห็นจุดที่เป็นปัญหาก่อน ดังนั้นอารมณ์จึงช่วยให้เกิดความใส่ใจในเรื่องที่เป็นปัญหาก่อน เช่น อารมณ์ที่วิตกกังวลหรือเศร้าซึม ก็จะทำให้หันมาสนใจตนเอง

3.4 อารมณ์ช่วยจูงใจให้พากเพียรพยายามกับงานที่ทำหาย/ ซับซ้อน

มาตรวัดปริชาเชิงอารมณ์ของซัทท์ และคณะ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบความสามารถทางปริชาเชิงอารมณ์ 3 องค์ประกอบ ตามแนวคิดของสโลเวย์และเมเยอร์ในตอนแรก โดยซัทท์และคณะกล่าวว่าแนวคิดของสโลเวย์และเมเยอร์นั้นเป็นโมเดลที่แสดงสภาวะที่เป็นปัจจุบันของบุคคลในเรื่องปริชาเชิงอารมณ์ และโมเดลนี้สามารถบูรณาการเข้ากับมิติส่วนใหญ่ของโมเดลอื่นๆ มาตรวัดปริชาเชิงอารมณ์ของซัทท์ และคณะเป็นแบบรายงานตนเอง มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดย 1 แทนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 5 แทนเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีจำนวนทั้งหมด 33 ข้อ กลุ่มจัดการควบคุมอารมณ์มีจำนวน 10 ข้อ และกลุ่มการใช้ประโยชน์ทางอารมณ์มีจำนวน 10 ข้อ มาตรวัดปริชาเชิงอารมณ์ของซัทท์และคณะมีความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาของครอนบาค = .90 และมีความเชื่อมั่นชนิดทดสอบซ้ำ (สอบซ้ำภายใน 2 สัปดาห์) เท่ากับ .78 จากการตรวจสอบความเที่ยงตรง พบว่า มาตรวัดปริชาเชิงอารมณ์ฉบับนี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องทางทฤษฎี ได้แก่ การเอาใจใส่ความรู้สึก ความกระจำงัดใจในความรู้สึก การปรับปรุงสภาวะอารมณ์ การมองโลกในแง่ดีและการอดกลั้น มาตรวัดนี้สามารถพยากรณ์ผลการเรียนของนิสิตปีหนึ่งได้ นักจิตบำบัดได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่าผู้ได้รับการบำบัด และนักโทษหญิงได้คะแนนมาตรานี้สูงกว่านักโทษชาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องทักษะทางอารมณ์ที่มีมาก่อนหน้านี้ มาตรานี้ไม่สัมพันธ์กับความสามารถทางการรู้คิด แต่มาตรานี้สัมพันธ์กับลักษณะเปิดกว้างต่อประสบการณ์ ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของบุคลิกภาพแบบห้ามิติ

ตัวอย่างมาตรวัดปริชาเชิงอารมณ์ของซัทท์และคณะ

1. ฉันรู้ว่าเมื่อไรที่จะพูดเรื่องปัญหาส่วนตัวกับบุคคลอื่น
2. เมื่อฉันเผชิญกับอุปสรรค ฉันจดจำเวลาที่ฉันเจออุปสรรคที่คล้ายกันและฝ่าฟันไปได้
3. ฉันหวังว่าสิ่งต่างๆ ที่ดีจะเกิดขึ้น

สโลเวย์และคณะ (Salovey, et. al. 1995) ได้สำรวจปริชาเชิงอารมณ์ โดยใช้มาตรวัด Trait Meta – Mood Scale (TMMS) มาตรวัดนี้เป็นการวัดความแตกต่างระหว่างบุคคลในความสามารถที่จะ

สะท้อนและการจัดการกับอารมณ์ มีดัชนีชี้วัดระดับความเอาใจใส่ที่บุคคลมีต่ออารมณ์ ความรู้สึก ความชัดเจนของประสบการณ์ ความรู้สึก และความเชื่อ การยุติสภาวะอารมณ์ที่ไม่ดีหรือคงอารมณ์ที่ดี ซึ่งดัชนีชี้วัดจากมาตรวัดอันนี้ สโลเวย์และคณะอธิบายว่าเป็นความสามารถ (Competencies) หลายอย่างที่มีอยู่ภายในโครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์ สโลเวย์และคณะเชื่อว่า (TMMS) เป็นการนิยามเชิงปฏิบัติการของปรีชาเชิงอารมณ์ นั่นคือ ความใส่ใจ ความชัดเจน และการปรับอารมณ์ ความรู้สึก เป็นพื้นฐานของมิติการจัดระบบตัวเองของปรีชาเชิงอารมณ์ มาตรวัด Trait Meta – Mood Scale เป็นมาตรวัดที่ให้ผู้ตอบรายงานตนเอง ประเมินค่า 5 ระดับ จาก 1 “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” จนถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบแรก คือ ความเอาใจใส่ต่ออารมณ์ความรู้สึก (Attention of Feeling) มีจำนวน 21 ข้อ เช่น ข้อความทางบวก “ฉันใส่ใจมากกว่าฉันรู้สึกอย่างไร” ข้อความทางลบเช่น “ฉันไม่ใส่ใจกับความรู้สึกของตัวเอง”

องค์ประกอบที่สอง คือ ความชัดเจนในการแยกแยะอารมณ์ความรู้สึก (Clarity of Feeling) มีจำนวน 15 ข้อ เช่น “โดยปกติฉันมีอารมณ์ความรู้สึกที่ชัดเจน” เป็นข้อความทางบวก หรือข้อความทางลบ เช่น “ฉันไม่สามารถรู้สึกถึงอารมณ์ความรู้สึก”

องค์ประกอบที่สาม คือ การปรับสภาวะอารมณ์ (Mood Repair) ประกอบด้วยข้อความที่เกี่ยวข้องกับพยายามที่จะปรับสภาวะอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ หรือคงอารมณ์ที่พอใจไว้ เช่น “ถึงแม้ว่าบางครั้งฉันมีความเศร้า แต่โดยส่วนใหญ่ฉันมีทัศนคติที่ดี” ซึ่งเป็นข้อความทางบวก หรือข้อความทางลบ “ถึงแม้บางครั้งฉันมีความสุข แต่โดยส่วนใหญ่ฉันมีทัศนคติที่ไม่ดี”

องค์ประกอบทั้งสามนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน TMMS มีคุณภาพด้านความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องและความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Convergent and Discriminant Validity) ผลจากการศึกษา พบว่า ความเอาใจใส่ต่ออารมณ์ความรู้สึกมีความสัมพันธ์กับการมีสติของตนเอง ความชัดเจนอารมณ์ความรู้สึกมีความสัมพันธ์ทางลบกับความคลุมเครือต่ออารมณ์ การแสดงออกและความเศร้าหุดหู่ โดยที่การปรับอารมณ์ความรู้สึกมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเศร้าหุดหู่ และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมองโลกในแง่ดีและความเชื่อการจัดระบบสภาวะอารมณ์ที่ไม่ดี สำหรับรูปแบบปรีชาเชิงอารมณ์ล่าสุดของเมเยอร์ สโลเวย์ และคาร์ซูโซ (Mayer, Salovey & Caruso, in press) ได้สอนการวัดปรีชาเชิงอารมณ์ที่ปรับตามแนวคิดนี้ที่เน้นเรื่องความสามารถทางสมองเป็นหลักโดยได้พัฒนา “The Multifactor Emotional Intelligence Scale (MEIS)” ขึ้น ซึ่งเป็นแบบวัดในรูปที่ใช้กระดาษ – ดินสอ ในการทำแบบทดสอบนี้ และแบบทดสอบ “The Emotional IQ Test” ที่อยู่ใน CD – ROM โดยแบบทดสอบทั้ง 2 รูปแบบนี้เหมือนกันทุกประการ ในด้านเนื้อหาและโครงสร้าง แตกต่างกันที่สื่อที่นำเสนอแบบทดสอบ โดยเมเยอร์และคณะเชื่อว่าแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นมาตามแนวคิดโครงสร้างของปรีชาเชิงอารมณ์ล่าสุดนี้ เป็นการวัดสติปัญญาที่แท้จริง ประกอบด้วยงานด้านความสามารถให้ผู้ตอบทำทั้งหมด 12 งาน จากแบบทดสอบ 4 ประเภท ดังนี้

1. แบบทดสอบการระบุอารมณ์ เป็นการวัดการรับรู้ทางอารมณ์ ประกอบไปด้วยงานที่ให้ผู้ตอบระบุอารมณ์คนที่ปรากฏอยู่ในภาพในการออกแบบและในดนตรี และงานที่เสนอสถานการณ์ทางอารมณ์ เพื่อให้ผู้ตอบระบุว่าบุคคลในสถานการณ์นั้นมีความรู้สึกอย่างไร
2. แบบทดสอบการใช้อารมณ์ เป็นการวัดการซึมซับอารมณ์มีอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ การวัดผู้ตอบสามารถสร้างความรู้สึกที่แตกต่างกันได้ดีแค่ไหน การใช้ความรู้สึกเพื่อต่อกระบวนการคิด
3. แบบทดสอบความเข้าใจในอารมณ์ เป็นการวัดความสามารถของบุคคลที่จะทราบอารมณ์มีมาจากอะไร และอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าอารมณ์มีความเข้มข้น ตลอดจนสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง

อารมณ์ที่แตกต่างกัน เช่น “การมองโลกในแง่ดี ส่วนใหญ่ประกอบด้วยอารมณ์สองชนิดใด” และให้ผู้ถูกทดสอบเลือกตอบ

4. แบบทดสอบการจัดระบบอารมณ์ เป็นการวัดความสามารถที่จะจัดการและควบคุมอารมณ์ของตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของปรีชาเชิงอารมณ์ งานของแบบทดสอบนี้คือผู้ตอบต้องประเมินผลประโยชน์ของการกระทำที่เป็นไปได้ในสถานการณ์ที่มีปัญหาทางอารมณ์

ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบ MEIS พบว่า ปรีชาเชิงอารมณ์สามารถแยกองค์ประกอบได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ทางอารมณ์ ความเข้าใจทางอารมณ์ และการจัดการทางอารมณ์ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบตามลำดับขั้น (Hierarchical factor analysis) พบว่า ทั้งสององค์ประกอบ สามารถจัดเป็นองค์ประกอบเดียวกันที่เท่าเทียมกัน เรียกว่าองค์ประกอบทั่วไปของปรีชาเชิงอารมณ์ หรือ Gei ผลจากการศึกษา พบว่า ปรีชาเชิงอารมณ์ทั่วไป (Gei) มีความสัมพันธ์กับการวัดสติปัญญาทางด้านถ้อยคำ ($r = .36$) และความเข้าใจผู้อื่น ($r = .33$) นอกจากนี้ปรีชาเชิงอารมณ์ยังสัมพันธ์กับอายุเพิ่มขึ้นตามระดับอายุจากวัยรุ่นถึงผู้ใหญ่ ข้อค้นพบที่ได้จากการใช้ MEIS ทำให้เมเยอร์และคณะเชื่อว่าปรีชาเชิงอารมณ์อาจมีคุณสมบัติเทียบเท่าสติปัญญาแบบเดิมที่นิยามว่า เป็นความสามารถทางสมอง นอกจากนี้ระดับปรีชาเชิงอารมณ์ดูเหมือนการวัดสติปัญญามาตรฐานแบบอื่น ๆ ที่ผลการวัดสติปัญญามีการพัฒนาตามอายุ ถึงแม้ข้อค้นพบระบุว่าปรีชาเชิงอารมณ์สัมพันธ์กับสติปัญญาแบบดั้งเดิม (สติปัญญาเชิงวิเคราะห์) แต่มีแนวคิดและผลการวิจัยเพียงพอที่จะแยกจากสติปัญญาแบบดั้งเดิมเป็นสติปัญญาแบบใหม่

ต่อมาเมเยอร์และคณะ (Mayer et al., 1999) ได้พัฒนาการวัดความสามารถของปรีชาเชิงอารมณ์ (an ability measure of emotional intelligence) ขึ้นมาโดยอาศัยรากฐานจากแบบทดสอบ MEIS เรียกแบบทดสอบฉบับล่าสุดว่า Mayer, Salovey, and Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) แบบทดสอบฉบับนี้เหมาะสำหรับใช้กับคนที่มีอายุ 17 ปี หรือมากกว่า 17 ปี ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 141 ข้อ ซึ่งแบบทดสอบฉบับนี้ให้ผลที่เป็นทั้งคะแนนรวมของปรีชาเชิงอารมณ์ คือคะแนนรวมจาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประสบการณ์และด้านเหตุผล (Area Scores) และคะแนนมาตราย่อย 4 กลุ่ม (Branch Scores) แบบทดสอบ MSCEIT มีการแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม ตามโครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวคิดของเมเยอร์และคณะที่กล่าวไปแล้ว ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ (Perception of Emotion) การเอื้อทางอารมณ์ (Emotion Facilitation) ความเข้าใจอารมณ์ (Understanding Emotion) และการจัดการอารมณ์ (Managing Emotion) แบบทดสอบ MSCEIT เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้ตอบทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

- ระบุม (Identify) อารมณ์ที่แสดงออกทางสีหน้าหรือการออกแบบ
- สร้าง (Generate) อารมณ์และแก้ปัญหาด้วยอารมณ์ชนิดนั้น
- บอก (Define) สาเหตุของอารมณ์ที่แตกต่างกัน เข้าใจความก้าวหน้าของอารมณ์
- กำหนด (Determine) วิธีที่ดีที่สุดที่จะใช้อารมณ์ในการคิดในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

และผู้อื่น

การตรวจสอบคุณสมบัติในการวัดแบบทดสอบ MEIS และ MSCEIT ที่วัดความสามารถทางสมองนี้มีความเชื่อถือได้ โดยคะแนนจากแบบทดสอบทั้ง 4 กลุ่ม (การรับรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจ และการจัดการ) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง .80 ถึง .96 และความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ .96 โดยที่มีคุณสมบัติด้านความเที่ยงตรงที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบปรีชาเชิงอารมณ์มีลำดับขั้น 2 ระดับ (two – level hierarchy) โดยลำดับขั้นบนสุด ได้แก่ องค์ประกอบปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มทักษะที่เกี่ยวข้องกัน และปรีชายังสามารถแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย 4 กลุ่ม ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ การเอื้อทางอารมณ์ ความเข้าใจอารมณ์ และการจัดการอารมณ์

จะเห็นได้ว่าในระยะแรก ๆ การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวของสโลเวย์และคณะ มีลักษณะเป็นการวัดแบบให้รายงานตนเองที่ผสมระหว่างความสามารถและคุณลักษณะเข้าด้วยกัน ในขณะที่แนวคิดล่าสุดของสโลเวย์และคณะจะเป็นการวัดความสามารถทางสมองโดยดูจากผลการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

การวัด EQ ตามแนวคิดของบาร์ออน

บาร์ออน ได้ใช้เวลามากกว่า 16 ปี ศึกษาเรื่องแบบทดสอบ EQ จากนิยามปรีชาเชิงอารมณ์ของบาร์ออน บาร์ออนได้สร้างเครื่องมือวัดชื่อ (Emotional Quotient Inventory EQ) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตราวัด EQ พบว่า มีองค์ประกอบ 13 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าคุณลักษณะที่กำหนดไว้ 15 ด้าน ที่มาจากมาตรา 5 ด้าน (ทักษะภายในบุคคล ทักษะระหว่างบุคคล ความสามารถในการปรับตัว การจัดการความเครียด และสภาวะอารมณ์) ในโครงสร้างที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น เช่น องค์ประกอบแรก คือ ความพอใจในตนเอง (Self-contentment) วัดโดยใช้ข้อคำถาม เช่น “ฉันรู้สึกมั่นใจในตัวเองในสถานการณ์ส่วนใหญ่” องค์ประกอบที่สอง ได้แก่ ความรับผิดชอบทางสังคม วัดโดยใช้ข้อคำถาม เช่น “ฉันชอบช่วยเหลือคน” และองค์ประกอบที่สามคือ ความอดกลั้น วัดได้โดยใช้ข้อคำถาม เช่น “เมื่อฉันเริ่มพูด ยากที่จะเลิกพูด” ทั้ง 13 องค์ประกอบมีค่าสหสัมพันธ์อยู่ประมาณ $r = .50$ ดังนั้น แบบทดสอบนี้จึงเป็นไปได้ที่จะมีองค์ประกอบเดียว (Bar – on, 1997) แบบทดสอบ EQ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกทางลบ (เช่น ความเศร้าหดหู่) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้สึกทางบวก แบบทดสอบ EQ ของบาร์ออน ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคงที่ทางอารมณ์และการแสดงออก แต่แบบทดสอบ EQ ของบาร์ออน ในภาพรวมหรือมาตราย่อยไม่มีความสัมพันธ์กับแบบทดสอบสติปัญญาทางสมอง มาตรา B ที่ปรากฏใน 16 PF และแบบทดสอบ EQ มีความสัมพันธ์เล็กน้อย WAIS-R ($r = .12$)

บาร์ออนต้องการให้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือที่สร้างฐานทางอารมณ์ (emotional profiles) เพื่อใช้ในการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับอาชีพ หรือเพื่อใช้ชี้บ่งด้านที่ยังมีปัญหา เพื่อการปรับปรุงแบบทดสอบนี้จึงมีคุณค่าสำหรับวางแผนในการทำงาน เช่น คนที่ได้คะแนนสูง ในการมองโลกในแง่ดีจะเป็นดัชนีชี้บ่งว่าบุคคลนั้นจะประสบความสำเร็จในงานบางอย่าง เช่น เป็นพนักงานขาย ในทำนองเดียวกันคนที่ทำงานได้ดีถึงแม้ว่าแบบทดสอบ EQ ของบาร์ออนจะมีเกณฑ์ปกติ (norm) มีการวิเคราะห์องค์ประกอบและมีการหาความสัมพันธ์กับแบบทดสอบจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการยืนยันเกี่ยวกับการพยากรณ์ความสำเร็จทางอาชีพและวิชาการ (Mayer, Salovey & Caruso, in press)

การวัด EQ ตามแนวคิดของโกลแมน

โกลแมน (Goleman. 1999) ได้สร้างแบบทดสอบปรีชาเชิงอารมณ์ลงใน Utne Reader มาตราวัดของโกลแมนประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ แต่ละข้อคำถามผู้ตอบต้องระบุคำตอบที่มีต่อสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เช่น “สมมติว่าท่านเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยที่หวังว่าจะได้ A ในรายวิชานี้ แต่ท่านเพิ่งพบว่า ตัวท่านเองได้ C ในตอนกลางเทอม ท่านจะทำอะไร ?” โดยมีตัวเลือกดังนี้

1. ร่างแผนที่เฉพาะสำหรับวิธีการที่จะปรับปรุงผลการเรียนและแก้ไขปัญหาคัดค้านมาตลอด
2. แก้ปัญหาเพื่อที่จะทำให้ดีขึ้นในอนาคต
3. บอกตัวเองว่าไม่ใช่สิ่งสำคัญที่คุณทำได้ในวิชานี้ และมุ่งไปยังวิชาอื่นๆ ซึ่งคะแนนคุณสูงกว่า
4. พบอาจารย์และพยายามคุยกับอาจารย์เพื่อให้คะแนนของคุณดีขึ้น

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ของโกลแมนมีความสัมพันธ์สูงกับความเข้าใจผู้อื่น และการควบคุมทางอารมณ์ นอกจากนี้มาตราวัดของโกลแมนยังมีเนื้อหาที่คาบเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สาม สำหรับการวัดปรีชาเชิง

อารมณ์ โดยอาศัยแนวทฤษฎีของโกลแมนในบริบทการทำงานที่แบ่งความสามารถทางอารมณ์ (Emotional Competence) ออกเป็น 25 องค์ประกอบ และรวมเป็นกลุ่มได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

1. การตระหนักรู้ (Self-Awareness) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ทางอารมณ์ตนเอง การประเมินตนเองตามความเป็นจริง และความเชื่อมั่นในตนเอง
2. การควบคุมตนเอง (Self-Regulation) ประกอบด้วย การควบคุมตนเอง ความซื่อสัตย์ ความมีสติรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัว และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
3. การจูงใจ (Motivation) ประกอบด้วย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความผูกพัน ความคิดริเริ่ม และการมองโลกในแง่ดี
4. ความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) ประกอบด้วย ความเข้าใจผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น มีจิตใจในการให้บริการ การมองเห็นความเป็นไปได้จากความแตกต่าง และการตระหนักรู้ทางการเมือง
5. ทักษะทางสังคม (Social Skills) ประกอบด้วย การมีอิทธิพล การสื่อสาร การจัดการความขัดแย้ง ความเป็นผู้นำ การกระตุ้นความเปลี่ยนแปลง การสร้างสายสัมพันธ์ ความร่วมมือและการสร้างทีมงาน

แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาแบบสำรวจ Emotional Competence Inventory (ECI) ซึ่งแบบสำรวจฉบับนี้เป็นแบบสำรวจที่ให้ผู้ตอบบรรยายตนเองหรือคนอื่นในแต่ละข้อคำถามตามตราประเมินค่า 7 ระดับที่เพิ่มความเข้มข้นในแต่ละระดับจาก “พฤติกรรมนี้เป็นคุณลักษณะของบุคคลนี้น้อยมาก” ถึงคำตอบที่มีระดับสูงสุดที่บ่งบอกว่า “พฤติกรรมนี้เป็นคุณลักษณะของบุคคลนี้มาก” แบบสำรวจ ECI เป็นแบบสอบถามที่ง่ายต่อการใช้ สามารถปรับใช้กับวิธีการวัด 360 องศา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมบุคคลนั้นจากเพื่อนร่วมงานได้ มีความรวบยอด (Comprehensiveness) ที่รับประกันว่าความสามารถทุกอันในทฤษฎีปรีชาเชิงอารมณ์ของโกลแมนสามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือวัดฉบับนี้ และมีความเที่ยงตรงในการอาศัยมุมมองของคนอื่นในการสำรวจพฤติกรรมของบุคคลอื่นได้อย่างง่าย (Boyatzis, Goleman & Rhee, 2000) แบบสำรวจ ECI ฉบับล่าสุดมีความเชื่อถือได้ในผลการวัดที่ได้จากการประเมินตนเอง (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง .62 ถึง .87 ในแต่ละองค์ประกอบของความสามารถทางอารมณ์) และการประเมินของผู้อื่น (ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาอยู่ระหว่าง .82 ถึง .94) แลผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและการวิเคราะห์การจัดกลุ่ม (Cluster Analysis) ของแบบสำรวจ ECI ฉบับดั้งเดิมกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 596 คน พบว่าสามารถจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ (ดูตาราง 2 ประกอบ)

1. การตระหนักรู้ตนเอง (self-awareness) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ทางอารมณ์ตนเอง การประเมินตนเองตามความเป็นจริง และความมีสติรับผิดชอบ
2. การจัดการตนเอง (Self-management) ประกอบด้วย ความมั่นใจในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว ความมุ่งมั่นสัมฤทธิ์ ความคิดริเริ่ม การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง และการควบคุมตนเอง
3. ทักษะทางสังคม (Social Skills) ประกอบด้วย ความเข้าอกเข้าใจ มีจิตใจในการให้บริการ การพัฒนาผู้อื่น การสื่อสาร การตระหนักรู้ทางองค์กร การสร้างสายสัมพันธ์ ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้นำ การมีอิทธิพลและความสามารถในการทำงาน

ในขณะที่แบบวัด ECI ฉบับล่าสุดนั้น มีการให้ความหมายปรีชาเชิงอารมณ์ว่า เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้เมื่อบุคคลแสดงความสามารถในเรื่องการตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้ทางสังคม และมีทักษะทางสังคมได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสถานการณ์นั้น

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์มีหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักทฤษฎี อย่างไรก็ตาม การวัดจากแนวคิดต่างๆ มีลักษณะร่วมกันในเรื่องการรับรู้อารมณ์ตนเอง เข้าใจผู้อื่นและสามารถจัดการอารมณ์ได้ การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างความสามารถทางอารมณ์ คุณลักษณะและ

ทักษะต่างๆ ที่ได้ไว้ ส่วนใหญ่การวัดจะออกมาในรูปการรายงานตนเอง มาตรฐานประเมินค่าและแบบทดสอบดังปรากฏผล ในตาราง 2

ตาราง 2 การจัดกลุ่มความสามารถ (Competencies) เชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ในรูปแบบปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมน และแบบทดสอบ ECI

Goleman (1998)	ECI ฉบับดั้งเดิม	ECI ฉบับล่าสุด
Theoretical Clustering	Empirical Clustering	Current Clustering
Self – Awareness Cluster	Self – Awareness Cluster	Self – Awareness Cluster
Emotional Self - Awareness	Emotional Self - Awareness	Emotional Self - Awareness
Accurate Self – Assessment	Accurate Self – Assessment	Accurate Self – Assessment
Self - Confidence	Conscientiousness	Self – Confidence
Self – Regulation Cluster	Self – Management Cluster	Self – Management Cluster
Self – Control	Self – Control	Self – Control
Trustworthiness		Trustworthiness
Conscientiousness	Self – Confidence	Conscientiousness
Adaptability	Adaptability	Adaptability
Innovation	Change Catalyst	
Self – Motivation Cluster		
Achievement Orientation	Achievement Orientation	Achievement Orientation
Commitment		
Initiative	Initiative	Initiative
Optimism		
Empathy Cluster	Social Skills Cluster	Social Awareness Cluster
Empathy	Empathy	Empathy
Organizational Awareness	Organizational Awareness	Organizational Awareness
Service Orientation	Service Orientation	Service Orientation
Developing Others	Developing Others	
Leveraging Diversity		

ตาราง 2 (ต่อ)

Goleman (1998)	ECI ฉบับดั้งเดิม	ECI ฉบับล่าสุด
Theoretical Clustering	Empirical Clustering	Current Clustering
Social Skills		Social Skills
Leadership	Leadership	Leadership
Communication	Communication	Communication
Influence	Influence	Influence
Change Catalyst	Trustworthiness	Change Catalyst
Conflict Management	Conflict Management	Conflict Management
Building Bonds	Building Bonds	Building Bonds
Collaboration and Cooperation	Teamwork and Collaboration	Teamwork and Collaboration
Team Capabilities		Developing Others

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ในประเทศไทย

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ในประเทศไทย มีการทำอยู่หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ โดยใช้แบบทดสอบจากต่างประเทศ การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวทางนี้เป็นการนำเอาแบบทดสอบ EQ จากต่างประเทศที่มีอยู่แล้วมาแปลกลับไปกลับมาให้เป็นภาษาไทย แล้วนำมาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ผลการวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนไทย เช่น การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพการวัดปรีชาเชิงอารมณ์ของชัทท์และคณะกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตปริญญาตรีจากสถาบันราชภัฏพระนคร และนิสิตปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ผลการวัดความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .80 และตรวจสอบความเที่ยงตรงพบว่าปรีชาเชิงอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดสร้างสรรค์ ($r = .37$) มีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวล ($r = .47$) นอกจากนี้ยังพบว่า มาตรฐานนี้มีความสัมพันธ์กับความต้องการทางสังคม ($r = .11$) และยังพบว่ามาตรวัดปรีชาเชิงอารมณ์ของชัทท์และคณะมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ ($r = .22$) (อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และวิลาสลักษณ์ ชวัลลสี. 2542)

2. การวัดปรีชาเชิงอารมณ์โดยอาศัยนิยามจากต่างประเทศ การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ในรูปแบบนี้เป็นการนำแนวคิด EQ ในฐานะเป็นบุคลิกภาพของนักทฤษฎี EQ ทางตะวันตกมาใช้ แล้วพัฒนาเครื่องมือวัดปรีชาเชิงอารมณ์ขึ้นเอง การสร้างเครื่องมือวัด EQ ตามแนวนี้นักนิยมใช้แนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์ของโกลแมน และบาร์ออน เช่น งานวิจัย เรื่อง การสร้างแบบทดสอบเขาวงกตปัญญาทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสุภาพร พิสิฐรุฬพะณะ งานวิจัยเรื่อง การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ของช่อลัดดา ขวัญเมือง (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. 2544) และงานวิจัยเรื่อง การสร้างมาตรประเมินและปกติวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยไทย ของคมเพชร ฉัตรศุภกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544)

3. การวัดปรีชาเชิงอารมณ์โดยกำเนิดนิยามขึ้นใหม่ การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ในรูปแบบนี้ได้อาศัยการกำหนดนิยาม อีคิว ขึ้นมาใหม่ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งการสร้าง

เครื่องมือวัดปรีชาเชิงอารมณ์ อีคิว ตามแนวนี้นี้ไม่มากนัก เช่น แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ของ กรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต. 2543) เป็นแบบการประเมินตนเอง (Self-report) ที่ใช้กับประชาชนไทย อายุ 12 – 60 ปี แบบประเมินนี้ถูกพัฒนาขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการเป็นคนดี คนเก่ง และคนที่มีความสุขทางอารมณ์ แบบประเมินนี้ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข และมีองค์ประกอบด้านละ 3 องค์ประกอบ รวมเป็น 9 องค์ประกอบย่อย มีข้อคำถามทั้งหมด 52 ข้อ ในแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือกตอบระดับใดระดับหนึ่งจาก 4 ระดับ ได้แก่ ไม่จริง จริงบางครั้ง ค่อนข้างจริง และจริงมาก แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตมี 2 ชุด ได้แก่ การประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่น (อายุ 12 – 17 ปี) และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ (อายุ 15 – 60 ปี)

การวัดปรีชาเชิงอารมณ์มีหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักทฤษฎี การวัดปรีชาเชิงอารมณ์ จากแนวคิดต่างๆ มีลักษณะร่วมกันในเรื่องการรับรู้อารมณ์ของตนเอง เข้าใจผู้อื่นและสามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดี สำหรับการวัดปรีชาเชิงอารมณ์ในประเทศไทยนั้นยังมีการวัดปรีชาเชิงอารมณ์ที่อิงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยน้อยมาก และยังขาดการตรวจสอบความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของผลการวัดตามแนวดังกล่าวนี้

ปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนา

คำว่าปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นศัพท์พระธรรมปิฎกท่านกำหนดขึ้นในการเขียนบทความเรื่องนี้ครั้งแรกในการจัดประชุมเรื่อง “อีคิว” ของสถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์ คำว่า “ปรีชา” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2539: 16) หมายถึง ปัญญาสามารถ ความรอบรู้จัดเจน “อารมณ์” หมายถึง เครื่องยึดเหนี่ยว ความคิด ความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ นิสัย ใจคอ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2539: 943) เมื่อรวมกันเป็นปรีชาเชิงอารมณ์ จึงหมายถึง การที่ปัญญาควบคุมความคิด ความรู้สึก หรือนิสัยใจคอที่มีปัญญากำกับ ถ้าใครมีปรีชาเชิงอารมณ์ในระดับสูงเท่าไร โอกาสที่จะเป็นคน “เจ้าอารมณ์” ก็จะมีน้อยลง

อารมณ์คือสภาพของจิต

ในทางพุทธศาสนา คำว่า “อารมณ์” (Sense Object of Consciousness) (ภาษาบาลี) หมายถึง สิ่งที่จิตรับรู้ เช่น หูได้ยินเสียง หรือจิตเกิดขึ้นรับรู้เสียง เสียงนี้เป็นอารมณ์ของจิต (ทางหู) หรือเรียกว่า โสตวิญญาน เป็นต้น ความหมายของ “อารมณ์” ที่ใช้แทนคำว่า “Emotion” ในภาษาไทยปัจจุบัน จึงมาตรงกับคำว่า “สภาพของจิต (Mental Property)” หรือ “อาการของจิต” (หรือเรียกว่า เจตสิก) ในพุทธศาสนาในบทความนี้จึงใช้คำ “อารมณ์” (Emotion) ว่า หมายถึงสภาพของจิต หรือสภาพจิต หรือเจตสิก

จิต (State of Mind or Mental State) เป็นสภาพรู้ จิตมีหน้าที่คิด มีหน้าที่รับรู้สิ่งต่างๆ (อารมณ์ในภาษาบาลี) คำว่าจิตนี้มีเรียกอีกหลายชื่อตามธรรมชาติ และบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายของจิต เช่น ใจ มโนส หทัย วิญญาน เป็นต้น (สุจินต์ บริหารวนเขตต์. 2536: 63 – 72) เมื่อ “จิต” เกิดขึ้นรับรู้สิ่งใด “สภาพของจิต” หรือ “เจตสิก” ย่อมเกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยเสมอ เช่น จิตเกิดขึ้นรับรู้ (เห็น) ภาพทางตา ขณะนั้นสภาพของจิตที่เกิดขึ้นควบคู่กับจิตเห็นอาจเป็นความรู้สึกดีใจ เสียใจ หรือเฉย ๆ หรือเมื่อจิตเกิดขึ้นรับรู้ (ได้ยิน) เสียง ขณะนั้นก็จะมีความรู้สึกเกิดควบคู่กับจิต เช่นเดียวกัน สภาพของจิต หรือเจตสิก มีทั้งหมด 52 ชนิด แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ฝ่ายกลาง ได้แก่ ความเพียร เจตนา สัญญา การคิด (มนสิการ) ผัสสะ (สัมผัส) เวทนา (ความรู้สึก) เป็นต้น

2. ฝ่ายดี (กุศลเจตสิกหรือโสภณเจตสิก) ได้แก่ ความไม่โกรธ ไม่โลภ สติ (ระลึกได้ในกุศลต่าง ๆ) หิริโอตตัปปะ (รังเกียจและเกรงโทษของอกุศล) ศรัทธา (เลื่อมใสในกุศลธรรม) เป็นต้น

3. ฝ่ายชั่ว (อกุศลเจตสิก) ได้แก่ ความโกรธ ความริษยา ความโลภ ความหลง ความหลงผิด (เห็นผิดในสภาพธรรม) มานะ (สำคัญตน ทะนงตน) เป็นต้น

อารมณ์ (Emotion) หรือความรู้สึกหรือสภาพจิตจึงมีทั้งฝ่ายดี (กุศล) ฝ่ายกลาง และฝ่ายชั่ว (อกุศล) เช่นเดียวกัน แต่เรามักสนใจอารมณ์ฝ่ายดีหรืออารมณ์ฝ่ายชั่ว เช่น ความเมตตา ความกรุณา เป็นอารมณ์ฝ่ายดี ส่วนความโกรธ ความโสโครกเศร้า ความริษยา เป็นอารมณ์ฝ่ายชั่ว ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า กิเลส

ในทางพุทธศาสนาถือว่าจิต (หรือใจ) เป็นใหญ่เป็นประธาน ถ้าสภาพจิตใจดีงาม การกระทำหรือพฤติกรรมทางกายและทางวาจาก็ดีงามไปด้วย เนื่องจากเจตนา (ความตั้งใจคิดหมาย) เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (พระธรรมปิฎก. 2538: 3) ดังนั้น แนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ คือการพัฒนาอารมณ์ฝ่ายกุศลและควบคุมอารมณ์ฝ่ายอกุศล (กิเลส) โดยอาศัยพลังของฝ่ายกลาง (พระราชวรณีย์. 2543: 27) เนื่องจากอารมณ์ฝ่ายอกุศลเป็นคุณประโยชน์และประกอบด้วยปัญญา นำไปสู่พฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์ ส่วนอารมณ์ฝ่ายอกุศลไม่ประกอบด้วยปัญญา และไม่เกื้อกูล นำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นปัญหา (พระธรรมปิฎก. 2542: 37)

พฤติกรรม

คำว่าพฤติกรรม หรือกรรมในทางพุทธศาสนาสามารถจำแนกตามทางที่แสดงออกได้ 3 ทาง คือ ทางกาย วาจา และใจ จำแนกตามคุณภาพได้ 2 ชนิด คือ ดีและชั่ว (ไม่ดี) ในตาราง 3 เป็นการแสดงให้เห็นพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ทั้งที่เป็นฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว (สนทนากับอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ, 24 มิถุนายน 2542, พระธรรมปิฎก. 2538: 159 – 160) พฤติกรรมฝ่ายดี แนวทางความประพฤติที่ทำให้เป็นคนสะอาด หรือกุศลกรรมบถ 10 (กาย 3 วาจา 4 และใจ 3) นั้นเอง (พระธรรมปิฎก. 2538: 759 – 760) พฤติกรรมฝ่ายชั่ว (ทุจริต) เกิดจากกิเลสอย่างหยาบ ส่วนกิเลสอย่างกลาง และอย่างละเอียด ไม่ทำให้ถึงขั้นทุจริต กิเลสอย่างกลางทำให้จิตไม่สงบ ครองงำ ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เรียกว่า นิวรณ์ 5 (พอใจกาย พยาบาท หดหู่ ไม่ชื่นบาน ฟุ้งซ่านรำคาญใจ และล้งเล่ ตกลงใจไม่ได้) ส่วนกิเลสอย่างละเอียดนั้น เก็บตัวอยู่ในสันดาน จะปรากฏก็ต่อเมื่อมีอะไรมาทวน (สุชีพ ปุญญานุภาพ. 2542)

ตาราง 3 แสดงการจำแนกพฤติกรรมตามฝ่ายและการแสดงออก

ฝ่าย	พฤติกรรมที่แสดงออก		
	กาย	วาจา	ใจ
ดี	กายสุจริต : เว้นฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม รวมทั้งการช่วยเหลือ รับใช้ ชวนชวายเป็นกิจที่ต้งาม	วาจาสุจริต : พูดความจริง พูดสมานสามัคคี พูด สุภาพ พูดมีประโยชน์	มโนสุจริต : ไม่คิดเอาของคนอื่น มาเป็นของตน ไม่คิดให้คนอื่น พินาศ สัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก)
ชั่ว (ไม่ดี)	กายทุจริต : ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม	วาจาทุจริต : พูดปด พูด ส่อเสียด (ยุยงให้แตกกัน) พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ (เปล่าประโยชน์)	มโนทุจริต : โลภะ (โลภ) โทสะ (โกรธ) โมหะ (หลง) คิดเอาของ คนอื่นมาเป็นของตนเอง คิดให้ คนอื่นพินาศเห็นผิดจากทำนอง คลองธรรม (มิจฉาทิฐิ)

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

พฤติกรรมทางกายและวาจา (ในพุทธศาสนารวมอาชีวะด้วย) มีเจตนาเป็นตัวนำ เจตนาคือ ความตั้งใจ ชวนชวายเป็นกิจที่ต้งาม เจตนาเป็นสภาพจิตชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นความตั้งใจในทางดีหรือในทางไม่ดีก็ได้ พฤติกรรมที่ดี (หรือไม่ดี) ย่อมเกิดจากสภาพจิตใจที่ดี (หรือไม่ดี) นั่นคือมีความสอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมและสภาพจิตใจ ถ้าพฤติกรรมดีแต่สภาพจิตใจไม่ดีย่อมเกิดความขัดแย้ง และทำด้วยความฝืนใจไม่มีความสุข และในทางกลับกันเมื่อได้แสดงพฤติกรรมที่ดีแล้ว จิตใจย่อมมีความสุข ความพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีปัญญารู้ว่าพฤติกรรมที่ดีนั้น มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อบุคคลและต่อสังคมอย่างไร ย่อมทำให้จิตใจมีความสุข ความพอใจที่ได้แสดงพฤติกรรมเช่นนั้นออกไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัญญาให้แสงสว่างนำทางให้กับจิตใจและพฤติกรรม ถ้าขาดปัญญาจะทำให้จิตใจอึดอัดคับข้องใจ และพฤติกรรมก็อาจไม่ถูกต้องเหมาะสมได้ ส่วนจิตใจนั้นก็มีอิทธิพลต่อปัญญาเช่นกัน จิตใจที่เข้มแข็ง มีความเพียร มีสมาธิเบิกบาน จะเอื้อให้มีกำลังในการคิด เป็นการพัฒนาปัญญา จิตใจที่กล่าวแล้วนี้ย่อมส่งผลให้มีพฤติกรรมแสวงหาความรู้ด้วยกล่าวโดยสรุป พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เป็นองค์ประกอบ 3 ส่วน ที่อิงอาศัยกัน ทำให้การพัฒนามนุษย์เป็นไปอย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

(พระธรรมปิฎก. 2541: 18 – 23)

ด้วยความสัมพันธ์ดังที่กล่าวแล้ว การที่จะพัฒนาเจตนาในทางที่ดีต้องอาศัยปัญญา ซึ่งจะส่งผลเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม หลักการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนา จึงต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ซึ่งบูรณาการกันหรือเป็นปัจจัยต่อกันและกัน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา และนี่คือ ศีล สมาธิ และปัญญาในหลักไตรสิกขาของพุทธศาสนานั้นเอง (พระธรรมปิฎก. 2539: 2 – 6)

ศีล หมายถึง การไม่เจตนาละเมิดระเบียบวินัย หรือไม่เจตนาเบียดเบียนผู้อื่น หรือ คือการสำรวมระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น ทั้งหมดนี้เป็นการปฏิบัติที่มองเห็นได้ภายนอก (พุทธทาสภิกขุ. 2525: 5 – 6 ; พระธรรมปิฎก. 2538: 767)

สมาธิ หมายถึง การที่จิตตั้งมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตที่มีสมาธิจะมีพลังสงบ สบาย ไม่เครียด นั่นคือ มีสมรรถภาพและคุณภาพสูงสุด เหมาะแก่การใช้งาน (พุทธทาสภิกขุ. 2525: 5 – 6 ; พระธรรมปิฎก. 2538: 830)

ปัญญา หรือเรียกว่า ญาณ เป็นสภาพจิตฝ่ายดี หมายถึง ความรู้ ความรอบรู้ รู้แจ้งชัด รู้ทั่วถึงความจริง หรือรู้ตรงตามความเป็นจริง เช่น รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ (พระธรรมปิฎก. 2538: 22 – 23) ปัญญาเปรียบเสมือนแสงสว่าง เมื่อบุคคลไม่เข้าใจสิ่งใดเปรียบเสมือนอยู่ในความมืด เมื่อมีความเข้าใจจึงมีแสงสว่างมาขับไล่ความมืดไปได้

ไตรสิกขา (ศีล สมาธิและปัญญา) คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์ (พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา) เพื่อให้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา

การพัฒนาด้านศีล คือ กระบวนการฝึกพฤติกรรมให้ดีงาม เกื้อกูลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาด้านสมาธิ คือ การพัฒนาคุณสมบัติด้านจิต เช่น กรุณา ความเพียร ความเข้มแข็ง ความร่าเริง และความสุข

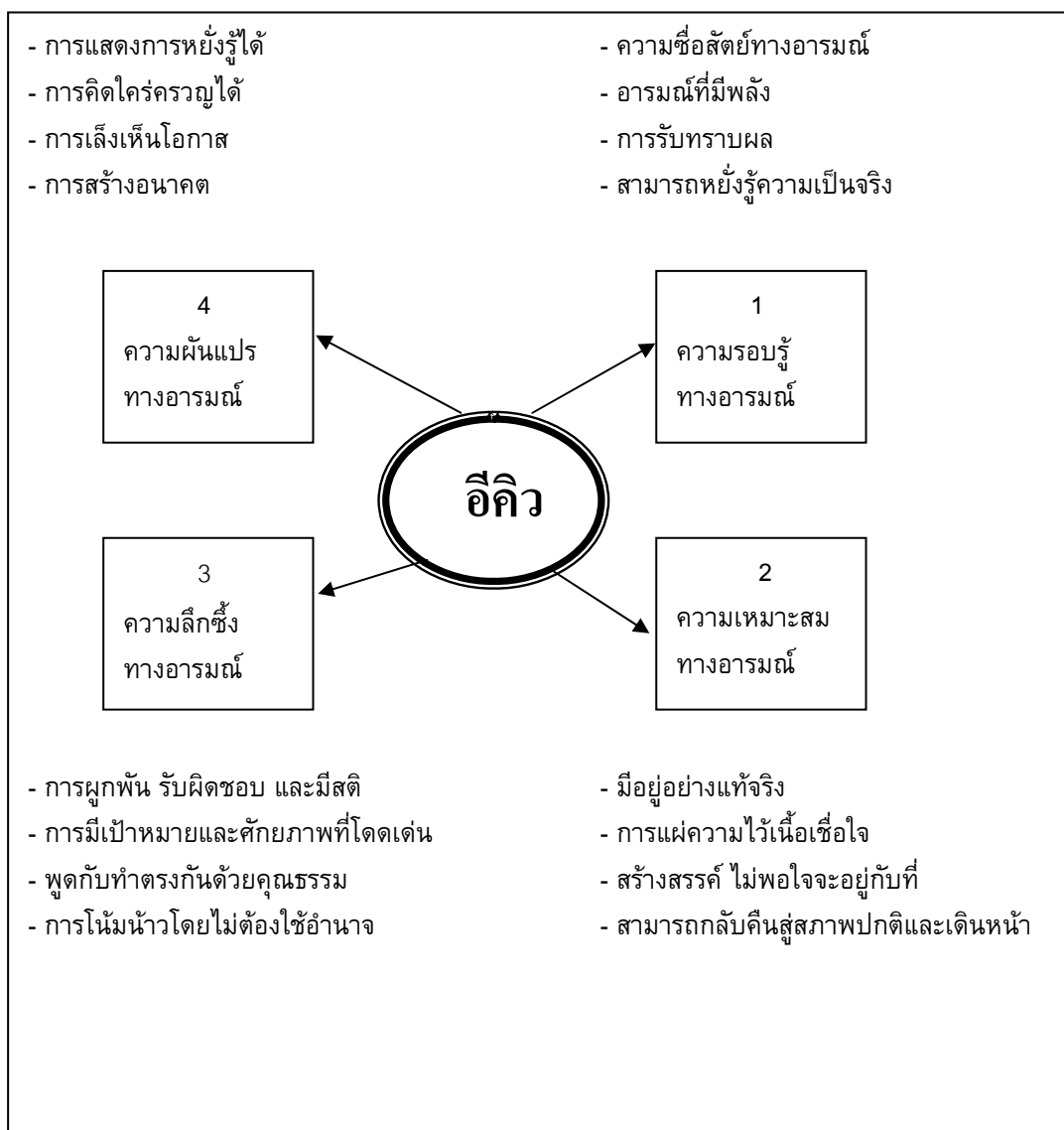
กล่าวโดยสรุป เมื่อมองปรัชญาเชิงอารมณ์ โดยอาศัยการประยุกต์แนวทางพุทธศาสนา จึงควรมองในลักษณะบูรณาการของจิต ปัญญา พฤติกรรม เนื่องจากทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ ล้วนมีความสำคัญและมีบทบาทร่วมกันเป็นปัจจัยต่อกันและกัน เมื่อบุคคลพัฒนาได้ครบทุกองค์ประกอบจะทำให้บุคคลพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ และพัฒนาอย่างยั่งยืน จนถึงการเป็นอยู่ด้วยปัญญา หรือปัญญาควบคุมอารมณ์ และผลที่แสดงออกคือมีพฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

นักจิตวิทยาหลายๆ ท่านได้สรุป องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

ฮาร์วาร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาจาก Haward School Education จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ใน 2 ลักษณะ คือ การรับรู้และตอบสนองต่ออารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ได้อย่างเหมาะสม และการรับรู้อารมณ์ของตนเอง (Intrapersonal Intelligence) สามารถแยกแยะ และสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าใจตนเองดีขึ้น

คูเปอร์และซาวาฟ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542: 74 – 75 ; อ้างอิงจาก Cooper & Sawaf. 1997) ได้เสนอโครงสร้างของความฉลาดทางอารมณ์ ว่าประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 หลักด้วยกัน โดยแต่ละหลักจะมี 4 องค์ประกอบย่อย ซึ่งนำไปสู่การประเมินที่เรียกว่า EQ Map ดังแสดงในภาพ

ภาพประกอบ 7 โครงสร้าง EQ ตามแนวคิดของ Cooper & Sawaf (1997)

จากภาพประกอบของ Cooper & Sawaf ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 หลัก ดังนี้

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้และไหวทันว่าอารมณ์ของตนผันแปรไปเช่นไร
2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะ แม้เผชิญความลำบากใจ
3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา
4. ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์

โกแมน (Goleman. 1998) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 2 สมรรถนะใหญ่ๆ คือ สมรรถนะทางสังคม เป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประกอบด้วย

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการ และความห่วงใยของผู้อื่น ได้แก่

1.1 การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึกนึกคิด และมุมมองของผู้อื่น สนใจในข้อวิตกกังวลของเขา

1.2 การมีจิตใจให้บริการ (Service Mind) คาดคะเน รับรู้ และตอบสนองความต้องการของผู้อื่น

1.3 การพัฒนาผู้อื่นทราบความต้องการเพื่อส่งเสริมให้เขามีความรู้ ความสามารถให้ถูกทาง

1.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลาย มองเห็นความเป็นไปได้จากความแตกต่างโดยไม่แตกแยก

1.5 ตระหนักรู้ถึงทัศนคติเห็นของกลุ่ม สามารถอ่านสถานการณ์และความสัมพันธ์ของกลุ่มได้

2. ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่นอย่างคล่องแคล่ว เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีที่พึงประสงค์ โดยสามารถแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ด้วย ได้แก่

2.1 ความสามารถในการโน้มน้าว

2.2 การสื่อสารที่ชัดเจน และน่าเชื่อถือ

2.3 มีความเป็นผู้นำ สามารถโน้มน้าวและผลักดันกลุ่มได้อย่างดีและถูกทาง

2.4 สามารถกระตุ้น เร้าริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและบริหารความเปลี่ยนแปลงได้

2.5 การบริหารความขัดแย้ง เจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขและยุติความขัดแย้งได้

2.6 สร้างสายสัมพันธ์ ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย

2.7 การร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีม

2.8 สร้างสมรรถนะของทีมเพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม

สมรรถนะส่วนบุคคลเป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตัวเองได้อย่างดี

3. การตระหนักรู้ตนเอง (Self Awareness) เป็นการตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความโน้มเอียงของตนเอง หรือที่เรียกว่า การเป็นผู้มีสติ สามารถหยั่งรู้ความเป็นไปได้ของตนและความพร้อมต่างๆ ประกอบด้วย

3.1 เป็นผู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ และสามารถคาดเดาผลที่จะเกิดตามมา

3.2 สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

3.3 มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง

3.4 สามารถจัดการกับความรู้สึกภายในตนได้ โดยให้อยู่ในสภาวะที่พอเหมาะ

4. ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Regulation) เป็นความสามารถในการจัดการกับความรู้สึกภายในตนเองได้ ประกอบด้วย

4.1 การควบคุมตนเอง สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความฉุนเฉียวได้

4.2 เป็นคนซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ และยึดถือคุณงามความดีเป็นหลัก

4.3 เป็นผู้ใช้สติ แสวงความรับผิดชอบ

4.4 มีความสามารถปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

4.5 ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างมีความสุข

5. สามารถสร้างแรงจูงใจ และจุดใจตนเองได้ (Motivation Oneself) เพื่อเป็นแนวโน้มนำทางอารมณ์ที่เกื้อหนุนการมุ่งสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย

5.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) โดยพยายามที่จะปรับปรุงภารกิจให้ได้มาตรฐานดีเลิศ

5.2 มีความจงรักภักดี (Royalty) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่ม

5.3 มีความคิดริเริ่มพร้อมที่จะปฏิบัติตามโอกาสจะอำนวย

5.4 การมองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ

รู้จักแยกแยะเข้าใจอารมณ์ตนเองและของผู้อื่น ว่าคนนี้อารมณ์เป็นอย่างไร การแสดงออกทางอารมณ์ เราจะเรียนรู้ได้อย่างไร เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ ไม่พอใจของคนแต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกัน ในสถานการณ์จริงนั้น การแสดงออกทางอารมณ์ของคนคงไม่ชัดเจน สีสรรจัดจ้านเกินจริง เหมือนในโทรทัศน์ ซึ่งอิทธิพลทางทีวีก็อาจจะเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องการรู้สึก และเข้าใจอารมณ์ของคนอย่างผิดพลาดได้

ควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่แสดงอารมณ์อย่างยับยั้งไม่ได้ ในสมัยก่อนกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำ นักการทูตจะต้องถูกเคี่ยวกรำในเรื่องนี้อย่างมาก ที่จะทำให้รู้จักพูด แสดงออก ควบคุมสีหน้า แววตา ฯลฯ ให้เหมาะสม มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน หรือแม้แต่กับความมั่นคงหรือสัมพันธภาพของประเทศได้อย่างง่าย

สามารถควบคุมแรงผลักดันภายในได้อย่างมีทิศทาง เช่น ในเรื่องของแรงจูงใจภายใน (Motivation) ความมานะพยายามก็อาจจะเกิดจากความสามารถในการควบคุมอารมณ์ให้ไม่ล้นเกิน เบื่อง่าย นึกจะเลิกก็เลิก นึกจะทำก็ไม่สนใจว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร จะรู้สึกอย่างไร งานจะเสียอย่างไร

มีความละเอียดอ่อนและไวต่อความรู้สึกนึกคิด เข้าใจจิตใจของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ ห่วงใยอาทรผู้อื่น สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการทางอารมณ์ของคนอื่นและตนเองได้อย่างเหมาะสม เพราะบางคนจะรู้ว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร แต่แสดงออกไปไม่เป็นหรือหาวิธีช่วยให้คนอื่นคลายทุกข์ไม่ได้เลย

สามารถปรับตัวกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ คนที่มี E.Q. ดี ๆ เมื่อเผชิญปัญหาใดๆ ก็จะมี ความมั่นคงในจิตใจ ไม่อ่อนไหวง่าย ๆ คือเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ได้สูงมาก อารมณ์ไม่แปรปรวน บางคนเจอปัญหาเล็กน้อยก็ไม่สามารถทำงานทำการได้แล้ว คนเช่นนี้จะจบลงด้วยอาการทางจิต ทางประสาท ซึ่งเป็นความเจ็บป่วยทางอารมณ์นั่นเอง ซึ่งเราจะเห็นได้มากในปัจจุบันที่คนไทยต้องเผชิญต่อวิกฤต แต่ก็มีหลายคนที่ไม่สามารถยอมรับในปัญหาได้ จึงใช้การจบชีวิตเป็นการแก้ปัญหา

มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีลักษณะเป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะความเข้าใจคนอื่น รู้ความต้องการทางจิตใจของผู้อื่น รู้ว่าคนอื่นจะรู้สึกอย่างไร จะต้องทำอะไร เป็นที่พึงพอใจของคนอื่นเสมอๆ เพราะคนที่มี E.Q. ดีมักจะมีความสุข ความมั่นคงในใจ ในการที่คนที่มี E.Q. ไม่ดี จะเป็นปัญหาการปรับตัว พึ่งตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งยาเสพติดบ้าง พึ่งเหล้า พึ่งบุหรี่ ฯลฯ

สโโลเวย์ และเมเยอร์ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542: 12 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1995: 4 ; citing & Salovey & Mayer) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นประเด็นหลักๆ 5 ประเด็น คือ

1. Knowing one's Emotion หรือ Self Awareness หมายถึง การตระหนักรู้ตนเอง เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ตนตามความเป็นจริงและสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึก

ของตนได้

2. Managing Emotion คือ ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ตามสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคในการคลายเครียด สลัดความวิตกกังวลรุนแรงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ฉุนเฉียวง่าย กล่าวคือ สามารถทำให้อารมณ์ชุ่มฉ่ำหายไปได้โดยเร็ว

3. Recognizing Emotion in Other เป็นการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. Motivating Oneself เป็นความสามารถในการจูงใจตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถถอยการตอบสนองความต้องการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

5. Handling Relationship เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

บาร์ออน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542: 15 ; อ้างอิงจาก Bar-on. 1992) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 15 คุณลักษณะที่สำคัญๆ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตน ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อยดังนี้
 - 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
 - 1.2 มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง
 - 1.3 การตระหนักรู้งาน คือ มีสติ
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ได้แก่
 - 2.1 ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.2 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น (Concern)
 - 2.3 ตระหนักรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
3. ความสามารถในการปรับตัว ประกอบด้วย
 - 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตน
 - 3.2 เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถตีความได้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง
 - 3.3 มีความยืดหยุ่นในความคิด และความรู้สึกของตนเป็นอย่างดี
 - 3.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี
4. มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียด ประกอบด้วย
 - 4.1 การจัดการกับความเครียด บริหารความเครียด
 - 4.2 ควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. การจูงใจตนเอง และสภาวะทางอารมณ์ได้แก่
 - 5.1 การมองโลกในแง่ดี
 - 5.2 การแสดงออก และมีความรู้สึกเป็นสุขที่สามารถสังเกตเห็นได้
 - 5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น

คุณลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

ทศพร ประเสริฐสุข (2542) กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรจะเป็นผู้ที่มีลักษณะ

ต่อไปนี้

1. สามารถจูงใจ และให้กำลังใจตนเอง

2. สามารถเผชิญกับความคับข้องใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น

3. จูงใจตนเอง และสามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายในของตนเองที่เรียกว่า สามารถควบคุมตัวเองได้ (Self Control)

4. สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ

5. มีวิธีการจัดการความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างดี

6. สามารถควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ได้

7. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

8. เป็นผู้นำและสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ได้อย่างมีความสุข ทั้งที่บ้าน สถานศึกษา ที่ทำงานและสังคม

9. เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีความสุข

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542: 140) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี คือ ผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อยในความเป็นตัวเอง

2. ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก การแสดงออกของตนเองได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

3. สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อ ท้อแท้ ง่าย

4. แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึกความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

5. มีทักษะทางสังคมที่ดี ทั้งนี้เป็นผลมาจากพัฒนาการในขั้นแรกๆ ที่ทำให้ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสามารถเข้ากับคนอื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน

ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่มีความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของตน แต่วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น

2. บอกไม่ได้ว่าทำไมตนถึงคิดความรู้สึกเช่นนั้น

3. กล่าวหาโจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลายขวัญกำลังใจผู้อื่น

4. มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความเข้าใจ

5. มุมบ่ามทิกทัก มักคิดแทนเรา เช่น “ผมคิด (เชื่อหรือเดา) ว่าคุณ”

6. แสดงความไม่ซื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตน

7. พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

8. ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ บางทีก็แสดงปฏิกิริยากับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อย่างเกินเหตุ

9. ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำไม่ตรงกัน

10. ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนไม่ได้

11. ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด

12. ยัดเยียด ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ให้คู่พ้องและคนอื่น

13. เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตัวเองไม่ได้

14. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

15. พุดออกมาโดยไม่คิดถึง นึกคิดหวั่นผู้อื่น

16. ยึดมั่นในความคิดความเชื่อของตนเอง ใจไม่เปิดกว้าง

17. เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี พุดขัดจังหวะ บั่นทอนขวัญกำลังใจคู่สนทนา เน้นข้อเท็จจริงมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึก

18. ใช้ภูมิปัญญาตนวิพากษ์ตำหนิผู้อื่น สร้างภาพว่าตนฉลาดเหนือกว่าผู้อื่น ไม่รู้ไม่สนใจว่าคนอื่นจะมองตนอย่างไร

จากแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของเชาวนปัญญาทางอารมณ์ของนักจิตวิทยาหลายๆ ท่าน ดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น จะเห็นว่ามีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย 2 ด้านใหญ่ๆ คือ ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Interpersonal Intelligence) และความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 5 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ความสามารถในการเข้าใจตนเอง (Interpersonal Intelligence) มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง (Self – Awareness หรือ Knowing One's Emotion) คุณลักษณะและพฤติกรรม คือ

- รู้เท่าทันอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง
- รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ และความรู้สึกนั้นๆ สามารถคาดเดาผลที่จะเกิดตามมา
- มีสติอยู่ตลอดเวลา
- รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง
- ประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง
- ยอมรับสภาพความเป็นจริง
- มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นในความสามารถในตนเอง
- เห็นคุณค่าในตนเอง

2. การควบคุมตนเอง (Self Regulation) คุณลักษณะและพฤติกรรมคือ

- จัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม
- ควบคุมอารมณ์และรู้สึกของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ
- เมื่อมีอารมณ์โกรธ หรือความฉุนเฉียวสามารถสะกดกลั้นได้
- มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ
- มีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง
- ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้
- ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- แสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์
- รักษาความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และคุณงามความดีได้
- สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีความสุข
- เปิดใจกว้างกับความคิด ข้อมูลใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ
- เป็นผู้มีความรับผิดชอบ
- มีเทคนิคในการคลายเครียด
- รู้จักผ่อนคลาย
- แสดงออกอย่างเหมาะสม

3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Motivation Oneself) คุณลักษณะและพฤติกรรม คือ

- สร้างความหวัง และให้กำลังใจตนเองในการกระทำต่างๆ
- มีความคิดริเริ่มพร้อมที่จะทำงานตามที่โอกาสอำนวย
- มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน
- สามารถสร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น
- สามารถเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ
- มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย
- อดทนต่อการรอคอยโอกาส เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า

ด้านที่ 2 สามารถในการเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) มีองค์ประกอบอีก 2

องค์ประกอบ

คือ

4. การเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotion in Other หรือ Empathy) คุณลักษณะ และพฤติกรรม คือ

- รับรู้ และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่น
- มีความเห็นใจผู้อื่น
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- มีจิตใจใฝ่บริการ
- ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- สามารถคาดเดา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่นได้
- รู้ถึงทัศนคติความคิดเห็นของกลุ่ม และสามารถคาดเดาสถานการณ์ในด้านความสัมพันธ์

ของบุคคลได้

5. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Handling Relationships)

- มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง
- มีความคล่องในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี
- ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นเพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุ

เป้าหมาย

- สามารถโน้มน้าวความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล
- มีความเป็นผู้นำ สื่อสารชัดเจน
- สามารถเจรจาต่อรองแก้ไขหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม
- มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น
- รับผิดชอบต่อส่วนรวม

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วยทักษะทางอารมณ์ที่จะช่วยให้บุคคลนั้นๆ สามารถเรียนรู้ และปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นได้ ส่งผลให้ประสบความสำเร็จเป็นบุคคลที่มีลักษณะพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

ในปัจจุบันนักวิชาการ และบุคคลทั่วไปได้ให้ความสำคัญในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลเป็นอย่างมาก ด้วยการที่ตระหนักว่าความฉลาดทางอารมณ์น่าจะเป็นตัวที่ส่งเสริมความสำเร็จ และเป็น

ความสามารถที่จะทำให้บุคคลทำงานหรือดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น และตนเองได้เป็นอย่างดีและมีความสุข ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่ว่าคนที่เก่งแต่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ หรือเก่งแต่สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนฝูงไม่ดี หรือเก่งแต่ไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่สามารถประคับประคองความสำเร็จในหน้าที่การงานตามที่ควรจะเป็น ในทำนองเดียวกัน วีระวัฒน์ บันนิตมัย (2542: 34 –37) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ความฉลาดทางอารมณ์ถือเป็นการเรียนรู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง การมีสติรู้เท่าทันสาเหตุ และความแปรผันด้านอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี จะเป็นผู้ที่รู้จักใช้ความคิดอ่านเกี่ยวกับอารมณ์ตนเอง และของผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี และการประยุกต์ให้หลักการของความฉลาดทางอารมณ์เข้าสู่ชีวิตประจำวัน และงานในหน้าที่ที่มีประโยชน์ดังนี้

1. พัฒนาการด้านอารมณ์บุคลิกภาพของเด็ก ความฉลาดทางอารมณ์มีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย สร้างความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาความเครียดและแรงกดดันในชีวิต
2. การสื่อสาร และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
3. การปฏิบัติงาน ความฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนเกื้อหนุนการยอมรับความคิดเห็นริเริ่ม ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่ดี
4. การให้บริการ ความฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนทำให้ยอมรับฟังความต้องการของผู้อื่น และสามารถตอบสนองได้ดี
5. การบริหารจัดการ ความฉลาดทางอารมณ์ ช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพของความเป็นผู้นำที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คน และครองใจคน ได้เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้ และพัฒนาตน สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ

การเข้าใจชีวิตของตนและผู้อื่น ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นเรื่องของการศึกษา ทำความเข้าใจตน ก่อนทำความเข้าใจผู้อื่น เมื่อเข้าใจตนและเข้าใจผู้อื่นแล้วทำให้มีการพัฒนาตนเอง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันล้วนแล้วแต่เป็นไปด้วยดี ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากความสำคัญต่อตัวเองแล้ว กรมสุขภาพจิตได้กล่าวถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ความสำคัญต่อความรัก และครอบครัว ความสำคัญต่อการเรียน และความสำคัญต่อการทำงานเป็นต้น ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อตนเอง

เป็นที่ยอมรับว่าจิตใจมีผลต่อร่างกาย และความเครียด คือบ่อเกิดที่สำคัญของโรคภัยไข้เจ็บหลายชนิดทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น โรคแผลในกระเพาะอาหาร โรคไมเกรน โรคความดันโลหิตสูง ไปจนถึงโรคร้ายอย่าง มะเร็ง หากเรามีอารมณ์ดีย่อมส่งผลให้ร่างกายแข็งแรงตามไปด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ ช่วยให้คนมองโลกในแง่ดี มีความสุข มีความพอใจและยอมรับได้กับสภาพที่เป็นอยู่

2. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อครอบครัว

ครอบครัวจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ต้องอาศัยความรักความเข้าใจ และยอมรับได้ในข้อบกพร่องของผู้อื่น ความฉลาดทางอารมณ์ จึงมีผลอย่างมากต่อความสงบสุขในบ้านหรือชีวิตคู่ ปัญหาความแตกแยก

หย่าร้างที่เกิดขึ้นในปัจจุบันล้วนเป็นต้นตอมาจากการไม่พยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือยอมรับข้อบกพร่องของอีกฝ่ายไม่ได้ เมื่อมีปัญหาที่ไม่หันหน้าคุยกันดี ๆ บ่อยครั้งที่คนเก่งจำนวนไม่น้อยประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่มักล้มเหลวในชีวิตคู่เพียงเพราะการพยายามเอาชนะกัน ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน

ดังนั้นการเรียนรู้ธรรมชาติและความต้องการของแต่ละฝ่ายจึงเป็นเรื่องสำคัญ การเรียนรู้จะทำให้เราเข้าใจตัวเองและคนที่เรารักได้ดียิ่งขึ้น เพราะหากเมื่อใดมีความเข้าใจแล้ว ความยอมรับผิดก็จะตามมา

3. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อการศึกษา

การที่เด็กจะเรียนดีมีอนาคตที่ดี นอกจากความสามารถทางวิชาการแล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุ พบว่า เด็กจำนวนไม่น้อยที่เผชิญปัญหาด้านความรู้สึก จนทำให้เสียโอกาสทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย เช่น ปัญหาหาเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน หรือปัญหาด้านพฤติกรรมอย่างอื่น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่ได้มีที่มาจากความอ่อนแอทางความสามารถทางเชาวน์ปัญญา แต่มาจากความอ่อนแอทางอารมณ์ ที่ไม่สามารถรู้เท่าทัน และจัดการกับอารมณ์ความรู้สึกทั้งของตนเองและผู้อื่น

ปัจจุบันได้มีการนำความรู้เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์เข้ามาสอนในโรงเรียน เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีการนำกิจกรรมที่เรียกว่า Self – Science มาใช้ในห้องเรียน โดยวิธีการ คือ การให้นักเรียนบอกความรู้สึกของตนเองในขณะที่ครูชวนชื่อตนเอง เช่น วันนี้อารมณ์ดี กังวลเล็กน้อย หรือมีความสุขแทนการตอบว่ามาหรือไม่มา

จุดมุ่งหมายของการสอนวิชานี้ คือ เพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม หลักสูตรนี้ไม่ได้สอนเฉพาะเด็กที่มีปัญหาเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาทักษะความเข้าใจที่มีความสำคัญกับเด็กทุกคน โดยมีแนวคิดว่าผู้เรียนจะเข้าใจบทเรียนได้ลึกซึ้ง เมื่อมีประสบการณ์โดยตรงมากกว่า การรับฟังจากการสอนเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นยังมีการนำหลักสูตรนี้มาใช้ป้องกันปัญหาต่างๆ เช่น การใช้สารเสพติด การตั้งครรภ์ในวัยเรียน การออกจากโรงเรียนกลางคัน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามการนำความรู้เกี่ยวกับอารมณ์เข้ามาสอนในโรงเรียนนี้ยังเป็นเรื่องใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้นักจิตวิทยาเป็นผู้สอน ซึ่งคาดว่าจะต่อไปจะมีการถ่ายทอดและฝึกหัดให้ครูทั่วไปในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้เอง เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึกที่ทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยต้องสูญเสียอนาคตอย่างน่าเสียดาย

4. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ต่อการทำงาน

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 1960 มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความฉลาดทางเชาวน์ปัญญาสูง มักจะล้มเหลวในการเป็นผู้บริหารสูงสุด เพราะขาดความเข้าใจมนุษย์ ขาดการปฏิสัมพันธ์และอารมณ์ที่ดี

ขณะที่งานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำยอดขายของพนักงานขายประกันชีวิต ในบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่ง พบว่า พนักงานที่ทำยอดขายได้ดี และสามารถอยู่ในบริษัทได้นาน คือพนักงานที่เป็นคนมองโลกในแง่ดี พนักงานกลุ่มนี้จะไม่ท้อใจเมื่อไปขายประกันแล้วลูกค้าไม่ซื้อ แต่ยังมุ่งมั่นที่จะพยายามขายลูกค้ารายต่อไปให้ได้

จากตัวอย่างดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อการทำงานอย่างชัดเจน นักจิตวิทยา พบว่า ผู้ที่มีอารมณ์ดีจะมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ง่าย ตลอดจนมี

ทักษะอารมณ์ที่ดีในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ขณะเดียวกันความฉลาดทางอารมณ์ จะช่วยให้เรามองโลกในแง่ดี ทำให้มีพลังในการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างไม่ท้อถอย สามารถสร้างกำลังใจให้กับตัวเองในยามล้มเหลว หรือมีปัญหาได้ ซึ่งต่างจากคนที่มองโลกในแง่ร้าย ที่มักจะมองเห็นแต่ปัญหาและความยุ่งยาก ทำให้ขาดกำลังใจที่จะฝ่าฟันอุปสรรคได้

2. การศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของสมองความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลเนื่องมาจากการทำงานของสมองส่วนต่างๆ ดังที่ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย ได้สรุปถึงผลการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของสมองส่วนต่างๆ โดยมีลำดับพัฒนาการดังนี้

ในช่วงทศวรรษ 1970 Paul Maclean แห่งสถาบันสุขภาพจิตแห่งชาติของอเมริกา ได้เสนอผลการศึกษาของสมองของคนที่ สมองมี 3 ชั้น ชั้นในสุดเรียกว่า Reptilian เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณ อุปนิสัยดั้งเดิมที่ไม่ได้ขัดเกลา สมองส่วนกลางเรียกว่า Limbic System ที่มี Amygdala เป็นศูนย์กลางของการรับรู้ตอบสนองต่ออารมณ์โกรธ กลัวของมนุษย์ เป็นบริเวณที่เกิดขึ้นของอารมณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานของสมองชั้นนอกสุดที่เรียกว่า Neocortex หรือ Cerebral System ที่ทำหน้าที่คิด รับรู้ พูดย วางแผนทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นๆ

ในช่วงทศวรรษ 1960 Roger Sperry แห่ง California Institute of Technology (Cal Tech) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งส่วนของสมองซีกซ้าย และซีกขวา โดยค้นพบว่าสมองทั้งสองซีกมีการทำงานที่แตกต่างกันโดยสมองซีกซ้ายทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านขวา โดยรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษาถ้อยคำ เน้นการวิเคราะห์ การคิดวางแผน การคิดตามความเป็นจริง คิดเป็นลำดับขั้นตอน ความเป็นเหตุเป็นผล ในส่วนของสมองซีกขวานั้นควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายด้านซ้าย รับผิดชอบเกี่ยวกับการคิดเป็นภาพ การคิดแบบคาดคะเนการใช้ญาณหยั่งรู้ คิดจินตนาการในลักษณะของความคิดสร้างสรรค์คิดแบบทันทีทันใด สมองซีกขวาจะคิดในสิ่งที่เห็นภาพรวมในเชิงของมิติสัมพันธ์ ขณะที่สมองซีกซ้ายจะคิดในลักษณะเป็นลำดับขั้นตอน

ในปี 1976 Ned Herrmann ได้เสนอแนวคิด “The Whole Brain Model” ขึ้นมา ซึ่งมีความโดดเด่นของสมองมนุษย์แต่ละคนว่ามีแนวโน้มที่จะเอียงไปด้าน Cerebral (สมองส่วนความคิด ความเข้าใจ) หรือโน้มเอียงไปทางด้านของ Limbic (อารมณ์ ญาณหยั่งรู้ทันทีทันใด) นำไปสู่ความเชื่อว่าสมองของมนุษย์แต่ละคนจะมีด้านโดดเด่นหนึ่งที่เด่นกว่าด้านอื่น (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542: 42 – 43)

กล่าวโดยสรุป ความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลมาจากการทำงาน Amygdala ซึ่งเป็นศูนย์กลางอารมณ์ที่อยู่ในสมองส่วนหนึ่งที่เรียกว่า Limbic System ถือได้ว่าเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับอารมณ์โดยเฉพาะ (ซีกขวา) สมองส่วนนี้จะมีการเชื่อมต่อกับ Neocortex ซึ่งเป็นสมองที่พบเฉพาะในสัตว์ชั้นสูงเท่านั้น โดยสมองส่วนนี้จะทำหน้าที่ในการคิด การรับรู้ การเรียนรู้ การวางแผน และจดจำ (ซีกซ้าย) ดังนั้นในการพัฒนาให้บุคคลมีความสุข ความสำเร็จในชีวิตจำเป็นต้องพัฒนาสมองทั้งสองส่วนนี้ไปพร้อมๆ กันอย่างสมดุล

นอกจากนี้ การ์ดเนอร์ ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ความสามารถภายในของบุคคล และความสามารถในการมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมีความสำคัญที่ควรทดสอบหรือประเมินได้ เช่นเดียวกับการทดสอบเชาว์ปัญญา (IQ) และการทดสอบชนิดอื่น ๆ การ์ดเนอร์เชื่อว่าความสำเร็จของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถทางอารมณ์ของเขาด้วย (กรมสุขภาพจิต. 2534 ข.: 9 ; ทศพร ประเสริฐสุข. 2542: 11) ประกอบกับการที่นักการศึกษา และนักวิชาการสาขาต่างๆ เริ่มสังเกตเห็นหรือมี IQ สูงมักจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในอาชีพ ในชีวิตสังคม และในชีวิตส่วนตัว อีกทั้งยังมี

บุคคลที่มี IQ สูงจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จในอาชีพ มีเกียรติยศ ชื่อเสียงที่ป่วยเป็นโรคจิตหรือโรคประสาท และไม่มีความสุขในชีวิตท่ามกลางความสำเร็จ และเกียรติยศเหล่านั้น จนถึงกับมีคำกล่าวว่า "When Smart is dumb" ในทางกลับกันปรากฏว่ามีกลุ่มบุคคลที่มี IQ ปานกลาง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง กลับประสบความสำเร็จในชีวิตมากกว่า และมีความสุขในชีวิตมากกว่า (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2543: 128)

ผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่ทำการศึกษาย้อนหลังเกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงาน โดยศึกษาจากนักศึกษาที่เรียนในช่วงทศวรรษ 1940 จำนวน 94 คน เป็นการศึกษาระยะยาวติดตามจนถึงวัยกลางคน พบว่า นักเรียนที่จบการศึกษา และได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูง ๆ มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เมื่อเทียบกับนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำ ทั้งในด้านหน้าที่การงาน และความสุขในชีวิตครอบครัว และจากการศึกษาเด็กในรัฐ Massachusetts จำนวน 450 คน ติดตามจนถึงวัยกลางคน พบว่า IQ มีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อย กับการสำเร็จในงานที่ทำ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542: 11 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1995: 35)

จากแนวความคิดดังกล่าว ทำให้การศึกษาเรื่อง EQ ประกอบกัน จึงได้มีการแยกแยะความสำเร็จในด้านต่างๆ ว่าแต่ละกิจกรรมนั้น ตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จควรเป็นความสามารถประเภทใด ตัวอย่างเช่น

- ความสำเร็จด้านการเรียนและการแก้ปัญหา ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ
- ความสำเร็จในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ + EQ
- ความสำเร็จในการรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ในการปรับตัว ในการปกครอง และด้านชีวิตคู่

ปัจจัยที่ส่งผลคือ EQ

จะเห็นได้ว่า EQ มีความสำคัญไม่แพ้กับ IQ สอดคล้องกับบทความที่ลงในนิตยสาร Time เมื่อปี 1995 ของโกลแมน ที่กล่าวว่า IQ มีส่วนทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้เพียง 20 % ส่วน EQ มีผลถึง 80 % (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542: 12) ซึ่งสอดคล้องกับ จอม ชุ่มช่วย ที่กล่าวว่า การที่คนเราจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับ IQ เพียง 20 % ส่วนที่เหลือจะเป็นเรื่องของ การเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์ และความตึงเครียด (จอม ชุ่มช่วย. 2540)

คำว่า Emotional Intelligence ถูกใช้โดย Peter Salovey นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยเยล และ John Mayer จากมหาวิทยาลัยแอมเฮิร์สต์ ซึ่งอธิบายว่า เป็นความสามารถเข้าใจในความรู้สึกของตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความสามารถในการปรับอารมณ์ เพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข แนวความคิดนี้แพร่ขยาย และมีผู้สนใจมากขึ้นเมื่อ แดเนียล โกลแมน (Daniel Goleman) นักจิตวิทยาและนักเขียน ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสมอง พฤติกรรมและอารมณ์ให้กับหนังสือนิวยอร์กไทม์ และเป็นผู้บัญญัติศัพท์ "Emotionality" ขึ้นใช้ โกลแมนได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับ EQ อยู่หลายเล่ม และเล่มที่ติดอันดับขายดีเล่มหนึ่ง ชื่อ Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ และล่าสุดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 1998 โกลแมน ได้ออกหนังสือเล่มใหม่ ชื่อ Working with Emotional Intelligence ซึ่งเสนอองค์ประกอบของ EQ และแนวทางการประยุกต์ใช้ได้ชัดเจนมากขึ้น (จอม ชุ่มช่วย. มปป.: 7 ; วีรวัฒน์ บัณฑิตามัย. 2542: 51 – 52) อย่างไรก็ตามโกลแมน ได้เตือนว่าการนำแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ ควรมีความเข้าใจอย่างแท้จริงและระมัดระวัง เนื่องจากความใหม่และความไม่ชัดเจนของแนวคิดนี้ยังมีอยู่ ดังนั้น จึงอาจจะมีผู้นำแนวคิดนี้ไปประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลอย่างไม่ถูกต้อง (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2543: 129)

แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิต (2543 ข.: 49 – 80) ได้กล่าว ถึงหลักการของพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ทำได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจเกิดจากการได้สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของต้นแบบ พ่อแม่ ที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูง มักจะให้ลูกเรียนรู้การแสดงออกทางอารมณ์ที่ดีไปด้วย เด็กที่เติบโตจากภาวะแวดล้อมที่มีแต่คำชม และการให้กำลังใจ ย่อมเรียนรู้การมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเอง พ่อแม่อาจฝึกพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ตั้งแต่อายุ 5 – 6 ปี ที่มีพัฒนาการทางสมองพร้อมแล้ว การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจังในชีวิตประจำวันจะช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้ดียิ่ง
2. ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย พ่อแม่ ครู อาจารย์ จำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนด้วย เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน
3. ต้องเอาจริงเอาจังอย่างต่อเนื่อง และต้องใช้เวลา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากการชี้แนะจากบุคคลต่างๆ นับตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอนของครูอาจารย์ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกต การเรียนรู้ซึมซับพฤติกรรมและความคิดอ่านเข้าสู่ตนเอง มีงานวิจัยที่แสดงว่าทารกอายุ 5 – 6 เดือน สามารถมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียง และการสื่อสารได้ เมื่อเด็กอายุได้ 3 ปี สามารถอ่านลักษณะของอารมณ์จากสีหน้า และแววตา เมื่อเด็กอายุ 4 ปี สามารถระบุลักษณะอารมณ์ได้ถูกต้อง 50 % จากใบหน้าที่แสดงถึงอารมณ์ และแววตาที่เด็กมองเห็น และเมื่อเด็กอายุ 6 ปี สามารถจำแนกลักษณะ ของใบหน้าที่แสดงถึงความสุข และความรู้สึกขบขันได้ถูกต้องถึง 75 %
4. ควรมีการประเมินความพร้อมและความต้องการก่อน ควรมีการประเมินลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในขณะนั้น รวมทั้งสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตนเองก่อนทำการฝึกสอน เด็กคนเดียวกันอาจมีสมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านแตกต่างกันไป จึงต้องใช้เทคนิคที่เหมาะสมสำหรับแต่ละด้าน
5. การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้ผลสืบเนื่อง และคงทนนั้น ต้องพัฒนาจากทุกระดับ นับตั้งแต่รู้จักภาวะอารมณ์ของตน สามารถระบุอารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมตนเอง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทักษะทางสังคม ซึ่งมีความยากและซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จะต้องมีการสลายพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมกว่า ซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง
6. ต้องฝึกในเชิงสถานการณ์ให้ทดลองเรียนรู้ และทราบผลการแสดงออก การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี เป็นผลมาจากการสามารถปฏิบัติได้ ไม่ใช่เพียงแต่รู้ เข้าใจ แต่ไม่ทำหรือทำไม่ได้ อาจทำได้โดยให้พบกับสถานการณ์จริง การบันทึกพฤติกรรมลงในวีดิทัศน์ เพื่อให้คำติชม ชี้จุดเด่น จุดด้อยที่ควรปรับปรุง และการสังเกตในสถานการณ์การปฏิบัติจริง
7. ควรพิจารณาความแตกต่างของการเรียนรู้ด้านสมองกับการเรียนรู้ทางอารมณ์ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นการพัฒนาสมองในส่วนของระบบ Limbic ซึ่งควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก และแรงขับของร่างกาย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจที่ดี การฝึกต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ในสถานการณ์ทางสังคม และให้ทราบผลการปฏิบัติ ซึ่งต่างจากการฝึกสมองด้านความคิด ความเข้าใจในส่วนของ Neocortex ซึ่งควบคุมความสามารถในการวิเคราะห์หาเหตุผล หลักการและตรรกต่างๆ

8. ควรทำการฝึกเป็นรายบุคคลร่วมกับกิจกรรมสัมพันธ์ในกลุ่มเล็ก ๆ เริ่มจากการสร้างแรงจูงใจที่ดี ชี้นำให้ปฏิบัติการแสดงออก การให้ดูต้นแบบ เปิดโอกาสให้ฝึกในสถานการณ์ต่าง ๆ และมีการแจ้งรายงานผล ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการฝึกมนุษยสัมพันธ์ขั้นพื้นฐาน เช่น การยิ้มแย้ม โอบอ้อมอารี การเรียกชื่อ การแสดงความเอื้ออาทร การมีอารมณ์ขัน การกล่าวชมเชย ขอโทษ ขอขอบคุณ การเผยความรู้สึก และการควบคุมอารมณ์โกรธ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดอาจเป็นเกม กิจกรรมคู่ กลุ่มสัมพันธ์ การเล่นเกม การสวมบทบาทหรือสถานการณ์จำลอง

9. มีการติดต่อประเมินผลของการพัฒนา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไม่ควรทำตามกระแสความต้องการของตลาดหรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยขาดจรรยาบรรณวิชาชีพ และหลักวิชาการรองรับ รวมทั้งทำไปโดยขาดการติดตามผล

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

1. เพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
2. พัฒนาการมองโลกในแง่ดี อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิด ความรู้สึกและทัศนคติในการทำงานร่วมกับคนอื่น
3. พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อความหมาย (Communication) เพื่อเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญในการดำรงชีวิต
4. พัฒนาความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองได้ เป็นคนที่มีสติ สามารถตระหนักรู้ตนและอารมณ์ของตนเอง
5. พัฒนาความซื่อตรง (Integrity) ซื่อสัตย์ รักษาความสัตย์ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา
6. พัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในสถานการณ์ต่างๆ ได้
7. พัฒนาแรงจูงใจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
8. พัฒนาความสามารถในการเข้าใจ รู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
9. พัฒนาการควบคุมตนเอง (Self – Control) ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม
10. พัฒนาจิตใจใฝ่บริการ (Service Minded) อันเป็นรากฐานสันติสุขในสังคม
11. พัฒนาความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management)
12. พัฒนาความรู้สึกเข้าถึงมนุษย์ และความเป็นมนุษย์ รู้จักชื่นชมงานดนตรี ศิลปะ มีความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างสภาวะอารมณ์ให้เป็นคนมีอารมณ์ดี
13. พัฒนาความมีคุณธรรม

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา

หน้าที่ของครู อาจารย์ ในการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ ได้แก่ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงความรู้สึก อารมณ์ของตนเอง เข้าใจศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ การแสดงออกที่เหมาะสม ฝึกฝนการให้ความเอื้ออาทรกับผู้อื่นมากกว่า การมุ่งกำกับ ควบคุม ครู อาจารย์ควรเรียนรู้จากการทำความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกและบุคลิกลักษณะของตนเองก่อน โดยถือคติว่า ต้องทำในสิ่งที่เราพำสอนได้ (Preach What You Teach) ระวังคำพูดและอารมณ์ของตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ บริหาร

จัดการสภาวะอารมณ์ของตนเองได้

สุรศักดิ์ หลาบลามา (2541: 14 – 20) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน (Classroom Culture) เพื่อให้เป็นสถานที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนและการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ในห้องเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีความร่วมมือกัน นักเรียนจะสามารถพัฒนาทักษะกับคนอื่นได้ (Interpersonal Skill) ต้องมีข้อตกลงที่ปฏิบัติในห้องเรียน โดยมีหลักการง่ายๆ คือ

- ต้องฟังเพื่อนพูดอย่างเอาใจใส่
- แสดงความชื่นชมเมื่อฟังเพื่อนทำดี
- หลีกเลี่ยงทำให้เพื่อนเสียหน้าหรือเสียใจ
- ถ้าไม่มีอะไรแสดงก็บอกผ่าน
- ต้องให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน

กิจกรรมการฝึกและสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน มีดังนี้

1.1 การรู้จักตนเอง (Interpersonal) และยอมรับในความแตกต่างว่าเป็นเรื่องปกติ

ธรรมดา

1.2 การสร้างบรรยากาศการสนับสนุนเพื่อนให้เกิดความกล้าในการแสดงออกและกล้าเสี่ยง (Creating a Supportive Culture Inviting Appreciation)

2. หลักสูตรการฝึกความฉลาดทางอารมณ์

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติไปแล้ว เกิดมุมมองดังนี้

2.1 ให้นักเรียนมีโอกาสดำหนดและดำเนินการไปสู่เป้าหมาย รวมทั้งความคาดหวังทางวิชาการ และเป้าหมายทางวิชาการ ทั้งของส่วนตัวและของกลุ่ม

2.2 การช่วยให้นักเรียนตระหนักว่าคนอื่นมองพฤติกรรมนักเรียนอย่างไร พฤติกรรมนักเรียนมีผลกระทบต่อคนอื่น ๆ อย่างไร และเรียนรู้วิธีการแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนอื่นออกมาอย่างไร ไม่ก้าวร้าว หรือทะเลาะ

2.3 การช่วยให้นักเรียนพัฒนาความเห็นอกเห็นใจและพัฒนาทักษะการเจรจาเพื่อให้โน้มน้าวการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้ง และนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อน ๆ

ตัวอย่างการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามโครงการ Social Development Program กับนักเรียน Grade 6 ของโรงเรียนในเมือง New Haven รัฐคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกา 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 หยุดคิดใคร่ครวญ คิดก่อนพูด คิดก่อนทำ ควบคุมภาวะความรู้สึกและอารมณ์ของตน โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมภาวะความรู้สึก และอารมณ์ของตนเอง โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมความเครียด ควบคุมการหายใจเข้า – ออกของตนเอง ฝึกการเจริญสมาธิ

ขั้นที่ 2 ระบุสิ่งที่ปัญหาและเผยความรู้สึกของตน และความรู้สึกของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายของการปรับปรุงพัฒนา

ขั้นที่ 4 คิดแสวงหาทางออก แนวทางแก้ไขมากกว่า 1 แนวทาง

ขั้นที่ 5 คิดไว้ล่วงหน้าถึงผลลัพธ์ หาแนวทางแก้ไขแต่ละแนวทาง

ขั้นที่ 6 ทดลองปฏิบัติแต่ละแนวทางแก้ไขปัญหาที่คิดไว้

Saami (1997, 1999) เชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้ และการพัฒนาความฉลาด

ทางอารมณ์ พึงทำความเข้าใจไปกับการพัฒนาทางสังคมด้วย โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของตนในลักษณะ 8 ด้าน ดังนี้

ทักษะที่ 1 การตระหนักรู้อารมณ์ต่าง ๆ ของตนเองที่เกิดขึ้นในแต่ละเวลา

ทักษะที่ 2 ความสามารถในการเข้าใจและใส่ใจอารมณ์ต่าง ๆ ของผู้อื่น

ทักษะที่ 3 ความสามารถใช้ศัพท์เกี่ยวกับสภาวะอารมณ์และการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

ทักษะที่ 4 ความสามารถในการเข้าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในตนเองออกจากการแสดง

อารมณ์ออกมาให้ปรากฏ

ทักษะที่ 5 ความสามารถในการปรับตัวและการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับลักษณะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งเหตุการณ์ที่ซับซ้อน

ทักษะที่ 6 ความสามารถในการสื่อสารกับอารมณ์ในสภาพการณ์สัมพันธ์ต่าง ๆ ได้

ทักษะที่ 7 การสร้างความรู้สึกที่ตนมีความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ได้ดี

ระดับการพัฒนาพฤติกรรมด้านอารมณ์

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งระดับของอารมณ์ ความรู้สึกจากต่ำไปหาสูงดังนี้

โกวิท ประมวลพฤกษ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมด้านความรู้สึก (Affective Domain) ตามแนวคิดของแครทวิท และคณะว่ารูปแบบการพัฒนาตามลำดับดังนี้

การตอบสนอง

การสร้างคุณค่า

การจัดระบบคุณค่า

วิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ในทางจิตวิทยาเชื่อว่าอิคิว หรือความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาได้

แดเนียล โกลแมน (1999) ผู้เขียนเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ เสนอแนะวิธีการพัฒนาไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) รู้จักอารมณ์ตนเอง (Know one's Emotions)

การรู้จักอารมณ์ตนเอง จะเป็นพื้นฐานในการควบคุมอารมณ์เพื่อแสดงออกอย่างเหมาะสม การรู้จักอารมณ์ตนเอง คือการรู้ตัว หรือการมีสติในทัศนะของพุทธศาสนานั้นเอง ปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใด ๆ ขึ้นมาเราจะตกอยู่ในสภาวะใด ๆ ภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะ ดังต่อไปนี้

- ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่สามารถฝึกลดสภาวะอารมณ์นั้น ๆ ได้ จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาวะอารมณ์ดังกล่าว เช่น เมื่อโมโหก็อาจจะขว้างปาข้างของหรือส่งเสียงดังโดยไม่สนใจใคร

- ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น หรือทำเป็นละเลยไม่สนใจ เพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์ เช่น ทำเป็นไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งที่จริงๆ ก็รู้สึกโกรธ

- รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น มีสติรู้ว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด ในขณะอารมณ์นั้น ๆ เช่น โกรธก็รู้ว่าโกรธแต่ก็สามารถควบคุมความโกรธนั้นได้ ระวังอารมณ์โกรธได้ และ หาวิธีจัดการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

วิธีการฝึกให้รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง

1. ทบทวน เมื่อรู้สึกว่ที่ผ่านมาเรามีปัญหาในการแสดงอารมณ์ ลองใช้เวลาทบทวนอารมณ์ด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่เข้าข้างตัวเองว่า เรามีลักษณะอารมณ์อย่างไร เรามักแสดงออกในรูปแบบไหนแล้วรู้สึกพอใจ ไม่พอใจอย่างไร คิดว่าเหมาะสมหรือไม่ต่อการแสดงอารมณ์เป็นลักษณะนั้นๆ

2. ฝึกสติ ฝึกให้มีสติและรู้ตัวอยู่เสมอว่าขณะนี้เรากำลังรู้สึกอย่างไรกับตัวเอง หรือสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัว สบายใจหรือไม่สบายใจ แล้วลองถามตัวเองว่าเราคิดอย่างไรกับความรูสึกนั้น และความคิดความรูสึกนั้นมีผลอย่างไรกับแสดงออกของเรา

2) การบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง (Managing emotions)

เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดีทำให้เกิดความสมดุล ในการจัดการกับอารมณ์ตนเองนี้จะได้ดีเพียงใดนั้น สืบเนื่องมาจากการรู้จักอารมณ์ของตนเอง การจัดการอารมณ์ได้เหมาะสมเพียงใด ดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

1. ควบคุมได้ไม่แสดงอารมณ์อย่างทันทีทันใด มีความรู้ตัวไม่ถูกครอบงำโดยอารมณ์
2. มีเหตุผลสามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล ถึงการเกิดและการแสดงออกของอารมณ์
3. ก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลย้อนกลับในแง่บวก
4. แสดงออกอย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาและสถานการณ์

การถูกครอบงำด้วยความกลัว ความโกรธ ความเศร้า ความผิดหวัง ความวิตกกังวลที่รุนแรงทำให้คนเราสูญเสียการควบคุมอารมณ์ การจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้เกิดความสบายใจ ซึ่งจะมีผลไปถึงความสำเร็จและความสุขในการทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผลที่เกิดขึ้นกับการแสดงอารมณ์ในลักษณะต่างๆ เช่น

1. การแสดงออกทันทีตามที่ต้องการ โดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดตามมา ความเครียดอาจลดลงในขณะนั้น แต่ผลที่ตามมาอาจทำให้เกิดอารมณ์ไม่ดีมากขึ้นไปอีก
2. เก็บกดเอาไว้ในแสดงออก พยายามลืมนึกถึง หลีกเสี่ยง เป็นการทำให้สุขภาพจิตของตนเอง เพราะอารมณ์ยังคงอยู่ ไม่ได้ระบายออก หากมีการสะสมไว้มากเพียงใดยิ่งจะเกิดอันตรายตามมาภายหลังมากขึ้นเพียงนั้น
3. โทษผิดผู้อื่น ไปแสดงออกกับผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหาแพะรับบาป เป็นการทำให้เกิดความสบายใจขึ้นชั่วคราวที่ได้ระบายอารมณ์ไปยังผู้อื่น แต่ผลย้อนกลับอาจไม่ดีนัก โดยเฉพาะในด้านสัมพันธภาพ
4. ระบายออกได้อย่างเหมาะสม อารมณ์ดีขึ้น ผลที่เกิดตามมาเป็นไปในทางที่ดี นับว่าเป็นวิธีการจัดการอารมณ์ได้อย่างเฉลียวฉลาด ผู้ที่จะจัดการกับอารมณ์ในวิธีที่ 4 นี้ต้องมีการรู้ตัว รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและเข้าใจสถานการณ์แวดล้อม
5. ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่เราทำลงไปเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เกิดขึ้น และพิจารณาว่าผลที่ตามมาเป็นอย่างไร
6. เตรียมการในการแสดงอารมณ์ ตั้งใจไว้เกี่ยวกับการแสดงออกของอารมณ์ในคราวต่อไป ฝึกการสั่งตัวเองว่าจะทำอะไร / จะไม่ทำอะไร
7. ฝึกการรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือที่เราต้องเกี่ยวในด้านดี ฝึกทำอารมณ์ให้แจ่มใส เกิดความสบายใจ
8. ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง /ผู้อื่น / สิ่งอื่นที่อยู่รอบตัว ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากข้อ 3 ทำให้เกิดความคิดที่ดี การกระทำที่ดี ทำให้เกิดผลย้อนกลับที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
9. ฝึกการมองหาประโยชน์/ โอกาสจากอุปสรรค โดยการเปลี่ยนมุมมอง มองหาแง่ดี โดยคิดว่าเป็นสิ่งท้าทายที่จะทำให้เราพัฒนายิ่งขึ้น
10. ฝึกการผ่อนคลายความเครียด โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตัวเอง เพราะหากเครียดมาก จะไม่มีพลังพอที่จะหลุดพ้นจากการครอบงำอารมณ์ เมื่อควบคุมอารมณ์ได้แล้วก็จะหาทางระบายอารมณ์

ในทางที่เหมาะสม การคลายเครียดทำได้หลายวิธี เช่น การออกกำลังกาย การฟังเพลง นั่งสมาธิ เดินจงกลม เล่นดนตรี ปลุกต้นไม้ เป็นต้น

3) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Motivation one-self)

เป็นการมองหาแง่ดีของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จะช่วยทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ ทำให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณค่า

ในการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองนั้น คือ ต้องหยุดความรู้สึก “สงสัยตัวเอง” เพราะการสงสัยตัวเองจะทำให้เกิดความอ่อนแอ ย่อท้อ ไม่อยากที่จะต่อสู้ มุ่งแสวงหาที่พึ่งพิง ไม่เกิดการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (นันทนา วงษ์อินทร์. 2543: 140)

การสร้างแรงจูงใจจากอุปสรรคนั้น อาจทำได้จากข้อแนะนำ ซึ่ง เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 74) เสนอไว้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจว่า “อุปสรรค” จะเกิดขึ้นเมื่อเราคิดว่าสิ่งนั้นยากที่จะเอาชนะได้ ถ้าสิ่งใดเราทำได้แน่ ๆ ก็อย่าคิดว่ามันเป็นอุปสรรค

2. เมื่อพบอุปสรรคให้คิดหาสาเหตุของการเกิด หรือการที่เราต้องพบอุปสรรคนั้นด้วย เพราะจะพบว่า บางครั้งตัวเราเองเป็นผู้สร้างอุปสรรคนั้นขึ้นเอง

3. มองหาข้อดีของการเกิดอุปสรรคขึ้น เช่น มองว่าทำให้เราได้ฝึกการแก้ปัญหา เป็นสิ่งท้าทายความสามารถของเรา ทำให้เราได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น เป็นต้น

จินตนาการถึงการแก้ไขอุปสรรคก่อนลงมือทำการจริง เป็นการสร้างพลัง เตรียมความพร้อมให้ตนเอง ในการเผชิญอุปสรรค

ลงมือปฏิบัติ / แก้ไขอุปสรรค ถ้าสำเร็จจริงชื่นชมตัวเอง ถ้าไม่สำเร็จหาสาเหตุของความไม่สำเร็จ และให้โอกาสตนเองในการแก้ไขต่อไป

แนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง

1. ทบทวนและจัดอันดับความสำคัญในชีวิตว่ามีอะไรบ้างที่เราต้องการ อยากได้ อยากมี อยากเป็น แล้วพิจารณาว่าการที่เราจะบรรลุสิ่งที่ต้องการนั้นสิ่งใดมีทางเป็นไปได้ / เป็นไปไม่ได้ สิ่งใดจะเกิดประโยชน์ สิ่งใดจะเกิดโทษ

2. ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยนำความต้องการที่มีความเป็นไปได้และเกิดประโยชน์มาตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน และวางขั้นตอนการปฏิบัติที่จะมุ่งสู่เป้าหมายนั้น ๆ

3. มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ต้องระวังอย่าให้มีเหตุการณ์บางอย่างมาทำให้ไขว่เขวไปจนออกนอกทางที่จะบรรลุเป้าหมาย

4. ลดความสมบูรณ์แบบ หากเราเป็นบุคคลประเภท “สมบูรณ์แบบ” คือ ทุกอย่างต้องดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด ผิดพลาดไม่ได้ ต้องพยายามลดความสมบูรณ์แบบลง ฝึกสร้างความยืดหยุ่นในอารมณ์ ฝึกการยอมรับความบกพร่องจะช่วยให้เราไม่เครียด ไม่ทุกข์ ไม่ผิดหวังมากเกินไป

5. ฝึกการมองหาประโยชน์จากอุปสรรค มองหาสิ่งดีจากสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกดี ๆ ที่จะพลังให้เกิดสิ่งดี ๆ ต่อไป

6. ฝึกสร้างทัศนคติที่ดี ห้ามมอมเมาในเรื่องที่เราไม่พอใจ (แต่ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้) มองปัญหาให้เป็นความท้าทาย ที่เราจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อสร้างพลังและแรงจูงใจให้ผ่านพ้นปัญหานั้น ๆ ไปได้

7. หมั่นสร้างความหมายในชีวิต ด้วยการรู้สึกต่อตัวเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภูมิใจ และความ

พยายามใช้ความสามารถที่ทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แม้ว่าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ให้กำลังใจตนเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ เราจะทำและลงมือทำ

8. ให้กำลังใจตัวเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ – เราจะทำ – ลงมือทำ

การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotions in Others)

เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจเห็นใจผู้อื่น สามารถรับ ความสมดุลของอารมณ์ตนเอง ตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม โดยเฉพาะกับบุคคลที่เรา เกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย จะช่วยให้เราสามารถอยู่ร่วมหรือทำงานด้วยกันได้อย่างดี และมีความสุขมากขึ้น

นอกจากนี้การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น และสามารถเข้าใจได้ จะทำให้เรารู้ช่องทางที่จะโน้มน้าวใจเขา ให้ทำในสิ่งที่เราต้องการได้ และในการจะฝึกในด้านนี้ได้ต้องพยายามนึกถึงผู้อื่นบ่อยๆ กับการนึกถึงตัวเอง จึง จะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกผู้อื่นได้

แนวทางการฝึกการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น

1. ให้ความสนใจในการแสดงออกต่อผู้อื่น โดยการสังเกตสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด น้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่นๆ
2. อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น จากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขากำลังมีความรู้สึกอย่างไร โดยอาจ ตรวจสอบด้วยการถาม แต่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม มิฉะนั้นอาจเป็นการทำลายความรู้สึกกันได้
3. ทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น เรียกว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา หากว่าเราเป็นเขา เราจะรู้สึกอย่างไรจากสภาพที่เขาเผชิญอยู่
4. แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ เมื่อผู้อื่นกำลังมีปัญหา

การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Handling Relationships)

เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และ สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ผู้ที่มีความสามารถและทักษะด้านนี้จะสามารถใช้ทั้งความคิด อารมณ์ และ พฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น

แนวทางในการพัฒนาการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

1. ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน ด้วยการเข้าใจ เห็นใจความรู้สึกผู้อื่น
2. ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ฝึกการเป็นผู้พูด และผู้ฟังที่ ดี และไม่ลืมที่จะใส่ใจในความรู้สึกของผู้ฟังด้วย
3. ฝึกการแสดงน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้และรับ การแลกเปลี่ยนให้เกิดคุณค่าและ ประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่น
4. ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงใจ รู้จักยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
5. ฝึกแสดงความชื่นชม ให้กำลังใจซึ่งกันและกันตามวาระที่เหมาะสม

แดเนียล โกลแมน และ ทศพร ประเสริฐสุข (2542: 17 – 18) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความ ฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนตามความเป็นจริง ให้มองตนเองอย่างตระหนักรู้ มองตนเองในแง่ ดี รู้สึกดีกับชีวิต สามารถชื่นชมตัวเองได้ เป็นการฝึกให้รู้จักอารมณ์ตนเอง
 - 1.1 ฝึกตระหนักรู้ สำรวจตนเอง โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิ ฯลฯ
 - 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น อาจใช้กิจกรรมกลุ่มและเทคนิคอื่น ๆ
2. รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนว่าดีหรือไม่ดี และเลือกแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

อาจใช้การฝึก

2.1 ฝึกการแสดงออกที่เหมาะสม

2.2 ฝึกการสื่อสารที่เหมาะสม อาจใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3. รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมด้วยความเต็มใจ ซึ่งครู พ่อแม่ คงต้องเป็นผู้นำในการฝึก และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็ก และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำตามระเบียบเป็นต้น

4. รู้จักและเข้าใจธรรมชาติอารมณ์ของตนเอง จำแนกแยกแยะได้ว่า อารมณ์ใดเป็นประโยชน์ เป็นโทษแก่ตนเอง โรงเรียนและสถานศึกษาควรมีอาจารย์ผู้ทำหน้าที่แนะแนวที่จะให้คำปรึกษา (Counseling) แก่เด็ก

5. การรู้จักบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เพื่อให้รู้ว่า อารมณ์เกิดได้ทุกอย่าง แต่เราไม่สามารถแสดงอารมณ์ทุกอย่างได้ ฝึกความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ทั้งอารมณ์ดี และไม่ดีย เพื่อให้เกิดความสมดุลในการจัดการกับอารมณ์ตนเอง รู้จักแสดงออกทางอารมณ์ และระบายอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ฝึกความสามารถในการผ่อนคลายความเครียด เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การร้องเพลง เป็นต้น

6. การแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสีหน้า ท่าทาง และคำพูด เด็กจึงต้องได้รับการฝึก อาจจะเป็นชั่วโมงโฮมรูม หรือกิจกรรมคาบแนะแนว

7. รู้จักหยุดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดี ความสามารถในการไตร่ตรองก่อนการแสดงออกและสามารถที่จะอดทนรอคอยที่จะแสดงพฤติกรรมได้

8. ฝึกการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับตนเอง แรงจูงใจที่สำคัญคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Empathy) จะต้องฝึกให้นักถึงผู้อื่นที่เรียกว่าใจเขาใจเรา ฝึกการสังเกต การตรวจสอบอารมณ์

9. ฝึกทางด้านมนุษยสัมพันธ์ การแสดงน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นด้วยความจริงใจ สามารถแสดงความชื่นชม ชื่นชมและให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้ ในวาระที่เหมาะสม

แนวทางในการฝึกการพัฒนาอารมณ์ข้างต้น เป็นเพียงข้อเสนอแนะในการนำไปฝึกปฏิบัติ ซึ่งอาจมีวิธีการอื่น ๆ อีกมากมายที่สามารถทำได้ แต่การจะให้เกิดผลอย่างแท้จริง ต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความอดทน ตั้งใจจริงที่จะสร้างอารมณ์ที่ดีแก่ตัวเองและผู้อื่น (กรมสุขภาพจิต. 2543 ก: 30 – 32; นันทนา วงษ์อินทร์. 2543 : 110)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

งานวิจัยในประเทศ

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542: 112 – 118) ได้ศึกษาเครื่องมือวัดเชาวน์อารมณ์ร่วมกับอสุสา สิทธิสาคร โดยใช้แนวคิดของเมเยอร์ และสโลเวย์และโกแมน (1998) เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านชีวประวัติของนักศึกษากับความสามารถด้านเชาวน์อารมณ์ แบบทดสอบประกอบด้วยลักษณะเชาวน์อารมณ์ 7 ด้าน ได้แก่ การรู้จักอารมณ์ตนเอง การตระหนักรู้อารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ของตนเอง วุฒิภาวะทางอารมณ์ ความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี และทักษะทางสังคม ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 90 ข้อ โดยให้ผู้ตอบรายงานว่าข้อความนั้น ๆ เกิดขึ้นกับตนเองทั้งในแง่ความคิด ความรู้สึก อารมณ์และการแสดงออกในระดับใด ใน 5 ระดับนั้น กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 464 คน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีความสามารถ

ด้านความเอื้ออาทร วุฒิภาวะทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ด้านอารมณ์ของตนเองสูงกว่านักศึกษาเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลต่อเชาวน์อารมณ์ด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของผู้อื่น การรู้จักอารมณ์ของตนเองและการมีแรงจูงใจที่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การปรึกษาหารือกับพี่น้องและครูอาจารย์ เมื่อเวลามีปัญหา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับทักษะทางเชาวน์อารมณ์ สภาพความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี การควบคุมอารมณ์ตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษา การประเมินค่าว่าเป็นคนที่มุ่งความสำเร็จ ใฝ่รู้สัมพันธ์และมุ่งสู่อำนาจมีผลต่อความสามารถด้านความเอื้ออาทร และการมีแรงจูงใจที่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมจากการวัดเชาวน์อารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ซูทาร์โซ และคณะ (Sutarso and other. 1996: Abstract) ได้ศึกษาผลของเพศและเกรดเฉลี่ยที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้แบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Inventory) กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับอาชีวศึกษา จำนวน 138 คน องค์ประกอบคือ การช่วยเหลือผู้อื่น การรับรู้ตนเอง และการจัดการกับอารมณ์และตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ เพศและเกรดเฉลี่ย ผลการศึกษา พบว่า เพศมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนด้านความช่วยเหลือผู้อื่น และการรับรู้ตนเองสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนด้านความช่วยเหลือผู้อื่น และการรับรู้ตนเองสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่มีความแตกต่างต่อองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัทท์ และคณะ (Schuulte et.al. 1998:167 – 177) ได้พัฒนามาตราวัดความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้อิงรูปแบบความฉลาดทางอารมณ์ เริ่มแรกของสโลเวย์และเมเยอร์ (1990) โดยวัดความฉลาดทางอารมณ์เป็นรายงานตนเองตามแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวนทั้ง 33 ข้อ ใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการแสดงออกของอารมณ์ การจัดระบบอารมณ์ และการใช้ประโยชน์ทางอารมณ์ แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของชัทท์ มีความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาของครอนบักเท่ากับ .09 และมีความเชื่อมั่นชนิดทดสอบซ้ำ (ภายใน 2 สัปดาห์) เท่ากับ .78 จากการตรวจสอบความเที่ยงตรง พบว่า มาตราวัดความฉลาดทางอารมณ์ฉบับนี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่เกี่ยวข้องทางทฤษฎี ได้แก่ การเอาใจใส่ความรู้สึก ความกระฉับกระเฉงในความรู้สึก การปรับปรุงสภาวะทางอารมณ์ การมองโลกในแง่ดี และการอดทน อดกลั้น มาตรานี้สามารถพยากรณ์ผลการเรียนของนิสิตปีหนึ่งได้ นักจิตบำบัดได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่าผู้ได้รับการบำบัด และนักโทษหญิงได้คะแนนในมาตรานี้สูงกว่านักโทษชาย

ทาเปีย (Tapia. 1999 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งวัดด้วยแบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Inventory : EQI) กับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์จากแบบทดสอบของโอติส เลนนอน (Otis – Lennon School Ability test) และตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ ความสามารถด้านภาษาและด้านจำนวน จากแบบทดสอบวัดความถนัดในการเรียน เกรดเฉลี่ย ภูมิหลัง เพศ และระดับการศึกษาของบิดา มารดา แบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ (EQI) มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และมีความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์ แอลฟา เท่ากับ .81 ผลการศึกษา พบว่า คะแนนจากการวัดความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังและระดับการศึกษาของบิดามารดาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่าแบบสำรวจความฉลาดทางอารมณ์เป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นในการวัดความฉลาดทางอารมณ์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 6 ห้องเรียน มีนักเรียน 250 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน รวม 80 คน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มา 2 ห้องด้วยการจับฉลาก แล้วจับฉลากอีกครั้งเพื่อเลือกกลุ่ม

กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา

กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
2. แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. มาตรฐานวัดประสิทธิภาพ

แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. ศึกษาหลักการ การสอนแบบไตรสิกขาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

3. ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

4. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

5. จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา จำนวน 20 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย

5.1 หลักการและความคิดรวบยอด

5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

5.3 เนื้อหา

5.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

5.5 สื่อการสอน

5.6 การวัดและประเมินผล

6. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบไขความถูกต้อง ตามเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดแล้ว มาแก้ไขปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนจะนำไปทดลองจริง

8. นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาไปสอนเพื่อทำการวิจัยต่อไป

แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. ศึกษาหลักการ การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

3. ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

4. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จากเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

5. จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี จำนวน 20 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย

5.1 หลักการและความคิดรวบยอด

5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

5.3 เนื้อหา

5.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

5.5 สื่อการสอน

5.6 การวัดและประเมินผล

6. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องตามเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดแล้ว มาแก้ไขปรับปรุงแผนการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนจะนำไปทดลองจริง

8. นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ไปสอนเพื่อทำการวิจัยต่อไป
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงษ์ (2533: 1 – 140) เทคนิคการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน วิชา สังคมศึกษาของนิเวศน์ ธรรมรักษ์ (2530: 1 – 238) เทคนิคการเขียนข้อสอบของ ชวาล แพรัตกุล (2522: 1 – 40)

2. ทำการวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามเนื้อหาที่นำมาทดลอง เพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ผลการวิเคราะห์จัดทำเป็นตารางวิเคราะห์รายวิชา สำหรับเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินใจจะต้องวัดพฤติกรรมในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด เนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบจำนวนทั้งหมด 100 ข้อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนตรวจสอบ แล้วคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาปรับปรุงคำถาม ตัวเลือกการใช้ภาษา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ใช้ได้ทั้งหมด 80 ข้อ IOC .67-1.00 จัดพิมพ์เป็นชุดแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3. นำแบบทดสอบที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

4. นำมาตรวจให้คะแนนโดยการให้คะแนน 1 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด หรือ ไม่ตอบ หรือ ตอบเกิน 1 แห่ง

5. นำผลจากข้อ 4. มาวิเคราะห์เป็นรายข้อ เพื่อหาความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้เทคนิค 27 % ของ จูเน่ ฟาน (Fan. 1952: 3 – 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีความยากง่าย (p) ระหว่าง .20-.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538: 217 – 219) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังธรรมในพุทธศาสนา ที่มีค่าความยากง่าย(p)อยู่ระหว่าง .22 - .27 และมีอำนาจจำแนก (r)ระหว่าง .20 - .78 ไว้ 40 ข้อ

6. นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR – 20 ของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538: 197 – 199) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.84

ตัวอย่าง : แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คำชี้แจง : แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 5

ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

เรื่อง หลักธรรม กุลจิรวัตรธรรม 4

(ความรู้ความจำ) (0) หลักธรรม กุลจิรวัตรธรรม มีความหมายตามข้อใด

1. ธรรมเป็นเหตุให้มีอายุยืนยาวนาน
2. ธรรมเป็นเหตุให้ตระกูลตั้งอยู่ได้นาน
3. ธรรมเป็นเหตุให้มีคนยกย่องสรรเสริญ
4. ธรรมเป็นเหตุให้วงศ์ตระกูลเสียหาย
5. ธรรมเป็นเหตุให้มีคนรักมาก

ตอบ 2.

(ความเข้าใจ) (00) คนที่มีหลักธรรม กุลจิรวัตรธรรม จะมีลักษณะอย่างไร

1. ตระหนี่ ขี้เหนียว
2. ประมาท ในการใช้ชีวิต
3. อาฆาต พยาบาท
4. ประหยัดอดออม
5. เห็นแก่ตัว

ตอบ 4.

(วิเคราะห์) (000) กรณีใดไม่ใช่วิธีฝึกให้มีหลักธรรม กุลจิรวัตรธรรม

1. แสวงหาของมาทดแทนของที่หมดไปและหายไป
2. รู้จักซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดเสียหาย
3. รู้จักประมาณการในการใช้จ่ายทรัพย์
4. ตั้งผู้นำครอบครัวที่มีศีลธรรม
5. รู้จักเก็บกำไรจากการเล่นหวยรัฐบาล

ตอบ 5.

ตัวอย่าง: มาตรการวัดประสิทธิภาพเชิงอารมณ์ ฉบับนักเรียน

การสร้างมาตรการวัดประสิทธิภาพเชิงอารมณ์

ผู้วิจัยนำมาตรการวัดประสิทธิภาพเชิงอารมณ์ที่ได้มาตรฐานแล้วของ รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต

อินทสุวรรณ และคณะ ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยมีตัวอย่างดังนี้

ต่อไปนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของคนทั่ว ๆ ไป ให้นักเรียนอ่านคำอธิบาย

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ละข้อ แล้วสำรวจตนเองว่าถ้าท่านอยู่ในเหตุการณ์นั้นท่านมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไรและจะอย่างไรให้เขียนตอบความรู้สึก ความคิด และการกระทำของท่านเองอย่างแท้จริงเพียงคำตอบเดียว

1. อาจารย์ได้มอบหมายให้ท่านทำงานร่วมกับเพื่อน โดยที่ท่านรับหน้าที่เป็นคนเสนอผลงานหน้าชั้น แต่วันที่เสนอผลงานในห้องเรียนท่านบังเอิญมาไม่ได้

ท่านมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร :

☐ เฉย ๆ

☐ ไม่สบายใจ

☐ กลัวเพื่อนว่า

☐ รู้สึกผิด

☐ เสียใจ

คิดอย่างไร :

- ☐ เป็นห่วงเพื่อน
☐ ไม่เป็นไร
☐ ดีไม่ต้องทำ

- ☐ เพื่อนคงเข้าใจ
☐ หาทางแก้ปัญหา

จะอย่างไร :

- ☐ โทรบอกเพื่อนให้เสนองานแทน
☐ ชวนเพื่อนให้ไปขออนุญาตอาจารย์เลื่อนวันรายงาน
☐ เตรียมทุกอย่างให้พร้อมเพื่อให้เพื่อนรายงานแทน
- ☐ ปลอมเลยตามเลย
☐ ขอโทษเพื่อนและอาจารย์

3. การดำเนินการทดลอง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลอง แบบ Randomized Control Pretest-Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 62)

ตาราง 4 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
RE ₁	T ₁	X ₁	T ₂
RE ₂	T ₂	X ₂	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

RE ₁	แทน	กลุ่มทดลองที่ 1 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
RE ₂	แทน	กลุ่มทดลองที่ 2 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง
X ₁	แทน	การสอนแบบไตรสิกขา
X ₂	แทน	การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง หลักธรรมในพุทธศาสนา และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ แล้วบันทึกผลการสอบไว้
2. ผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 ใช้การสอนแบบไตรสิกขา กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 สอนโดยใช้การสอนแบบ เอส ที เอ ดี ทั้งสองกลุ่มนี้ใช้เนื้อหาเดียวกัน และระยะเวลาเท่ากัน คือ จำนวน 20 ชั่วโมง

3. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบ (Posttest) ทั้งสองกลุ่มอีกครั้ง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และแบบมาตราวัดพิจารณาเชิงอารมณ์-อารมณ์ ซึ่งเป็นมาตราวัดพิจารณาเชิงอารมณ์ชุดเดิมอีกครั้ง

4. ตรวจสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบมาตราวัดพิจารณาเชิงอารมณ์ นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 หาค่าคะแนนเฉลี่ย โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนวณจากสูตร Edwards (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 79)

$$S = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2534: 124)

สูตร	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	
	IOC	แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิค 27 % จากตารางวิเคราะห์ข้อสอบของ จุง เตห์ ฟาน (Fan. 1952: 3 – 32)

2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา โดยคำนวณจากสูตร KR – 20 คูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538: 197 – 199)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_1^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบทดสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ทำถูกในข้อหนึ่ง ๆ หรือ $\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ หรือ คือ $1 - q$
	S_1^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือฉบับนั้น

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา และปรีชาเชิงอารมณ์ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 คำนวณโดยใช้ t – test ในรูปของ Difference Score คำนวณจากสูตร (Scott. 1966 : 246)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}} ; df = N_1 + N_2 - 2$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{N_1} + \frac{S_D^2}{N_2}}$$

$$S_D^2 = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{N_1 + N_2 - 2}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
	MD_1	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียน กับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลอง 1
	MD_2	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียน กับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลอง 2
	D_1	แทน	ผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อน การเรียนของกลุ่มทดลอง 1
	D_2	แทน	ผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อน การเรียนของกลุ่มทดลอง 2

S_D^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของผลต่างระหว่างการทดสอบ หลังการเรียนรู้และก่อนการเรียนรู้ ของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2
$S_{MD_1-MD_2}$	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างการ ทดสอบหลังการเรียนรู้และก่อนการเรียนรู้ ของกลุ่ม ทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2
N_1	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง 1
N_2	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง 2

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}_1$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียน
$\bar{X}_2$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียน
MD	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างคะแนนระหว่างการสอนหลังเรียนกับก่อนเรียน
$S_{MD_1-MD_2}$	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2
k	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
df	แทน	ชั้นของความอิสระ (Degrees of freedom)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
2. เปรียบเทียบประสิทธิภาพของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดังนี้

1. จากจุดมุ่งหมายที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน จากการทดสอบสมมุติฐาน โดยใช้ t-test แบบ Independent Sample ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

กลุ่มตัวอย่าง	N	k	$\bar{X}_1$	$\bar{X}_2$	MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t
กลุ่มทดลองที่ 1	40	40	8.65	13.98	5.32	3.18	2.970**
กลุ่มทดลองที่ 2	40	40	14.83	15.88	1.05		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบ เอส ที เอ ดี

2. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี STAD ซึ่งมีสมมุติฐานว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา กับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี STAD มีประสิทธิภาพด้านความรู้สึกรู้ด้านความคิดและด้านการปฏิบัติแตกต่างกันจากการทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ t-test แบบ Independent Sample ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังตาราง 6

ตาราง 6 การเปรียบเทียบปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

มาตรวัดปรีชา เชิงอารมณ์	N	K	กลุ่มทดลองที่ 1		กลุ่มทดลองที่ 2		MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t
			$\bar{X}_1$	$\bar{X}_2$	$\bar{X}_1$	$\bar{X}_2$			
ด้านความรู้สึก	40	30	83.40	96.32	85.60	91.85	6.67	2.51	2.65**
ด้านความคิด	40	30	83.55	91.25	86.60	89.43	4.88	2.08	2.34**
ด้านการปฏิบัติ	40	30	87.37	91.12	89.27	91.87	5.70	2.73	2.08**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีปรีชาเชิงอารมณ์ด้านความรู้สึก ด้านความคิดและด้านการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบ เอส ที เอ ดี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ในการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ปรีชาเชิงอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอน
แบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ซึ่งสรุปสาระสำคัญและผลการศึกษาดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 5 ที่เรียนการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
2. เพื่อเปรียบเทียบปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนแบบ
ไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียน เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนแบบ
ร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียน เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนแบบ
ร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีปรีชาเชิงอารมณ์ด้านความรู้สึก ด้านความคิดและด้านการปฏิบัติ
แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ภาคเรียน
ที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 6 ห้องเรียน รวม 250 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โดยสุ่มมาจำนวน 2 ห้อง รวมนักเรียน 80 คน แล้วทำการสุ่ม
แบบกลุ่ม (Claster Random Sampling) โดยการจับฉลากเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 40 คน แล้วจับฉลากอีกครั้ง
เพื่อเลือกกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2
 - 1.2.1 กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับสอนแบบไตรสิกขา
 - 1.2.2 กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี
 - 1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในการศึกษาค้นคว้าทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2548 ใช้เวลา 8 สัปดาห์ รวมกลุ่มละ 20 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นแผนการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยกำหนดจากสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 – ม.6) เรื่อง หลักธรรมในพุทธศาสนา ได้แก่
 - 1.1 โลกธรรม 8
 - 1.2 มิจฉาวัชชา 5
 - 1.3 วิมุตติ 5
 - 1.4 อปรีหานิยธรรม 7
 - 1.5 โภคอาทิยะ 5
 - 1.6 ชาวพุทธตัวอย่าง
2. แผนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) เป็นแผนการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยกำหนดจากสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 – ม.6) เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา จำนวน 7 แผน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักธรรมในพุทธศาสนา เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.22 – 0.78 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20 – 0.78 ค่าความเชื่อมั่น 0.84
4. แบบวัดปรีชาเชิงอารมณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวัดปรีชาเชิงอารมณ์ของ รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ จากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รายงานคุณภาพเครื่องมือซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้สึก 0.66 ด้านความคิด 0.74 และด้านการปฏิบัติ 0.64

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนการเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา แบบวัดปรีชาเชิงอารมณ์ แล้วบันทึกผลเป็นคะแนนไว้เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ในขั้นต่อไป
2. ผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม กลุ่มทดลองที่ 1 สอนแบบไตรสิกขา ส่วนกลุ่มทดลองที่ 2 สอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี โดยใช้เนื้อหาเดียวกันและระยะเวลาเท่ากัน
3. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดลองทั้งสองกลุ่มอีกครั้ง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักธรรมในพุทธศาสนา แบบวัดปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดิม นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้ t – test แบบ Independent Groups ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

2. เปรียบเทียบประสิทธิภาพด้านความรู้สึกรู้สึก ด้านความคิดและด้านการปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้ t – test แบบ Independent Groups ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ประสิทธิภาพด้านความรู้สึกรู้สึก ด้านความคิดและด้านการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสิทธิภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ผลการศึกษาค้นคว้าอภิปรายผลดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากผลการวิจัย พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 โดยนักเรียนที่เรียนด้วยการสอน โดยวิธีสอนแบบไตรสิกขามีค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา พบว่าความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมด้วยวิธีการสอนแบบไตรสิกขาหลังสอนสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แตกต่างกันเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุผลดังนี้

1.1 การสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่มีกิจกรรมซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้มาก เพราะแต่ละขั้นตอนชัดเจนและเป็นระบบ นักเรียนจะต้องดำเนินตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งเริ่มด้วยการสอนขั้นศีล นักเรียนจะต้องสำรวจกาย วาจา ใจพิจารณาตนเอง ขั้นสมาธินักเรียนต้องฝึกจิตให้สงบ มีสติ ก่อให้เกิดความสุขในการศึกษาค้นคว้า “พระพุทธเจ้าทรงเสริมความมีระเบียบให้เข้าถึงจิตใจ ศีล หรือวินัยเป็นปฐมศึกษา โดยถือว่าศีลเป็นวินัยปฐมศึกษา อันเป็นข้อพึงศึกษาเป็นขั้นแรก และควบคู่ไปศีลปวิทยา” (สมเด็จพระญาณสังวร. 2522: 360 – 366) โดยทั่วไปคนเรามีจิตเป็นสมาธิอยู่แล้วโดยธรรมชาติ และเมื่อได้รับการฝึกฝนประคับประคองให้ถูกวิธีก็จะสงบและอยู่ในสภาพที่เรียกว่า กัมมณีโย คือ พร้อมทั้งจะรู้ สามารถนำไปคิดพิจารณาสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ได้ (พุทธทาสภิกขุ. 2508: 100) ซึ่งสอดคล้องกับมินท์ที่มีความเห็นว่า การทำสมาธิภาวนา เป็นวิธีการสำคัญสำหรับการอบรมและพัฒนาจิต เพื่อให้จิตเกิดความสงบเป็นหนึ่งเดียวมีกำลังในการศึกษาเล่าเรียนเรื่องราวต่างๆ ได้ต่อไป (Min. 1980: 114 – 116) ซึ่งก็คือ ขันเกิดปัญญานั่นเอง และเมื่อนักเรียนพิจารณาหัวข้อหลักธรรมที่ผู้สอนอธิบาย หรือ นักเรียนช่วยกันซักถามจนเกิดความเข้าใจ พร้อมโยงเข้าสู่การพิจารณาปัญหาจากกรณีตัวอย่าง หรือจาก

เหตุการณ์ที่นักเรียนเข้าร่วมในสถานการณ์ที่ผู้สอนจัดให้ ก็ย่อมสามารถทำความเข้าใจหลักธรรมเหล่านั้นอย่างแจ่มชัดด้วยตนเอง ตลอดจนทำให้เกิดปัญหาที่แท้จริงใน

เบื้องต้น สามารถกำหนดความประพฤติ ปฏิบัติประพฤติ ผูกพันจิตใจให้ตั้งมั่น ใช้ปัญญาในการพัฒนาชีวิต จนถึงมีชีวิตอยู่ได้ด้วยปัญญา (สุนน อมรวิวัฒน์. 2528: 38 – 39) ดังนั้นนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบไตรสิกขา จึงน่าจะจำเนื้อหาวิชาที่เรียนได้ดี และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ดังที่ วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม (2527: 127) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบพุทธวิธีไว้ในหัวข้อ การเพ่งพินิจด้วยใจ หมายถึงการเอาใจติดตามพินิจดูความรู้ปรากฏที่ใจ หรือเห็นความรู้ด้วยใจ เกิดความสามารถในการทำความเข้าใจในสาระความรู้เป็นข้อเป็นตอน ผู้ฝึกสามารถฝึกใช้วิธีนี้ด้วยตนเอง ซึ่งอาศัยวิธีการทางสมาธิเข้าช่วย ให้อยู่ด้วยความรู้สึกปลอดโปร่งปราศจากอารมณ์รบกวน ปราศจากอารมณ์กังวล นอกจากนี้ผลการวิจัย พบว่า คะแนนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนต่ำกว่านักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบไตรสิกขา แต่มีค่าแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังเรียนสูงกว่า ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจาก นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการเรียนรู้ตามแนวการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ไม่เข้าใจในกระบวนการการทำงานกลุ่มขาดความสนใจในการศึกษาสาระการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างชัดเจน มีความรับผิดชอบน้อยลง เป็นผลให้มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นไม่มากนัก เมื่อเทียบคะแนนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา การเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี จัดกิจกรรมโดยแบ่งนักเรียนเป็น เก่ง ปานกลาง อ่อน 1 : 2 : 1 ขณะทำกิจกรรม สมาชิกทุกคนต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ให้เข้าใจและช่วยเหลือกันทำงานอย่างเป็นขั้นตอน จึงจะให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่ดี

2. เปรียบเทียบปริชาเชิงอารมณ์

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มีปริชาเชิงอารมณ์ด้านความรู้สึกด้านความคิดและด้านการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือความสามารถของนักเรียนที่จะใช้ปัญญาในการรักษาและพัฒนาสภาพจิตที่ติงามหลังจากรับรู้สิ่งใดแล้วแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์ทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติส่งผลต่อนักเรียนในการคิดที่ถูกต้อง คิดอย่างมีลำดับขั้นตอน คิดตามเหตุปัจจัยและกระตุ้นให้ทำความดี สุขภาพจิตดีสะอาดประกอบด้วยปัญญาและมีความสุขไม่เบียดเบียนผู้อื่น เสียสละเอื้อเพื่อ ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ส่วนนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี เน้นการจัดกิจกรรม กลุ่มอย่างมีระบบ สมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ให้เข้าใจและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการทำงานให้ประสบความสำเร็จทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ลักษณะกิจกรรมนักเรียนจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่งมี 4 – 5 คน และมีการแบ่งนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน เพื่อช่วยเหลือกันและทำตามหน้าที่ตามความเหมาะสมและความสามารถ สมาชิกจะเข้ากลุ่มเรียนรู้และทำงานจากใบงาน อภิปรายปัญหา ร่วมกันรวมทั้งตรวจสอบคำตอบการแก้ไขคำตอบ ทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สมาชิกเรียนรู้ให้กำลังใจและเข้าใจร่วมกันที่จะมีการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันได้มาจากการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง จึงส่งผลต่อปริชาเชิงอารมณ์สูงขึ้น

2.2 ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้จะมีลำดับขั้นตอนที่ดี ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้เป็นขั้นตอน การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมได้ ทำใหู้จักตนเองและรู้จักพฤติกรรมของเพื่อนมากขึ้น

ข้อสังเกต

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังนี้

1. กรณีตัวอย่างหรือสื่อการเรียนรู้อื่นๆ ช่วยเร้าความรู้สึกอยากรู้ อยากเห็น กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเรียนรู้หลักธรรมในทุกศาสนา เรียนด้วยความสุข สนุกสนาน ทำความเข้าใจสาระการเรียนรู้ที่เรียนดียิ่งขึ้น
2. ผู้วิจัยแก้ปัญหาการที่นักเรียนเข้าเรียนไม่ตรงเวลาโดยการกำหนดหน้าที่สมาชิกในกลุ่ม ก่อนการทดลองโดยการจับฉลากหมายเลข และแบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน แล้วให้ทุกคนทำหน้าที่ในกลุ่มตามตำแหน่ง คือ ประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน และสมาชิกกลุ่ม
3. การใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1.1 การสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนด้วยปัญญา ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน ก่อให้เกิดปัญญา รู้จักวิธีหาทางแก้ไขปัญหาชีวิต
- 1.2 การทำจิตใจให้สงบทำให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นไปอย่างสงบ มีระเบียบเรียบร้อย มีวินัย ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียน และทำให้เข้าใจ บทเรียนยิ่งขึ้น
- 1.3 หลักธรรมในพุทธศาสนา ที่ใช้ทำการเรียนการสอน ควรเป็นหลักธรรมที่ใกล้ตัว น่าสนใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น ถ้าเป็นหลักธรรมที่ลึกซึ้งเห็นตามได้ยาก ควรใช้กรณีตัวอย่าง และสื่อ วีดิทัศน์ นำเข้าสู่บทเรียน
- 1.4 สภาพแวดล้อม สถานที่ มีความสำคัญสำคัญในการเรียนหลักธรรมในพุทธศาสนา ศาสนา เช่น สะอาด โปร่งโล่ง หรือห้องปรับอากาศ ระบบแสง สี เสียง ควรพร้อมพอสมควร เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี
- 1.5 การสอนแบบไตรสิกขาซึ่งเป็นวิธีสอนที่ต้องใช้เวลาและความละเอียดรอบคอบในทุกขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัยเวลาและความอดทน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรนำวิธีการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี มาทำการทดลองสอนในเนื้อหาวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
- 2.2 ควรนำวิธีการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี ทำการศึกษาวิจัยกับสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ เป็นต้น
- 2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี กับวิธีการสอนอื่น ๆ เช่น การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบกรณีตัวอย่าง การสอนแบบ 4 MAT เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2543ก.). คู่มือฉลาดทางอารมณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรองทอง ไครีรี. (2538). เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการเรียนรู้แบบร่วมมือ. ม.ป.พ.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2533). การสัมมนาหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในหลักสูตรฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการคิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- เกษรา เญงาม (2546). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) ที่เรียนเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- โกวิท ประมวลพฤกษ์. (ม.ป.ป.). พัฒนาการศึกษาแท้. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์ กรู๊ปแมนเนจเม้นท์.
- โกเมน อรัญเวช. (2538). ผลการสอบทบทวนตามรูปแบบ STAD ที่มีผลต่อคะแนนสอบปลายภาคเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และทักษะเชิงปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- คมเพชร จิตรสุกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2544). การสร้างมาตรฐานประเมินและปฏิตวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จอม ชุ่มช่วย. (2540, กรกฎาคม). ความฉลาดทางอารมณ์ : Emotion Intelligence. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1(5): 56 – 62.
- ชาลี หวานน้ำ. (2530). การทดลองฝึกสมาธิที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดุขฎิ สัตถวรารักษ์. (2524). การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสภาจันฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542). “ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา,” วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 5(1) : 19 – 35.
- (2543, กรกฎาคม – ธันวาคม). “ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา,” วารสารการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. 2(3) : 16 – 17.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542). จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นพพร ทิพย์สุวรรณ. (2543). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้การสอนแบบวิธีทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืนกับการสอนแบบอริยสัจ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นิภาพรรณ แดงโรจน์. (2530). การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2543). การพัฒนาอารมณ์. ใน *รวมบทความทางวิชาการเรื่อง อีคิว*. โดย อัจฉรา สุขารมณ์, วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลย์ และ อรพินท์ ชูชม. หน้า 131 – 148. กรุงเทพฯ: เดสทอป (DESKTOP).
- บุญธรรม ศรสวัสดิ์และคณะ. (2533). *คู่มือครูพระพุทธศาสนาฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2538). *การสร้างและการใช้แฟ้มสะสมงาน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- ประดิษฐ์ พรหมเสนา. (2523). *การนำวิธีการสอนในสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับ ประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การสอนสังคมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2542, มกราคม). วิสัยทัศน์ของกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิชาการ*. 2(1): 8 – 11.
- ประสาธ อิศรปริดา. (2523). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- ประสาร ทองภักดี. (2514). *พุทธวิธีสอน*. กรุงเทพฯ: อักษรสาส์น.
- . (2526). *การสอนแนวพุทธศาสตร์*. ศีกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 2 ระบบการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปราณี สมสกุล. (2528). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาการใช้เหตุผลเชิง จริย ธรรมในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการสอนคิดแบบโยนิโส มนสิการกับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ์และคณะ. (2545). *การสร้างและพัฒนามาตรวัดปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนา สำหรับวัยรุ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระมหาวิระ ถาวโร. (2522). *ธรรมปิกณกะ 2 คำสอนตามแนวมหาสติปัญญาสูตรอบรมพระกรรมฐาน ระหว่างพรรษา 2517*. กรุงเทพฯ: ขวนพิมพ์.
- พระราชมุนี. (ประยุทธ์ ปยุตโต). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระราชมุนี. (ประยุทธ์ ธรรมจิตโต). (2543). "อีคิวในทางพุทธศาสนา" ใน *อัจฉรา สุขารมณ์ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลย์ และอรพินท์ ชูชม (บรรณาธิการ). รวมบทความทางวิชาการ EQ*. กรุงเทพฯ: DESKTOP.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัย.
- . (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคนตามแนวธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- . (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *การศึกษาที่สากลบนรากฐานแห่งภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระเทพเวที. (2535). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: ปัญญา.
- . (2536). *พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2505). *แนะแนวจริยธรรม*. ปาฐกถา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่หอประชุมคุรุสภา.
- (2508). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- (2525). *บรรพธรรม (ภาคต้น)*. กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- ไพรัตน์ ญาตนิมพลี. (2540). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- มยุรี สาล้างค์. (2535). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD กับกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือครูของ สสวท*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาลีวรรณ แก่นแก้ว. (2538). *ผลการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธี STAD*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวภา ประคองศิลป์. (2530). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเห็นชอบตามหลักราชบัณฑิตสถาน*. (2525). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตสถาน*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษา*. มติชน. กรุงเทพฯ: 118 – 119.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- วสิน อินทสระ. (2534). *ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นอย่างไร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา.
- วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2527). *จิตวิทยาพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- (2528). *จิตวิทยาพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- วิภาวรรณ เดชะโกศยะ และคนอื่นๆ. (2531, กรกฎาคม – กันยายน). “ผลของการทำสมาธิที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.” *การสอนการวิจัยทางการศึกษา*. 18(3) : 98 – 104.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). *เชาวน์อารมณ์ (EQ) ดัชนีชี้วัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ศิวพร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา. (2529). *การเปรียบเทียบความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2543, 6 – 8 กันยายน). *ความฉลาดทางอารมณ์*. ใน *การประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิต ปี 2543 สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว*. กรุงเทพฯ: บริษัททวงศ์มกล โปรดักชั่น จำกัด.

- สมทรง บุญฤทธิ์. (2525). *คู่มือสอนศีลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ธรรมบุรพา ความเผยแพร่วิธีการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ.
- สมบุญ จ่างจิต และคณะ. (2513). “พุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย.” ตามรายงานปฐมนิเทศทางการศึกษา, 239 – 242 : ดวงเดือน พิศาลบุตร บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร. (สวฺพฺโน). (2536). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. สำนักงานเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี.
- สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. (2544). *เอกสารสรุปผลงานซึ่งเกี่ยวกับ EQ ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับมัธยม*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สุภารัตน์ ท้าวบุญชู. (2546). *การเปรียบเทียบผลสมฤทธิ์ทางการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบไตรสิกขาและการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการสอนแบบ 4 MAT*. ปรัญญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุน อมรวิวัฒน์. (2513). *พุทธวิธีสอน*. ใน *เอกสารการประชุมทางวิชาการ พระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2528). “พุทธวิธีสอน.” *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธีรณสาร.
- . (2530). *สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจินต์ บริหารวนเขตต์. (2536). *ปรมัตถธรรมสังเขป และภาคผนวก*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2542). *สนทนธรรมที่สำนักพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก 24 มิถุนายน 2542*.
- สุศักดิ์ หลาบมาลา. (2531, กุมภาพันธ์). “การเรียนการสอนแบบร่วมมือ,” *วิทยจารย์*. 86(2) : 4 – 8.
- . (2541, กรกฎาคม). “พุทธวิธีการพัฒนาอารมณ์ปัญญา,” *การศึกษาเอกชน*. 8(78): 13 – 20.
- อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และวิลาสลักษณ์ ชวัลลี. (2542). *การพัฒนาแบบวัดแรงจูงใจภายใน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพินทร์ ชูชม. (2542). *สถานภาพการวัด EQ*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 9(1), p.67 – 77.
- อุษาวดี จันทรสนธิ. (2536). “การวิจัยเกี่ยวกับการสอน,” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน หน่วยที่ 12*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัจฉรา สุขารมณและคณะ. (2547). *การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาในเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bar – On, R. (1997). *The Emotional Quotient Inventory (EQ - i) : Technical Manual*. Toronto, Canada : Multi – Health Systems.
- Boyatzis, R.E., Gloeman., D., & Rhee, K.S. (2000). “Clustering competence in emotional intelligence : Insights from the Emotional Competence Inventory”. In R. Bar – On & J.D.A. Parker (Eds). *The Handbook of Emotional Intelligence*. San Francisco : Jossey – Bass.

- Cooper, P.K. & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ Intelligence in leadership and organization*. New York : Grosset / Put nam.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Book.
- (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Book.
- (1999). "What's your emotional intelligence quotient ?" Utne Reader.
<http://www.utne.com/cgi-bin/eq>.
- Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (1994). *Learning Together and Alon : Cooperative, Competitive and Intertional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. NJ : Prentice Hall.
- Min, U Kyaw. (1980). *Buddhist Abhidhamma Meditation and Concentration*. Singapore : Times Books International
- Salovey, p., & Mary, J.D., oldman, S.L., Turvery, C., Palfai, T.P. (1995). *Emotional attention clarity and repair : Exploring emotional intelligence using the trait – mood scale*. 125 – 154. In J.W. Pennebaker (Ed.) *emotional, disclosure, and health*. Woshington D.C. American Psychological Association.
- Schutte, Nicolia S. et al. (1998, May). "Development and validation of a measure of emotional Intelligence," *Pesonality and individual Differences*. 25(97) : 167 – 177.
- Schutte, N.S., Malouff, J.m., Hall, L.E., Haggerty, D.J., Cooper, J.T., Golden, C.J., & Dornhein, L. (1998). "Development and validation of measurement of emotional intelligence". *Personality and Individual Differences*. 25, p. 167 – 177.
- Scott, Willim A. and Michael Wertheimer. (1966). *Introduction to Psychological Research*. 3th ed. New York : John Wiley and Son, Inc
- Scott, Terry Micheal. (1985). "The Effects of Cooperative Learning Environment or Relationships with Peers, Attitudes Toward Self and School and Achievement in Spelling of Ethnically Diverse Elementsry Student (Interdependent, Integration, Student – Teams, Multi – Ethnic, Minority)," *Dissertation Abstracts International*. 46 : 1503 – A.
- Slavin, Robert E. (1978). "STAD," *journal of Research and Development in Education*. 12 : 42 – 48.
- (1987, November). "Cooperative Learning and Cooperative School," *Education Leadership*. 4.
- (1990). *STAD and TGT Cooperative Learning : Theory Research and Practice*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- (1995). *Cooperative Learning :Theory Research and Practice* Englewood Cliff. New Jersey: Prentice Hall.
- Sutarso, Toto et.al. (1996, November). "Effect of Genden and GPA on emotional Intelligence," *ERIC Accession NO. ED406410*.
- Tapia, M.L. (1999, March). A Study of Relationships of the Emotional Intelligence Inventory (Intelligence tests). *Dissertation, Ph.D.(Education, Tests and Measurements)*. Alabama : Graduate school. The University of Alabama. Photocopied.

William, Mary Susan. (1988, June). "The Effects of Cooperative Team Learning on Student Achievement and Student Attitude in the Algebra Classroom," *Dissertation Abstracts International*. 49(12) : 3611 – A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r)
ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 , 2
- คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนก่อนสอนของกลุ่มทดลองที่ 1
- คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนหลังสอนของกลุ่มทดลองที่ 1
- คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนก่อนสอนของกลุ่มทดลองที่ 2
- คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนหลังสอนของกลุ่มทดลองที่ 2

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหน่วยหลักธรรม ในหน่วยหลักธรรมในพุทธศาสนา มีข้อสอบทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที
2. คำถามในแบบทดสอบนี้เป็นแบบเลือกตอบทั้งสิ้น คือ คำถามแต่ละข้อจะให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด
 เพียงคำตอบเดียว จาก ก, ข, ค, ง และ จ ที่ให้ไว้
 เมื่อเลือกคำตอบใดให้ไปขีดกากบาทในกระดาษคำตอบ ดังตัวอย่างการตอบ

ตัวอย่างการตอบ

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
0		☒			

ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบใหม่ ให้ขีดเส้นทับคำตอบเดิมแล้วเลือกคำตอบใหม่ เช่น เปลี่ยน ข้อ ข เป็นข้อ ง

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
0		☒		☒	

3. ถ้าพบข้อยากให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อน เมื่อมีเวลาเหลือจึงย้อนกลับมาใหม่
4. นักเรียนอย่าขีดเขียนหรือทำเครื่องหมายใด ๆ ให้ทำลงในกระดาษคำตอบเท่านั้น
5. ให้นักเรียนเขียนชื่อ ชั้น เลขที่ ลงในกระดาษคำตอบ
6. หลังจากทำแบบทดสอบนี้เรียนแล้ว ให้นำแบบทดสอบและกระดาษคำตอบส่งคืนกรรมการคุมสอบด้วย

1. มนุษย์เราทุกคนจะต้องตกอยู่ภายใต้สภาวะธรรมใด
 - ก. สังคหวัตถุ 4
 - ข. โลกธรรม 8
 - ค. พรหมวิหาร 4
 - ง. อิทธิบาท 4
 - จ. อริยสัจ 4
2. โลกธรรม เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการเตือนใจ ชาวพุทธเรื่องใด
 - ก. ทุกคนเกิดมามีต้องตาย
 - ข. ทุกคนเกิดมาต้องเป็นไปตามกรรม
 - ค. ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต
 - ง. ควรดำเนินชีวิตด้วยความเสียสละ
 - จ. เมตตาธรรมคำจุนโลก
3. องค์ประกอบใดไม่ใช่หลักโลกธรรม
 - ก. ทุกซ์ – สมุทัย
 - ข. มीलภ – เสื่อมลามภ
 - ค. มียศ – เสื่อมยศ
 - ง. สรรเสริญ – นินทา
 - จ. สุข – ทุกข์
4. นิจ เป็นเยาวชนดีเด่นได้รับการยกย่องและโล่รางวัล ซึ่งตรงตามหลักธรรมใดของหลักโลกธรรม 8
 - ก. มीलภ
 - ข. มียศ
 - ค. มีสุข
 - ง. สรรเสริญ
 - จ. กุศล
5. อุดม เคยเป็นอดีตนายทหารระดับนายพล มีคนยกย่องนับถือเป็นจำนวนมากแต่ปัจจุบันเป็นคนธรรมดา เหตุการณ์นี้ตรงตามธรรมใด
 - ก. สรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง
 - ข. เสื่อมลามภ
 - ค. เสื่อมยศ
 - ง. เสื่อมอำนาจ
 - จ. ใดใดในโลกไม่แน่นอน
6. จากพุทธภาษิตที่ว่า “ผู้ที่มีความสุขได้ แม้จะอยู่ในความทุกข์ เพราะการยึดติดเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติใด

ก. มีศรัทธา	ข. มีปัญญา
ค. มีขันติ	ง. มีจาคะ
	จ. มีเมตตา
7. ผู้ทำการค้า โดยการค้าอาวุธผิดกฎหมาย ตามหลักกรรมทางพุทธศาสนาถือว่าผิดหลักกรรมใด

ก. วิมุตติ 5	ข. มิจฉวนณิชา 5
ค. อริยทรัพย์	ง. กรรม 12
จ. มรรค 8	

8. การประกอบอาชีพใดไม่ผิดหลักธรรมที่ศาสนากำหนดไว้

- ก. ค้าอาวุธ
- ข. ค้ามนุษย์
- ค. ค้ายาพิษ
- ง. ค้าสิ่งมีนเมา
- จ. ค้าหอยบนดิน

9. สัตตวณิชชา จะส่งผลในทางที่ดีต่อสังคมเราอย่างไร

- ก. ไม่มีสงคราม
- ข. ไม่มีลักขโมย
- ค. ไม่มีทาส
- ง. ไม่มีโสเภณี
- จ. ไม่มีสิ่งมีนเมา

10. หลักธรรมมัจฉาณิชา 5 เป็นสิ่งที่ชาวพุทธไม่พึงกระทำอย่างยิ่งเพราะเหตุผลใด

- ก. เป็นการนำมาซึ่งความเบียดเบียน
- ข. เป็นการนำมาซึ่งความประมาท
- ค. เป็นการเอาเปรียบผู้อื่น
- ง. เป็นศาสตร์ตรััจฉานวิชา
- จ. ไม่เป็นปียวาจา

11. ความหลุดพ้นในระดับต้น ตามหลัก วิมุตติ 5 คือหลักวิมุตติ ข้อใด

- ก. วิกัมภณวิมุตติ
- ข. ตัทธควิมุตติ
- ค. สมุจเฉทวิมุตติ
- ง. ปฏิปัสสทธิวิมุตติ
- จ. นิสสรณวิมุตติ

12. การเข้าถึงความหลุดพ้นตามหลักวิมุตติ 5 ในระดับขั้นพื้นฐานโยการปฏิบัติอย่างไร

- ก. สมาธิ
- ข. ศรัทธา
- ค. ปัญญา
- ง. ขันติ
- จ. ศील

13. หลักความหลุดพ้นสูงสุดตามหลักวิมุตติ 5 คืออะไร

- ก. มรรค
- ข. นิพพาน
- ค. สมาธิ
- ง. สมณะ
- จ. ผล

14. การหลุดพ้นจากความตระหนี่และความโลภ ตามหลักวิมุตติ 5 ด้วยการปฏิบัติ ที่เป็นคู่ปรับ ตรงข้ามอย่างไร

- ก. การให้ทาน
- ข. การทำสมาธิ
- ค. การเพ่งกลีณ
- ง. การสวดมนต์
- จ. การแผ่เมตตา

15. โภคอาทิยะ 5 มีความหมายอย่างไร
- ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากการมีโภคทรัพย์
 - ทรัพย์สินสิ่งของต่างๆที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค
 - ทรัพย์สินที่ได้รับจากการบริจาค
 - รางวัลที่ได้มาจากการปฏิบัติงาน
 - ทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความบังเอิญ
16. การใช้ประโยชน์ใดไม่จัดอยู่ในประโยชน์ตาม หลักโภคอาทิยะ 5
- การทำพินัย
 - การเลี้ยงครอบครัว
 - การบำรุงเลี้ยงตนเอง
 - การปล่อยกู้กับคนยากไร้
 - การบำรุงเลี้ยงมิตรสหาย
17. การใช้ทรัพย์เพื่อบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร อยู่ในหลักการทำพินัย 5 ประการใด
- ญาติพินัย
 - อดีตพินัย
 - ราชพินัย
 - เทวดาพินัย
 - บุพพเปตพินัย
18. การใช้ชีวิตตามหลักโภคอาทิยะ 5 ตรงตามความจริงของคนเราอย่างไร
- การมีชีวิตสันโดษ
 - การมีชีวิตที่พอเพียง
 - การมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ
 - การใช้ชีวิตด้วยความสำราญ
 - การใช้ชีวิตให้มีความสุขอย่างเต็มที่
19. การใช้ทรัพย์เพื่อการอุทิศส่วนกุศลแก่บุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว ถือว่าเหมาะสมตามหลักโภคอาทิยะ 5 หรือไม่
- ไม่เหมาะสมเพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น
 - ไม่เหมาะสม เพราะไม่มีการบัญญัติไว้
 - เหมาะสม เพราะถือเป็นการสงเคราะห์ญาติอย่างหนึ่ง
 - เหมาะสม เพราะถือ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการี
 - ไม่เหมาะสมเพราะถือเป็นเรื่องงมงายไร้สาระไม่ใช่แก่นของศาสนา
20. หลักโภคอาทิยะ 5 มีผลต่อสังคมส่วนรวมด้านใดมากที่สุด
- การแก้ปัญหาสังคม
 - การแก้ปัญหาการเมือง
 - การแก้ปัญหาอาชญากรรม
 - การแก้ปัญหาคนว่างงาน
 - การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

21. อริยวัฑฒิ 5 มีความหมาย อย่างไร
- หลักปฏิบัติเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน
 - หลักปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในอนาคต
 - หลักปฏิบัติเพื่อความสมานฉันท์
 - หลักปฏิบัติเพื่อความสามัคคี
 - หลักปฏิบัติเพื่อความเป็นอารยชน
22. ข้อใดไม่จัดเป็นองค์ประกอบของ อริยวัฑฒิ 5
- ศรัทธา
 - ศีล
 - จาคะ
 - เมตตา
 - ปัญญา
23. สิ่งสำคัญอันดับแรกตามหลัก อริยวัฑฒิ 5 ซึ่งนับว่ามีความสำคัญ คืออะไร
- ความเชื่ออย่างมีเหตุผล
 - การแสวงหาความรู้ตามหลักสุตะ
 - ความสำรวมกาย วาจา ใจ
 - การถึงพร้อมด้วยการเสียสละ
 - การปฏิบัติสมาธิ
24. ความงอกงามด้วยการเชื่อศรัทธาขั้นสูงขึ้นไป ตามหลักอริยวัฑฒิ 5 คือความเชื่อมั่นสิ่งใด
- เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม
 - เชื่อในเรื่องบุญ บาป
 - เชื่อในเรื่องของเทวดา
 - เชื่อในเรื่องของพระรัตนตรัย
 - เชื่อในเรื่องของโลกทิพย์
25. การสร้างความงอกงามด้วยศีลส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมด้านใด
- ด้านความเชื่อ
 - ด้านความมีวินัย
 - ด้านความเพียร
 - ด้านความรับผิดชอบ
 - ด้านความสามัคคี
26. หลักของความเสียสละควรมีการตระหนักในสิ่งใด
- ผลตอบแทน
 - ผลได้และผลเสีย
 - ผลกระทบที่จะตามมา
 - จริงใจและเต็มใจ
 - เน้นปริมาณคนส่วนใหญ่

27. สิ่งใดสะท้อนถึงความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญา
- ก. ต้อย พิจารณาการเลือกผู้แทนด้วยข้อมูลความดีของผู้สมัคร
 - ข. สุ เลือกประกอบอาชีพการค้าขายเพราะมองเห็นช่องทางรวย
 - ค. ชัย จอดรถไว้ที่บ้าน โดยสารรถประจำทาง เพื่อปัญหาน้ำมันแพง
 - ง. จำ เก็บเงินได้จำนวนมากแล้วนำไปถวายพระเพื่อทำบุญที่วัดหมด
 - จ. ลำไย ยึดอาชีพพรตดีเพื่อให้มีชีวิตที่สุขสบายขึ้นในระหว่างศึกษา
28. พระพุทธเจ้าทรงตรัส ว่า “ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” หมายความว่าอย่างไร
- ก. ผู้มีปัญญาดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและความเจริญ
 - ข. ผู้มีปัญญาย่อมแสวงหาความสำเร็จได้ทุกอย่างไม่ได้
 - ค. ผู้มีปัญญาย่อมเอาชนะทุกอย่างได้
 - ง. ผู้มีปัญญาจะพบแต่ความสุข
 - จ. ผู้มีปัญญา คือผู้มีอำนาจ
29. เหตุใดสังคมเราจึงไม่ประสบผลสำเร็จในการนำหลักอริยวัฑฒ 5 ไปปฏิบัติทั้งที่เป็นเรื่องใกล้ตัว
- ก. ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติ
 - ข. ขาดการประชาสัมพันธ์
 - ค. ขาดพระสงฆ์ชี้แนะในการปฏิบัติ
 - ง. ขาดขาดความถูกต้อง จริงจังและต่อเนื่อง
 - จ. ขาดแบบอย่างที่ดีจาก วัด ชุมชน และสถานศึกษา
30. หลักอปริหานิยธรรม 7 มีความหมายอย่างไร
- ก. หลักนำมาซึ่งความสุขความเจริญของหมู่คณะ
 - ข. หลักการประชุมในระบอบประชาธิปไตย
 - ค. หลักการปฏิบัติเพื่อความอยู่รอด
 - ง. หลักของการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม
 - จ. หลักของการแสวงหามิตรภาพ
31. การแสดงออกทางใดเป็นการปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมด้านสตรี
- ก. ไม่ชมเชยหรือล้วงเกินสตรี
 - ข. ยกย่องสตรีให้เป็นผู้นำ
 - ค. ให้สตรีมีสิทธิเท่าเทียมชาย
 - ง. ให้สตรีเป็นผู้นำด้านธรรมมะ
 - จ. สตรีมีสิทธิในการอุปสมบทได้
32. อปริหานิยธรรม ข้อใดสอดคล้องกับหน้าที่ชาวพุทธอย่างหนึ่ง
- ก. ให้ความคุ้มครองป้องกันพระสงฆ์
 - ข. ส่งเสริมการบวชพระภิกษุสงฆ์
 - ค. เคารพสักการะบูชาปูชนียสถาน
 - ง. ส่งเสริมพุทธพาณิชย์เพื่อหาเงินเข้าวัด
 - จ. ร่วมรณรงค์ให้มีคนนับถือศาสนาพุทธมากๆ

33. พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม อปริหานิยธรรม 7 เพื่อวัตถุประสงค์ใด
- ก. เพื่อความรัก
 - ข. เพื่อความมั่งมี
 - ค. เพื่อความเข้าใจในธรรม
 - ง. เพื่อความสามัคคีในหมู่คณะ
 - จ. เพื่อความอยู่ดีกินดีของชาวพุทธ
34. ข้อใดแสดงถึงความรอบคอบของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- ก. สร้างทำนบกั้นน้ำระหว่างเขาหนับกับเขาแก้ว
 - ข. โปรดให้สร้างเมืองลพบุรี
 - ค. โปรดให้สร้างพระนารายณ์ราชนิเวศน์
 - ง. โปรดให้สร้างเจดีย์สามยอด
 - จ. ทุกข้อที่ยกมา
35. “หากพระเป็นเจ้ามีพระประสงค์จะให้เรานับถือศาสนาตามแบบลัทธิที่พระเจ้าหลุยส์ทรงนับถือเราก็คงเกิดศรัทธาเกิดขึ้นในใจ” กล่าวถึงศาสนาใด
- ก. พุทธ
 - ข. อิสลาม
 - ค. ซิกข์
 - ง. ซินโต
 - จ. คริสต์
36. ข้อใด **ไม่ใช่**ผลงานพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- ก. กำสรวลศรีปราชญ์
 - ข. พาลีสอนน้อง
 - ค. ทศรถสอนพระราม
 - ง. พระอภัยมณี
 - จ. สมุทรโฆษคำฉันท์
37. ผลงานชิ้นแรกของท่านพุทธทาส คือข้อใด
- ก. รูปปั้นอวโลกิเตศวร
 - ข. ลานหินโค้ง
 - ค. หนังสือพิมพ์พุทธศาสนา
 - ง. โรงมหรสพทางวิญญาณ
 - จ. โรงทานและโรงเลี้ยงเพื่อคนจน
38. ท่านพุทธทาสบรรยายธรรมเรื่องใดถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์
- ก. คู่มือมนุษย์
 - ข. ธรรมิกสังคัม
 - ค. พุทธธรรมกับประชาธิปไตย
 - ง. วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 - จ. ธรรมะกับชีวิต

39. คุณธรรมที่ควรเอาอย่างของท่านพุทธทาส ข้อใดไม่ปรากฏอย่างชัดเจน

- ก. ใฝ่เรียนรู้
- ข. มีความเสียสละ
- ค. เป็นนักพัฒนา
- ง. ความกตัญญูทดเวท
- จ. ความเป็นนักปรัชญา

40. หากเรานำเอาหลักธรรมของท่านพุทธทาสมาใช้ในการดำเนินชีวิตข้อใดน่าจะเป็นผลดีต่อความสงบสุขของสังคมในปัจจุบัน

- ก. การยึดมั่นในตัวตน
- ข. การไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวของกู
- ค. พุทธศาสนา คือชีวิต
- ง. ยึดมั่นในพระรัตนตรัย
- จ. ความกตัญญูทดเวท

ตาราง 7 แสดงค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ข้อที่	P	r	ข้อที่	p	r
1	.33	.22	21	.69	.56
2	.45	.41	22	.67	.59
3	.57	.48	23	.56	.22
4	.54	.20	24	.74	.30
5	.56	.67	25	.78	.37
6	.30	.30	26	.39	.63
7	.56	.67	27	.22	.37
8	.67	.52	28	.26	.30
9	.65	.56	29	.59	.37
10	.70	.59	30	.52	.44
11	.52	.44	31	.63	.59
12	.41	.67	32	.67	.44
13	.56	.74	33	.37	.30
14	.46	.41	34	.31	.26
15	.56	.52	35	.61	.48
16	.48	.52	36	.63	.67
17	.57	.78	37	.76	.33
18	.33	.44	38	.56	.59
19	.41	.44	39	.35	.56
20	.72	.48	40	.69	.56

ค่าความเชื่อมั่น 0.84

ตาราง 8 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักกรรมในพุทธศาสนาของกลุ่มทดลองที่ 1 , 2

คนที่	กลุ่มทดลอง 1		กลุ่มทดลอง 2		คนที่	กลุ่มทดลอง 1		กลุ่มทดลอง 2	
	ก่อน สอน	หลัง สอน	ก่อน สอน	หลัง สอน		ก่อน สอน	หลัง สอน	ก่อน สอน	หลัง สอน
1	9	12	14	24	21	5	14	27	12
2	4	7	13	24	22	8	14	18	9
3	12	15	16	24	23	9	19	14	10
4	9	14	19	25	24	8	13	13	5
5	10	15	12	27	25	6	16	14	9
6	5	10	15	19	26	7	15	14	11
7	9	11	13	22	27	6	15	17	8
8	11	13	17	23	28	6	16	15	7
9	8	13	12	23	29	8	16	18	11
10	7	9	9	18	30	7	14	16	8
11	11	16	14	19	31	8	14	13	11
12	8	9	13	23	32	5	10	11	9
13	11	16	13	23	33	10	14	16	13
14	9	14	12	22	34	6	15	15	14
15	13	18	17	17	35	8	17	15	11
16	14	17	18	26	36	6	15	14	8
17	11	14	16	19	37	6	16	19	8
18	8	11	12	18	38	6	12	15	21
19	8	13	12	9	39	7	13	11	27
20	21	24	23	4	40	16	10	8	14

ตาราง 9 คะแนนปริชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาก่อนสอนของ
กลุ่มทดลองที่ 1

คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ	คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ
1	79	78	95	21	92	89	75
2	101	89	74	22	73	75	94
3	85	86	92	23	76	88	93
4	76	85	86	24	75	75	94
5	80	91	88	25	101	82	89
6	82	76	82	26	71	76	91
7	87	77	99	27	84	83	85
8	80	84	95	28	109	87	67
9	82	83	98	29	92	90	87
10	99	94	95	30	76	75	74
11	84	94	79	31	73	80	96
12	92	81	88	32	69	82	87
13	80	77	97	33	91	85	71
14	76	89	89	34	79	90	92
15	88	74	83	35	77	92	85
16	78	86	79	36	83	78	85
17	83	81	83	37	82	82	83
18	90	83	97	38	71	91	82
19	79	78	89	39	92	80	98
20	76	94	89	40	93	82	90

ตาราง 10 คะแนนปริชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาหลังสอนของ
กลุ่มทดลองที่ 1

คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ	คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ
1	98	100	93	21	100	105	89
2	101	105	80	22	97	72	93
3	96	90	101	23	102	94	89
4	99	92	87	24	98	101	96
5	92	91	92	25	107	97	97
6	90	94	97	26	90	83	93
7	95	94	88	27	96	89	98
8	91	93	104	28	89	84	89
9	89	90	81	29	103	81	87
10	95	94	90	30	99	101	102
11	94	93	93	31	95	88	80
12	89	104	81	32	95	96	95
13	104	100	98	33	97	83	102
14	86	90	100	34	103	90	91
15	90	74	87	35	101	95	81
16	89	70	100	36	96	85	98
17	106	99	91	37	105	94	83
18	96	82	91	38	92	85	89
19	112	83	87	39	85	97	89
20	97	95	86	40	94	97	77

ตาราง 11 คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาก่อนสอนของ
กลุ่มทดลองที่ 2

คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ	คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ
1	85	87	103	21	98	102	96
2	102	90	99	22	75	95	104
3	91	76	85	23	81	84	78
4	81	81	82	24	78	81	89
5	86	83	83	25	99	95	106
6	82	87	83	26	82	83	92
7	91	82	69	27	87	87	74
8	83	93	91	28	104	87	91
9	85	88	85	29	90	96	90
10	94	91	91	30	83	81	93
11	95	82	71	31	75	86	90
12	97	88	89	32	69	95	90
13	82	73	74	33	92	75	115
14	76	87	85	34	81	96	82
15	80	89	109	35	73	79	92
16	81	85	89	36	88	85	80
17	85	80	82	37	83	86	82
18	97	86	83	38	84	92	87
19	82	92	85	39	85	84	97
20	75	89	100	40	87	86	105

ตาราง 12 คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาหลังสอนของ
กลุ่มทดลองที่ 2

คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ	คนที่	ด้าน ความรู้สึก	ด้าน ความคิด	ด้าน การปฏิบัติ
1	101	74	82	21	88	100	104
2	99	93	97	22	94	78	84
3	89	89	85	23	92	85	100
4	95	97	98	24	96	80	82
5	86	98	88	25	93	96	74
6	92	87	93	26	104	95	94
7	86	80	89	27	88	88	88
8	93	85	94	28	83	92	99
9	83	93	99	29	83	88	85
10	87	98	84	30	101	88	96
11	91	79	85	31	90	91	93
12	86	92	95	32	108	99	88
13	93	62	84	33	89	89	86
14	90	84	84	34	90	79	98
15	87	85	93	35	91	85	99
16	100	90	101	36	99	100	89
17	91	92	90	37	95	90	100
18	92	101	94	38	96	95	85
19	91	100	93	39	85	93	95
20	84	94	104	40	93	93	104

ภาคผนวก ข

- แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
- แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

แผนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2/2548

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญของหลักธรรมพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมไปใช้

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

หน่วยการเรียนรู้ หลักธรรมในพุทธศาสนา เรื่อง โลกธรรม 8

เวลา 2 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

โลกธรรม 8 เป็นหลักของสภาวะการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นไปตามสภาวะโลก ตามปกติ คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสรรเสริญ มีนินทา มีสุข มีทุกข์ ซึ่งทุกคนไม่สามารถปฏิเสธหรือหนีความจริงข้อนี้ได้และต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายและความสำคัญของหลักธรรมโลกธรรม 8 ได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักธรรมโลกธรรม 8 ได้
3. นักเรียนสามารถประยุกต์หลักโลกธรรม 8 เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สาระการเรียนรู้

โลกธรรม 8 เป็นหลักธรรมประจำโลก หรือธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ หมายความว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในโลกนี้ และทุกคนต้องประสบ เป็นโลกของธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเพียงแต่สอนให้รู้เท่าทัน ให้พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง ไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมนั้น ประกอบด้วย 4 คู่

1. ลาภ - เสื่อมลาภ
2. ยศ - เสื่อมยศ
3. สรรเสริญ - นินทา
4. สุข - ทุกข์

โลกธรรม 8 ประการ แบ่งเป็น 2 พวก ได้แก่ อภิธรรม 4 คือฝ่ายที่นำปรารถนาและฝ่ายอนิฏฐธรรม 4 คือฝ่ายที่ไม่นำปรารถนา

กระบวนการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยให้นักเรียนจับฉลาก ให้แต่ละกลุ่มเลือก ประธาน เลขานุการ และผู้รายงาน

ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน สนทนากับนักเรียนถึงข่าวสารบ้านเมืองที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ที่เกี่ยวข้องกับเราทุกคนพร้อมให้ดูตัวอย่างภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ทั้งข่าวดีและไม่ดี

2. ขั้นสอน

ไตรสิกขา จากการได้ดูภาพข่าว และการสนทนากับนักเรียน จากขั้นนำ ครูให้นักเรียนพิจารณาตนเองว่าเราจะเลือกกระทำสิ่งที่ดีหรือไม่ดีแสดงความรู้สึกทั้งทางดีและไม่ดี แล้วบันทึกในใบ บันทึกการรายงานบุคคล ตอนที่ 1 ด้วยคำถามต่อไปนี้

- จากภาพข่าวที่นักเรียนเห็นอยู่นักเรียนสามารถบอกได้ว่าข่าวไหนเป็นสิ่งที่ดีและสิ่งไหนไม่ดี ด้วยเหตุผลอย่างไร

- จากภาพข่าวที่ไม่ดีนักเรียนคิดว่าเกิดจากสาเหตุใด มีวิธีแก้ไขได้อย่างไร
- ส่วนข่าวที่ดีนักเรียนคิดว่ามีผลบวกต่อสภาพสังคมโดยรวมอย่างไร
- ในสภาพสังคมโดยรวมหากส่วนใหญ่ไม่เคารพกฎหมาย ขาดระเบียบ วินัยใน

การดำเนินชีวิต สภาพสังคมจะเป็นอย่างไร

- นักเรียนจะเกิดความรู้สึกอย่างไรหากมีคนมากล่าวว่านักเรียนห้องของเราไม่มีระเบียบวินัย ไม่ตั้งใจเรียน เกเร ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน
- นักเรียนรู้สึกอย่างไรหาก ครูอาจารย์ หรือเพื่อนๆนักเรียนชื่นชมนักเรียนว่าเป็นคนที่ปฏิบัติดีมีระเบียบวินัยที่ดี
- ในห้องเรียนของนักเรียนมี เพื่อนๆของเราคนใดบ้างที่มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย ซึ่งสมควรได้รับการยกย่องชื่นชม

2.2 อธิจิตศึกษา ครูให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิ 10 นาที ด้วยการปฏิบัติดังนี้

2.2.1 ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งสมาธิ

2.2.2 ทำสมาธิโดยการกำหนดลมหายใจเข้า – ออกโดยการเลือกวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ

2.2.2.1 กำหนดลมหายใจเข้า “พุท” กำหนดลมหายใจออก “โฮ”

2.2.2.2 กำหนดการยุบพองของท้อง โดยหายใจเข้าท้องพอง กำหนดว่า “พอง” หายใจออกท้องยุบ กำหนดว่า “ยุบพอง”

ขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนทุกคนนำอริยมรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิมาพิจารณา ให้จิตเกิดความสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน เพื่อให้เกิดปัญญา และนำมาใช้ในการศึกษาขั้นต่อไป

2.3 อธิปัญญาศึกษา เมื่อนักเรียนออกจากสมาธิแล้ว เพื่อผ่อนคลายความเครียด ให้นักเรียนทุกกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง โลกธรรม 8 พร้อมกรณีตัวอย่างเรื่อง “ป้างยุทร” แล้วบันทึกในใบรายงานบุคคล ตอนที่ 2,3,4 โดยให้แต่ละกลุ่มระดมความคิด และวิเคราะห์การกระทำของบุคคลต่างๆ และตอบคำถามลงในใบรายกลุ่ม ตอนที่ 5

2.4 เสนอผลการอภิปราย โดยตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอทางเลือกแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม

3. ขั้นสรุป

ครูและผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียน โดยครูเพิ่มเติมความรู้ส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ขั้นการวัดผลประเมินผล

โดยครูพิจารณา ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และคำตอบของนักเรียนในใบกิจกรรมที่ 1 – 5

แหล่งการเรียนรู้

1. เอกสารประกอบการเรียน “โลกธรรม 8”
2. กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ป้างยุทร”
3. ใบบันทึกกิจกรรมกลุ่ม ใบงานบุคคลและกลุ่มตอนที่ 1 - 5

ใบบันทึกกิจกรรมรายบุคคล

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....กลุ่มที่.....

ตอนที่ 1

1. จากภาพข่าวที่นักเรียนเห็นอยู่นักเรียนสามารถบอกได้ว่าข่าวไหนเป็นสิ่งที่ดีและสิ่งไหนไม่ดี ด้วยเหตุผลอย่างไร

.....

.....

2. จากภาพข่าวที่ไม่ดีนักเรียนคิดว่าเกิดจากสาเหตุใด มีวิธีแก้ไขได้อย่างไร

.....

.....

3. ส่วนข่าวที่ดีนักเรียนคิดว่ามีผลบวกต่อสภาพสังคมโดยรวมอย่างไร

.....

.....

4. ในสภาพสังคมโดยรวมหากส่วนใหญ่ไม่เคารพกฎหมาย ขาดระเบียบ วินัยในการดำเนินชีวิต สภาพสังคมจะเป็นอย่างไร

.....

.....

5. นักเรียนจะเกิดความรู้สึกอย่างไรหากมีคนมากล่าวว่านักเรียนห้องของเราไม่มีระเบียบวินัย ไม่ตั้งใจเรียน เกเร ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน

.....

.....

6. นักเรียนรู้สึกอย่างไรหาก ครูอาจารย์ หรือเพื่อนๆนักเรียนชื่นชมนักเรียนว่าเป็นคนที่ปฏิบัติดี

.....

.....

7. ในห้องเรียนของนักเรียนมีเพื่อนๆของเราคนใดบ้างที่มีความประพฤติตนดี มีระเบียบวินัย ซึ่งสมควรได้รับการยกย่องชื่นชม

.....

.....

ตอนที่ 2 ในชั้นอธิปญญาศึกษา (หลังจากทำสมาธิในชั้น อธิจิตรสิกขา จิตสงบและสมาธิและเกิดปัญญา ให้สมาธิของแต่ละคนเปรียบเทียบพฤติกรรมของตนเองในชั้นอธิศีลสิกขา)พิจารณาตามหลักข้ออริยมรรคข้อข้อ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

1. จากการกระทำต่อตำรวจที่ไม่ดีหรือตำรวจที่กระทำชั่วที่นักเรียนเห็นในภาพข่าว คิดว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. นักเรียนได้รับบทเรียนอะไรที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติตนเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในสภาวะเช่นเดียวกับเห็นการณ์ที่เห็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าเราจะพัฒนาตนเองอย่างไรเพื่อที่จะเกิดปัญญาหรือความรู้เท่าทันที่จะไม่กระทำในสิ่งที่ไม่ดี

.....

.....

.....

4. เราจะปฏิบัติตนอย่างไรในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ถือว่าเป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3. จากกรณีตัวอย่างเรื่อง ป้ายยยุทธ

1. เพราะเหตุใด ยงยุทธ เกิดดี ในกรณีตัวอย่าง จึงถูกศาลอุทธรณ์ตัดสินประหารชีวิต

.....

.....

.....

2. สาเหตุของการกระทำผิดของ ยงยุทธ เกิดดี และพวกครั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากอะไร

.....

.....

.....

3. การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีตำแหน่งสูงและมีบารมีในสังคมกระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย นักเรียนคิดว่าจะเป็นผลต่อสังคมไทยเราอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. จากพฤติกรรมลักษณะเช่นกรณีตัวอย่างในปัจจุบันนักเรียนคิดว่ายังพบอยู่หรือไม่ และส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. นักเรียนคิดว่าศาสนามีบทบาทในการในการช่วยลดปัญหาสังคมได้ หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 จากเอกสารประกอบการเรียน (โลกธรรม 8)ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. โลกธรรม 8 มีความหมายอย่างไร

.....

.....

.....

2. องค์ประกอบของโลกธรรม 8 ประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากองค์ประกอบของโลกธรรม 8 แบ่งเป็น 4 คู่ว่าสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. หลักโลกธรรม 8 ต้องการสอนหรือให้คิดแก่เราอย่างไรในการดำเนินชีวิตในสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

5. หลักโลกธรรม 8 มีประโยชน์ต่อผู้ที่ยึดถือปฏิบัติ และทำให้สังคมมีสันติสุขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

บัตรบันทึกรายงานกลุ่ม

กลุ่ม.....

หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา

สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย 1.....ประธาน
 2.....เลขานุการ
 3.....ผู้รายงาน
 4.....สมาชิก
 5.....สมาชิก

คำชี้แจง ประธานกลุ่มนำสมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาค้นคว้า แสดงความคิดเห็นและสรุป และตอบคำถามต่อไป

ตอนที่ 3 จากกรณีตัวอย่าง เรื่อง **ป้างยยุทธ**

1. เพราะเหตุใด **ยงยุทธ** เกิดดี จากกรณีตัวอย่าง จึงถูกศาลอุทธรณ์ตัดสินประหารชีวิต

.....

2. สาเหตุของการกระทำผิดของ **ยงยุทธ** เกิดดี และพวกครั้งนี้จะมีสาเหตุมาจากอะไร

.....

3. การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีตำแหน่งสูงและมีบารมีในสังคมกระทำความผิดและถูกลงโทษตามกฎหมาย นักเรียนคิดว่าจะเป็นผลต่อสังคมไทยเราอย่างไรบ้าง

.....

4. จากพฤติกรรมลักษณะเช่นนี้ของตำรวจในปัจจุบันนักเรียนคิดว่ายังพบอยู่หรือไม่ และส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

.....

5. นักเรียนคิดว่าศาสนาจะมีบทบาทในการช่วยลดปัญหาสังคมได้ หรือไม่อย่างไร

.....

กรณีตัวอย่าง เรื่อง ป้ายยุทธ

คดีสังหารสองแม่ลูก “อุทธรณ์” พิพากษาแก้ อีก 3 จำคุกตลอดชีวิต “ป้ายยุทธ” คอตก ถูกศาลอุทธรณ์ตัดสินประหารชีวิตในคดีฆ่าสองแม่ลูกตระกูล หยาง ส่วนพรรคพวกอีก 3 คน ให้ยืนตามศาลชั้นต้น

“ป้ายยุทธ” จำ

จำคุกตลอดชีวิต เผยคดีประวัติศาสตร์ดังกล่าวบานปลายจากกรณีเพชรเจ้าหญิงแห่ง ศรีรังษนครที่ล่วงเลยมาเป็นเวลาเกือบ 12 ปี จนจำเลยตายไปแล้ว 3 คน จากทั้งหมด 9 คน

ที่ศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก เมื่อเวลา 10.00 น. วันที่ 3 มีนาคม ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีอุ้มฆ่านางเหียน และเด็กชาย ลู่ สิ้นหยาง ภรรยาและลูกชายของนายสันติภาพ สิ้นหยาง เจ้าของร้านเพชรชื่อดัง ที่พนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา 9 เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายตำรวจใหญ่ ยงยุทธ เกิดดี จำเลยที่ 1 กับพวกรวม 9 คน

พ.ต.ท.ตี จำเลยที่ 2 จ.ส.ต.ชัย จำเลยที่ 3 (เสียชีวิต) ค.ต.รักษ์ จำเลยที่ 4 นายวี จำเลยที่ 5 นายป๊อด จำเลยที่ 6 นายพงษ์ จำเลยที่ 7 นายเทศ จำเลยที่ 8 (เสียชีวิต) และนายภาพ จำเลยที่ 9 (เสียชีวิต) ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อน เพื่อปกปิดความผิดของตนเอง และความผิดอื่นรวม 9 ข้อหา

สำหรับคดีนี้ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545 ให้จำคุกตลอดชีวิต จำเลยที่ 1 ในความผิดฐานสนับสนุนให้ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อนและให้จำคุกตลอดชีวิต จำเลยที่ 2 – 6 – 7 ฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยพิพากษา

โดยศาลอุทธรณ์ได้ประชุมปรึกษารื้อกันแล้วเห็นว่า การอุทธรณ์ของจำเลยที่ 1-2-6-7 ฟังไม่ขึ้น และเชื่อว่าจำเลยทั้งสี่ทำผิดจริงตามฟ้องโดยเฉพาะจำเลยที่ 1 กระทำผิดฐานเป็นตัวการสนับสนุนฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อนมีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต และมีความผิดฐานเป็นตัวการสนับสนุนกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้อันให้ปราศจากเสรีภาพ ดังนั้นที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิตจำเลยที่ 1 แต่ศาลอุทธรณ์ไม่เห็นพ้องด้วย จึงพิพากษาแก้ให้ประหารชีวิตจำเลยที่ 1 สถานเดียว ส่วนจำเลยที่ 2-6-7 ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ให้จำคุกตลอดชีวิตฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

สำหรับ เลย์ที่ 3 เสียชีวิตขณะอุทธรณ์คดีให้จำหน่ายออกจากสารบบ ส่วนนายจำเลยที่ 5 และนายจำเลยที่ 8 ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุกคนละ 2 ปี 8 เดือนนั้น ได้ประกันตัวระหว่างอุทธรณ์คดีและอัยการโจทก์-จำเลยไม่ได้ยื่นอุทธรณ์คดี ทำให้คดีของจำเลยที่ 5 และ 8 ถึงที่สุดตามพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลมีคำสั่งให้ออกหมายจับจำเลย ทั้งสองมาบังคับคดีตามคำพิพากษาแล้ว

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า บรรยายภาพฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์วันนี้ นายสันติภาพในฐานะโจทก์ร่วมไม่ได้เดินทางที่ศาลแต่อย่างใด มีเพียงลูกน้องและคนสนิทของจำเลยที่ 1 และ 2 เดินทางมาให้กำลังใจกันไม่มากนัก หลังจากศาลมีคำพิพากษาออกมา ทำให้ ป้ายยุทธมีสีหน้าเคร่งเครียด คิ้วขมวด แต่ยังคงเก็บอาการนิ่งเฉยไว้ตลอดเวลา หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้นำตัวเข้าห้องขังใต้ถุนศาลทันที

อนึ่ง คดีนี้โจทก์ยื่นฟ้องเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2537 จำเลยที่ 1-4 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบสวนหาเพชรและทรัพย์สินมีค่าจากพระราชวังของเจ้าหญิง สวรรค์บุรี นครศรีธรรมราช ที่นายสุบปาย อดีตคนงานที่เข้าไปทำงานได้ลักเพชรเข้ามา ได้สืบสวนเชื่อว่านายสันติภาพเจ้าของร้านเพชรรู้ว่าเพชรอยู่ที่ใด แต่จำเลยทั้งสี่

ไม่ได้ออกมาหมายเรียกนายสันติภาพมาสอบสวน แต่กลับร่วมกันจำเลยที่ 5-9 ลักพาตัวนางเหียนกับ
เด็กชาย ลู่ ภรรยาและลูกชายของนายสันติภาพไปจากบ้านพัก และนำตัวไปกักขังไว้ที่บังกะโลแห่งหนึ่ง แล้ว
ใช้ของแข็งตีศีรษะรวมทั้งร่างกายของทั้งสองหลายแห่งจนหมดสติ ก่อนจะลักทรัพย์สินมูลค่าหลายแสนบาท
ไปด้วย จากนั้นนำร่างผู้ตายทิ้งไว้ในรถเบนซ์ ขับมาจอดทิ้งไว้ที่ เมืองอัมริตนคร ก่อนจะขึ้นรถเบนซ์ออกสู่
ถนนใหญ่ ให้รถบรรทุกที่วิ่งผ่านไปมาพุ่งชนเพื่ออำพรางคดีว่าสองแม่ลูกเสียชีวิตเพราะถูกรถชน

สาระการเรียนรู้

โลกธรรม 8

1. ความหมาย

โลกธรรม แปลว่า ธรรมประจำโลก หรือธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ หมายความว่า เป็นสิ่งที่ต้องมีโลกนี้ และทุกคนต้องประสบ ถ้าไม่มีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา อาจตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเหล่านั้นได้โลกธรรมนี้เป็นโลกธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเพียงแต่สอนให้รู้เท่าทัน ให้พิจารณาเห็นตามความเป็นจริงไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมเท่านั้น

2. การจัดประเภทโลกธรรม

โลกธรรมมี 8 ประการ คือ ลาม เสื่อมลาม ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ โลกธรรม แบ่งเป็น 2 พวก ได้แก่ *อภิวุฑฐารมณ* ฝ่ายที่น่าปรารถนา และ *อนิฆฐารมณ* ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา ซึ่งจัดเป็นคู่ ๆ ได้ 4 คู่ ดังนี้

ฝ่ายที่น่าปรารถนา	ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา
1. ลาม แปลว่า สิ่งที่ได้มา ได้แก่ รายได้ ซึ่งอาจเป็นค่าจ้าง เงินเดือน ค่าเช่า ดอกเบี้ย กำไร ของขวัญ รางวัล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ได้ ยิ่งได้มาก ยิ่งพอใจมาก เช่น ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล รางวัลที่ 1 ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น	2. อลาม แปลว่า ไม่มีลาม หมายความว่า ไม่ได้ลาม หรือได้ลามแล้วเสื่อมลาม บางคน ไม่มีรายได้ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพ ต้องอาศัยผู้อื่นดำรงชีพ บางคนมีรายได้น้อย ไม่พอใช้จ่าย บางคนได้ลามแล้วเสื่อมจากลามเพราะสูญหาย ถูกขโมยลัก หรือเพราะการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของตนเอง บางคนไม่ได้ลามอย่างอื่นได้ เช่น ผู้อื่นได้รับการปรับขึ้นเงินเดือน แต่ตนเองไม่ได้ลักษณะ เช่นนี้ย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนา
3. ยศ ได้แก่ ความยิ่งใหญ่ หรืออิสริยยศ ความมีชื่อเสียงหรือเกียรติยศ และความมีคนนับถือมากหรือบริวารยศ ยศเป็น เครื่องหมายแสดงลำดับชั้นของบุคคล ผู้มียศสูงแสดงถึงความเป็นคนชั้นสูง ผู้มียศต่ำแสดงความเป็นผู้น้อย ผู้ไม่มียศเลยแสดงถึงความเป็นคนธรรมดาหรือสามัญชน ผู้มียศย่อมภาคภูมิใจในตัวเอง ถ้าได้รับการเลื่อนยศเร็ว แสดงถึงความก้าวหน้าเร็วในชีวิตคนที่มีความโด่งดังและมีบริวารมาก ก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน ย่อมเป็นที่พึงปรารถนา	4. อยศ ได้แก่การไม่มียศ หรือการมียศ แล้วเสื่อมจากยศหรือถูกถอดยศ และการมียศแล้ว ไม่ได้รับการเลื่อนยศ หรือได้เลื่อนช้ากว่าคนอื่นในรุ่นเดียวกัน รวมทั้งคนที่เคยมีชื่อเสียงแล้วหมดชื่อเสียง ตกต่ำ คนเคยมีบริวารห้อมล้อมแล้วถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว เพราะตกอับสิ้นเนื้อประดาตัว ลักษณะเช่นนี้ย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนา

ฝ่ายที่น่าปรารถนา	ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา
5. ปัสสง แปลว่า ความสรรเสริญ หรือการได้รับยกย่อง เพราะประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น ประสบความสำเร็จในการแสดงความสามารถ ด้านการกีฬา เป็นผู้ชนะเลิศในกีฬานิตต่าง ๆ ประสบความสำเร็จในการศึกษาได้รับเกียรตินิยม ประสบความสำเร็จในอาชีพ เป็นข้าราชการได้รับตำแหน่งสูงขึ้น เป็นนักธุรกิจบริหารเงินระดับหมื่นล้านเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น การได้รับยกย่อง ดังกล่าว ย่อมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา	6. นินทา แปลว่า การตำหนิติเตียน หมายความว่า การถูกผู้อื่นตำหนิติเตียน เช่น ผู้ที่เคยได้รับยกย่อง ถ้าประพฤติตัวไม่เหมาะสมกับการยกย่อง ก็ถูกตำหนิ ตีเตียน คนที่ทำอะไรไม่ถูกใจผู้อื่น ก็ถูกตำหนิ ตีเตียน การถูกตำหนิติเตียน ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา
7. สุข หมายถึง ความสบายกาย ความสบายใจของปุถุชน เช่น กามสุข ความสุขเกิดจาก ประสพกับสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ความสุขเกิดจาก การมีทรัพย์ การใช้ทรัพย์ บริโภคความสุขเกิดจากความเพลิดเพลินด้วยอำนาจกิเลสความสุขเหล่านี้ย่อมเป็นที่พึงปรารถนา	8. ทุกข์ หมายถึง ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจของปุถุชน เช่น ความเจ็บไข้ ความเสียใจ ความพลัดพรากสิ่งที่รักความประจวบกับสิ่งที่ไม่รัก ความปรารถนา ไม่ได้สมหวัง ความทุกข์เกิดจากความยากจนเกิดจากการเป็นหนี้ เป็นต้น ความทุกข์เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

โลกธรรมทั้ง 8 ประการเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า เมื่อประสบกับโลกธรรมฝ่ายที่น่าปรารถนา คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ไม่ควรจะพึงเพ้อเห่อเหิม หรือมีความยินดีจนเกินไปควรมีสติควบคุมจิตใจไว้ ไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท มีความรู้เท่าทันว่า โลกธรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน อาจเปลี่ยนแปลงไปเสื่อมไปได้ทุกเวลาในทำนองเดียวกันเมื่อประสบกับโลกธรรมฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา คือ ไม่มีลาภหรือเสื่อมลาภ ไม่มียศหรือเสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ก็ไม่ซบเซา โทมนัส เสียใจ หรือมีความยินร้ายจนเกินไป มีสติควบคุมจิตใจให้อยู่ในอาการสงบ และพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงว่า โลกธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้กับทุกคน เกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แล้วเปลี่ยนแปลงไป ดับไปเป็นธรรมดา ผู้มีปัญญาย่อมสามารถหาความสุขได้แม้ในความทุกข์ และไม่หลงยึดติดอยู่ในความทุกข์นั้น

แบบประเมินพฤติกรรมตนเอง

ชื่อ – นามสกุล.....ชั้น ม.5 /.....เลขที่.....
 เรื่อง.....
 วัน/เดือน/ปี/ ที่ประเมินตนเอง.....

คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องที่มีพฤติกรรมนั้นด้วยความซื่อสัตย์ตรงตามความเป็นจริง

รายการพฤติกรรมที่แสดงออก	ปฏิบัติ ดีมาก	ปฏิบัติ ปาน กลาง	ปฏิบัติ น้อย
1. ค้นคว้าด้วยการอ่านเอกสาร / หนังสือด้วยตนเอง			
2. ทำงานด้วยตนเอง			
3. ทำแบบทดสอบ / แบบฝึกหัดด้วยตนเอง			
4. ส่งงานด้วยตนเอง			
5. ปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับ			
6. ทำงานที่ได้รับมอบหมาย			
7. ส่งงานตรงเวลา			
8. เข้าห้องเรียนตรงเวลา			
9. แต่งกายและใช้เครื่องประดับที่เหมาะสมกับวัยนักเรียนและถูกกาลเทศะ			
10. มีและใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างเพียงพอและเหมาะสม			
11. แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล			
12. ร่วมมือทำงานกลุ่ม			

- วันนี้ข้าพเจ้าได้รับรู้สาระความรู้เรื่อง

.....

- สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

.....

- พฤติกรรมที่ข้าพเจ้าต้องการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นคือ

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานครั้งนี้คือ

.....

- ข้อเสนอแนะ

.....

แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2/2548

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญของหลักธรรมพระพุทธศาสนาและนำหลักธรรมไปใช้

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

หน่วยการเรียนรู้ หลักธรรมในพุทธศาสนา เรื่อง โลกธรรม 8

เวลา 3 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

โลกธรรม 8 เป็นหลักของสภาวะการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นไปตามสภาวะโลก ตามปกติ คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสรรเสริญ มีนินทา มีสุข มีทุกข์ ซึ่งชาวพุทธทุกคนปฏิเสธหรือหนีความจริงข้อนี้ไม่ได้และต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายและความสำคัญของหลักธรรมโลกธรรม 8 ได้
2. นักเรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักธรรมโลกธรรม 8 ได้
3. นักเรียนประยุกต์หลักโลกธรรม 8 เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สาระการเรียนรู้

โลกธรรม 8 แปลว่า ธรรมประจำโลก หรือธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ หมายความว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในโลกนี้ และทุกคนต้องประสบ เป็นโลกของธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเพียงแต่สอนให้รู้เท่าทัน ให้พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง ไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมนั้น ประกอบด้วย 4 คู่

1. ลาภ - เสื่อมลาภ
2. ยศ - เสื่อมยศ
3. สรรเสริญ - นินทา
4. สุข - ทุกข์

โลกธรรม 8 ประการ แบ่งเป็น 2 พวก ได้แก่ อภิธรรมมณเฑียร คือฝ่ายที่นำปรรตนาและฝ่ายอนิฏฐามณเฑียร คือฝ่ายที่ไม่นำปรรตนา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนดูรูปภาพข่าวอาชญากรรมและข่าวประวัติจากหนังสือพิมพ์ โดยให้นักเรียนเปรียบเทียบว่ามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และตั้งคำถามนักเรียนว่า จากทั้งสองข่าวนี้นักเรียนมีปัญหอะไรบ้าง นักเรียนสนใจปัญหาใดบ้าง

ขั้นปฏิบัติ

1. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 – 5 คน ที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลาง และอ่อนในอัตราส่วน 1:2:1 สมาชิกจะทำหน้าที่ต่างกัน คือ

ผู้นำกลุ่ม ควบคุมดูแลการทำงานให้ลุล่วง กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจ สมาชิก รับเอกสารจากครู และรวบรวมงานส่งครู

ผู้บันทึก ทำหน้าที่จัดบันทึกข้อตกลง สรุปผลการทำงานและรายงานผล

ผู้ชี้แนะ ทำหน้าที่ขยายความรู้ เพิ่มความคิด

ผู้ตรวจสอบ ทำหน้าที่ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของสมาชิกให้ทุกคนสามารถอธิบายได้

เหมือนกัน

2. นำเสนอบทเรียน ครูให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในสาระการเรียนรู้ เรื่อง โลกธรรม 8 โดย

แจกเป็นใบสาระการเรียนรู้

3. ปฏิบัติงานกลุ่ม นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยศึกษาจากใบความรู้ เรื่อง โลกธรรม 8 และศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง “ปายงยุทธ” สมาชิกทุกคนร่วมกันทำใบกิจกรรมที่ 1, 2, และ 3

ขั้นสรุป

ครูสุ่มนักเรียนบางกลุ่มรายงานถึงหลักโลกธรรม 8 ว่าได้ข้อคิดอะไร และมีผลต่อการดำเนินชีวิตต่อสังคมประเทศชาติอย่างไร

ขั้นวัดผล

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มทำการประเมินผลและทำงานกลุ่มโดยใช้แบบสังเกต
2. นักเรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบย่อยเมื่อเรียนจบบทเรียนแต่ละบท
3. ครูตรวจผลการสอบและพิจารณาผลการสอบและพิจารณาผลคะแนนรายบุคคล และคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

เฉลี่ยของกลุ่ม

ขั้นสร้างความประทับใจ

ครูประกาศคะแนนของกลุ่มให้รู้พร้อมคำชมเชยหรือรางวัลให้กับกลุ่มที่คะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่กำหนด กลุ่มใดได้คะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ ครูให้กำลังใจให้มีความพยายามเพื่อแก้ไขตนเองในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกตการณ์ร่วมกิจกรรม
 - จากการอภิปรายกลุ่ม
 - การนำเสนองาน
 - การทำงานกลุ่ม
2. สรุปผลจากใบประเมินการรายงาน
3. สรุปผลจากแบบประเมินการทำงานภายในกลุ่ม
4. จากการตรวจผลงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. รูปภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ โลกธรรม
2. ใบสาระการเรียนรู้
3. กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ปายงยุทธ”
4. ใบกิจกรรมที่ 1, ใบกิจกรรมที่ 2, ใบกิจกรรมที่ 3 ใบกิจกรรมที่ 4

แบบทดสอบย่อย

จงขีดเส้นใต้คำตอบที่ถูกต้อง

1. फिल्मได้รับการยกย่องและรับโล่รางวัลเป็นเยาวชนดีเด่น สิ่ง que फिल्मได้รับเราเรียกว่า (लग / यत्)
2. दारा हमें नहीं ज़िद करवा ज़ांให้แสดงละครเพราะเขากระทำผิดต่อแฟนละครเหตุการณ์นี้เรียกว่า
(सैमलग / सैमयत्)
3. पंदरारवटो द. तक्षिण चिन्वत्तได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์นี้เรียกว่า (लग / यत्)
4. ในอดีตเขาเป็นนักฟุตบอลทีมชาติที่ยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปแต่ปัจจุบันเขาเป็นผู้ต้องหารักทรัพย์ เหตุการณ์นี้แสดงว่า (निन्हा / सैमयत्)
5. रोहनदिनो ได้รับเลือกให้เป็นนักฟุตบอลยอดเยี่ยมของยุโรปสองปีซ้อน เหตุการณ์นี้แสดงถึง
(सुख / सररसैरिय)
6. กรณีนรเอาทำเสน่ห์ยาแฝด จนมีสตรีตกเป็นเหยื่อ และถูกลวงลามทางเพศหลายคนจนถูกประณามจกสังคม กรณีนี ตรงกับ (นิन्हा / ทุกซ์)
7. นาย พีพี ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาลรางวัลที่หนึ่ง เขาตั้งใจนำเงินไปทำบุญและให้กับ พ่อแม่กรณีนี้แสดงถึง
(सुख / सररसैरिय)
8. นันทนาทำงานด้วยความประมาทจนเกิดความเสียหายต่อหน่วยงานและถูกไล่ออกจากงาน เหตุการณ์นี้หมายถึง (ทุกซ์ / นิन्हा)
9. ปัจฉิมโอวาทของพุทธองค์เกี่ยวกับโลกธรรม คือ (ความสุข / ความไม่ประมาท)
10. ผู้มีความสุขได้ แม้ขณะอยู่ในทุกซ์ โดยไม่ยึดติดกับทุกซ์ เรียกผู้มีอะไร (ความพอดี / ความมีปัญญา)

บัตรคำสั่ง

นักเรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาสาระการเรียนรู้ เรื่อง โลกธรรม 8
2. ศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “ปายงยุทธ”
3. ร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหา
4. ร่วมกันสรุปประเด็นคำถามลงในเอกสารที่กำหนดให้ตัวแทนกลุ่มมานำเสนอผลงานหน้าชั้นที่
ละกลุ่ม

กลุ่มที่.....

ชื่อกลุ่ม.....

ชื่อประธาน.....

ชื่อเลขานุการ.....

ผู้รายงาน.....

สมาชิก

1.

2.

3.

4.

5.

แบบตอบคำถาม

1. จากภาพข่าวที่นักเรียนเห็นอยู่นักเรียนสามารถบอกได้ว่าข่าวไหนเป็นสิ่งที่ดีและสิ่งไหนไม่ดี ด้วยเหตุผลอย่างไร

.....

.....

2. จากภาพข่าวที่ไม่ดีนักเรียนคิดว่าเกิดจากสาเหตุใด มีวิธีแก้ไขได้อย่างไร

.....

.....

3. ส่วนข่าวที่ดีนักเรียนคิดว่ามีผลบวกต่อสภาพสังคมโดยรวมอย่างไร

.....

.....

4. ในสภาพสังคมโดยรวมหากส่วนใหญ่ไม่เคารพกฎหมาย ขาดระเบียบ วินัยในการดำเนินชีวิต สภาพสังคมจะเป็นอย่างไร

.....

.....

5. นักเรียนจะเกิดความรู้สึกอย่างไรหากมีคนมากล่าวว่านักเรียนห้องของเราไม่มีระเบียบวินัย ไม่ตั้งใจเรียน เกเร ชอบทะเลาะเบาะแว้งกัน

.....

.....

6. นักเรียนรู้สึกอย่างไรหาก ครูอาจารย์ หรือเพื่อนๆนักเรียนชื่นชมนักเรียนว่าเป็นคนที่ปฏิบัติดี

.....

.....

.....

7. ในห้องเรียนของนักเรียนมีเพื่อนๆของเราคนใดบ้างที่มีความประพฤติตนดี มีระเบียบวินัย ซึ่งสมควรได้รับการยกย่องชื่นชม

.....

.....

แบบบันทึกการเรียนรู้

ใบกิจกรรมที่ 2

สาระ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง โลกธรรม 8

ชื่อกลุ่ม.....ชั้น.....

ชื่อ.....สกุล.....

1. โลกธรรม 8 มีความหมายอย่างไร

.....

.....

.....

2. องค์ประกอบของโลกธรรม 8 ประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากองค์ประกอบของโลกธรรม 8 แบ่งเป็น 4 คู่ว่าสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. หลักโลกธรรม 8 ต้องการสอนหรือให้คติแก่เราอย่างไรในการดำเนินชีวิตในสังคม

.....

.....

.....

.....

5. หลักโลกธรรม 8 มีประโยชน์ต่อผู้ที่ยึดถือปฏิบัติ และทำให้สังคมมีสันติสุขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

**แบบตอบคำถามจากกรณีตัวอย่าง
ใบกิจกรรมที่ 3**

สาระ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

เรื่อง : โลกธรรม 8

ชื่อกลุ่ม.....

กรณีตัวอย่างเรื่อง.....

1. นักเรียนคิดว่า เหตุใด ป้ายงยุทธ จึงถูกศาลอุทธรณ์ พิพากษาคัดสินประหารชีวิต

.....
.....
.....

2. จากกรณีของ ป้ายงยุทธ วิเคราะห์เข้ากับหลักโลกธรรม 8 ข้อใดบ้าง

.....
.....
.....

3. กรณีของ ป้ายงยุทธ และพักพวกจะส่งกระทบต่อสังคมไทยอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

4. หากนักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับส่วนหนึ่งกรณี ป้ายงยุทธ นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ใบกิจกรรมที่ 4

1. ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมไทยเกิดจากสาเหตุใด

.....

.....

.....

.....

2. ความเสื่อม โทรมด้านศีลธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยก่อให้เกิดผลเสียอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. สิ่งที่ต้องรีบดำเนินการปลูกฝังให้กับคนไทยในยุคปัจจุบันเพื่อแก้ปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรม

.....

.....

.....

4. นักเรียนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและเห็นปัญหาของสังคมเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรม และจริยธรรมของสังคมไทยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

กรณีตัวอย่าง เรื่อง ป้ายยุทธ

คดีสังหารสองแม่ลูก “อุทธธรณ์” พิพากษาแก้ อีก 3 จำคุกตลอดชีวิต “ป้ายยุทธ” คอตก ถูกศาลอุทธรณ์ตัดสินประหารชีวิตในคดีฆ่าสองแม่ลูกตระกูล หยาง ส่วนพรรคพวกอีก 3 คน ให้ยืนตามศาลชั้นต้น

“ป้ายยุทธ”

จำคุกตลอดชีวิต เผยคดีประวัติศาสตร์ดังกล่าวบานปลายจากกรณีเพชรเจ้าหญิงแห่ง ศรีรังษนครที่ล่วงเลยมาเป็นเวลาเกือบ 12 ปี จนจำเลยตายไปแล้ว 3 คน จากทั้งหมด 9 คน

ที่ศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก เมื่อเวลา 10.00 น. วันที่ 3 มีนาคม ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีอุ้มฆ่านางเหียน และเด็กชาย ลู่ สิ้นหยาง ภรรยาและลูกชายของนายสันติภาพ สิ้นหยาง เจ้าของร้านเพชรชื่อดัง ที่พนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา 9 เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายตำรวจใหญ่ ยงยุทธ เกิดดี จำเลยที่ 1 กับพวกรวม 9 คน

พ.ต.ท.ตี จำเลยที่ 2 จ.ส.ต.ชัย จำเลยที่ 3 (เสียชีวิต) ค.ต.รักษ์ จำเลยที่ 4 นายวี จำเลยที่ 5 นายป๊อด จำเลยที่ 6 นายพงษ์ จำเลยที่ 7 นายเทศ จำเลยที่ 8 (เสียชีวิต) และนายภาพ จำเลยที่ 9 (เสียชีวิต) ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อน เพื่อปกปิดความผิดของตนเอง และความผิดอื่นรวม 9 ข้อหา

สำหรับคดีนี้ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2545 ให้จำคุกตลอดชีวิต จำเลยที่ 1 ในความผิดฐานสนับสนุนให้ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อนและให้จำคุกตลอดชีวิต จำเลยที่ 2 – 6 – 7 ฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยพิพากษา

โดยศาลอุทธรณ์ได้ประชุมปรึกษาหารือกันแล้วเห็นว่า การอุทธรณ์ของจำเลยที่ 1-2-6-7 ฟังไม่ขึ้น และเชื่อว่าจำเลยทั้งสี่ทำผิดจริงตามฟ้องโดยเฉพาะจำเลยที่ 1 กระทำผิดฐานเป็นตัวการสนับสนุนฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อนมีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต และมีความผิดฐานเป็นตัวการสนับสนุนกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้อันให้ปราศจากเสรีภาพ ดังนั้นที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิตจำเลยที่ 1 แต่ศาลอุทธรณ์ไม่เห็นพ้องด้วย จึงพิพากษาแก้ให้ประหารชีวิตจำเลยที่ 1 สถานเดียว ส่วนจำเลยที่ 2-6-7 ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ให้จำคุกตลอดชีวิตฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

สำหรับ เลย์ที่ 3 เสียชีวิตขณะอุทธรณ์คดีให้จำหน่ายออกจากสารบบ ส่วนนายจำเลยที่ 5 และนายจำเลยที่ 8 ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุกคนละ 2 ปี 8 เดือนนั้น ได้ประกันตัวระหว่างอุทธรณ์คดีและอัยการโจทก์-จำเลยไม่ได้ยื่นอุทธรณ์คดี ทำให้คดีของจำเลยที่ 5 และ 8 ถึงที่สุดตามพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลมีคำสั่งให้ออกหมายจับจำเลย ทั้งสองมาบังคับคดีตามคำพิพากษาแล้ว

ผู้สื่อข่าวรายงานว่า บรรยายภาพฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์วันนี้ นายสันติภาพในฐานะโจทก์ร่วมไม่ได้เดินทางที่ศาลแต่อย่างใด มีเพียงลูกน้องและคนสนิทของจำเลยที่ 1 และ 2 เดินทางมาให้กำลังใจกันไม่มากนัก หลังจากศาลมีคำพิพากษาออกมา ทำให้ ป้ายยุทธ มีสีหน้าเคร่งเครียด คิ้วขมวด แต่ยังคงเก็บอาการนิ่งเฉยไว้ตลอดเวลา หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้นำตัวเข้าห้องขังใต้ถุนศาลทันที

อนึ่ง คดีนี้โจทก์ยื่นฟ้องเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2537 จำเลยที่ 1-4 ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบสวนหาเพชรและทรัพย์สินมีค่าจากพระราชวังของเจ้าหญิง สวรรค์บุรี นครศรีธรรมราช ที่นายสุบปาย อดีตคนงานที่เข้าไปทำงานได้ลักเพชรเข้ามา ได้สืบสวนเชื่อว่านายสันติภาพเจ้าของร้านเพชรรู้ว่าเพชรอยู่ที่ใด แต่จำเลยทั้งสี่

ไม่ได้ออกหมายเรียกนายสันติภาพมาสอบสวน แต่กลับร่วมกันจำเลยที่ 5-9 ลักพาตัวนางเหียนกับ
เด็กชาย ลู่ ภรรยาและลูกชายของนายสันติภาพไปจากบ้านพัก และนำตัวไปกักขังไว้ที่บังกะโลแห่งหนึ่ง แล้ว
ใช้ของแข็งตีศีรษะรวมทั้งร่างกายของทั้งสองหลายแห่งจนหมดสติ ก่อนจะลักทรัพย์สินมูลค่าหลายแสนบาท
ไปด้วย จากนั้นนำร่างผู้ตายทิ้งไว้ในรถเบนซ์ ขับมาจอดทิ้งไว้ที่ เมืองอัมริตนคร ก่อนจะขึ้นรถเบนซ์ออกสู่
ถนนใหญ่ ให้รถบรรทุกที่วิ่งผ่านไปมาพุ่งชนเพื่ออำพรางคดีว่าสองแม่ลูกเสียชีวิตเพราะถูกรถชน

สาระการเรียนรู้

โลกธรรม 8

1. ความหมาย

โลกธรรม แปลว่า ธรรมประจำโลก หรือธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ หมายความว่า เป็นสิ่งที่จำต้องมีโลกนี้ และทุกคนต้องประสบ ถ้าไม่มีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา อาจตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเหล่านั้นได้โลกธรรมนี้เป็นโลกธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเพียงแต่สอนให้รู้เท่าทัน ให้พิจารณาเห็นตามความเป็นจริงไม่ตกอยู่ในอำนาจของโลกธรรมเท่านั้น

2. การจัดประเภทโลกธรรม

โลกธรรมมี 8 ประการ คือ ลาก เสื่อมลาก ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ โลกธรรม แบ่งเป็น 2 พวก ได้แก่ *อภิวรรต* ฝ่ายที่น่าปรารถนา และ *อนิวัตร* ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา ซึ่งจัดเป็นคู่ ๆ ได้ 4 คู่ ดังนี้

ฝ่ายที่น่าปรารถนา	ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา
9. ลาก แปลว่า สิ่งที่ได้มา ได้แก่ รายได้ ซึ่งอาจเป็นค่าจ้าง เงินเดือน ค่าเช่า ดอกเบี้ย กำไร ของขวัญ รางวัล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ได้ ยิ่งได้มาก ยิ่งพอใจมาก เช่น ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล รางวัลที่ 1 ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น	10. อลาก แปลว่า ไม่มีลาก หมายความว่า ไม่ได้ลาก หรือได้ลากแล้วเสื่อมลาก บางคน ไม่มีรายได้ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพ ต้องอาศัยผู้อื่นดำรงชีพ บางคนมีรายได้น้อย ไม่พอใช้จ่าย บางคนได้ลากแล้วเสื่อมจากลากเพราะสูญหาย ถูกขโมยลัก หรือเพราะการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของตนเอง บางคนไม่ได้ลากอย่างอื่นได้ เช่น ผู้อื่นได้รับการปรับขึ้นเงินเดือน แต่ตนเองไม่ได้ลักษณะ เช่นนี้ย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนา
11. ยศ ได้แก่ ความยิ่งใหญ่ หรืออิสริยยศ ความมีชื่อเสียงหรือเกียรติยศ และความมีคนนับถือมากหรือบริวารยศ ยศเป็น เครื่องหมายแสดงลำดับชั้นของบุคคล ผู้มียศสูงแสดงถึงความเป็นคนชั้นสูง ผู้มียศต่ำแสดงความเป็นผู้น้อย ผู้ไม่มียศเลยแสดงถึงความเป็นคนธรรมดาหรือสามัญชน ผู้มียศย่อมภาคภูมิใจในตัวเอง ถ้าได้รับการเลื่อนยศเร็ว แสดงถึงความก้าวหน้าเร็วในชีวิตคนที่มีความโด่งดังและมีบริวารมาก ก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน ย่อมเป็นที่พึงปรารถนา	12. อยศ ได้แก่ การไม่มียศ หรือการมียศ แล้วเสื่อมจากยศหรือถูกถอดยศ และการมียศแล้ว ไม่ได้รับการเลื่อนยศ หรือได้เลื่อนช้ากว่าคนอื่นในรุ่นเดียวกัน รวมทั้งคนที่เคยมีชื่อเสียงแล้วหมดชื่อเสียง ตกต่ำ คนเคยมีบริวารห้อมล้อมแล้วถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว เพราะตกอับสิ้นเนื้อประดาตัว ลักษณะเช่นนี้ย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนา

ฝ่ายที่น่าปรารถนา	ฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา
13. ปัสัน แปลว่า ความสรรเสริญ หรือการได้รับยกย่อง เพราะประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น ประสบความสำเร็จในการแสดงความสามารถด้านการกีฬา เป็นผู้ชนะเลิศในกีฬานิตต่าง ๆ ประสบความสำเร็จในการศึกษาได้รับเกียรตินิยม ประสบความสำเร็จในอาชีพ เป็นข้าราชการได้รับตำแหน่งสูงขึ้น เป็นนักธุรกิจบริหารเงินระดับหมื่นล้านเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น การได้รับยกย่อง ดังกล่าว ย่อมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา	14. นินทา แปลว่า การตำหนิติเตียน หมายความว่า การถูกผู้อื่นตำหนิติเตียน เช่น ผู้ที่เคยได้รับยกย่อง ถ้าประพฤติตัวไม่เหมาะสมกับการยกย่อง ก็ถูกตำหนิ ตีเตียน คนที่ทำอะไรไม่ถูกใจผู้อื่น ก็ถูกตำหนิ ตีเตียน การถูกตำหนิติเตียน ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา
15. สุข หมายถึง ความสบายกาย ความสบายใจของปุถุชน เช่น กามสุข ความสุขเกิดจาก ประสพกับสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ความสุขเกิดจาก การมีทรัพย์ การใช้ทรัพย์ บริโภคความสุขเกิดจากความเพลิดเพลินด้วยอำนาจกิเลสความสุขเหล่านี้ย่อมเป็นที่พึงปรารถนา	16. ทุกข์ หมายถึง ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจของปุถุชน เช่น ความเจ็บไข้ ความเสียใจ ความพลัดพรากสิ่งที่รักความประจวบกับสิ่งที่ไม่รัก ความปรารถนา ไม่ได้สมหวัง ความทุกข์เกิดจากความยากจนเกิดจากการเป็นหนี้ เป็นต้น ความทุกข์เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

โลกธรรมทั้ง 8 ประการเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า เมื่อประสบกับโลกธรรมฝ่ายที่น่าปรารถนา คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ไม่ควรจะพึงเพ้อเห่อเหิม หรือมีความยินดีจนเกินไปควรมีสติควบคุมจิตใจไว้ ไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท มีความรู้เท่าทันว่า โลกธรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน อาจเปลี่ยนแปลงไปเสื่อมไปได้ทุกเวลาในทำนองเดียวกันเมื่อประสบกับโลกธรรมฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา คือ ไม่มีลาภหรือเสื่อมลาภ ไม่มียศหรือเสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ก็ไม่ซบเซา โทมนัส เสียใจ หรือมีความยินร้ายจนเกินไป มีสติควบคุมจิตใจให้อยู่ในอาการสงบ และพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงว่า โลกธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้กับทุกคน เกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แล้วเปลี่ยนแปลงไป ดับไปเป็นธรรมดา ผู้มีปัญญาย่อมสามารถหาความสุขได้แม้ในความทุกข์ และไม่หลงยึดติดอยู่ในความทุกข์นั้น

แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

ลำดับ	รายการ	ดี มาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง
		4	3	2	1
1	ประธานในการทำงานกลุ่มครั้งนี้ คือ..... ทำงานที่ได้รับมอบหมายในระดับ				
2	เลขานุการกลุ่มคือ.....ทำงานคาม ที่ได้รับมอบหมายทำงานในระดับ				
3	มีการวางแผนการปฏิบัติงาน				
4	ใช้ถ้อยคำสุภาพและไม่ส่งเสียงดัง				
5	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น				
6	สมาชิกรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น				
7	ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา				
8	ยอมรับมติกลุ่ม				
9	สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน				
10	สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคี				
รวมคะแนน					

ปัญหาการทำงานในครั้งนี้ คือ

1.
2.
3.
4.

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แบบประเมินผลการตรวจสอบ

ชื่อ – สกุล

.....

ชื่อกลุ่ม

.....

การประเมินคุณภาพของการเสนอรายงาน

		ดีมาก	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
1	การเตรียมพร้อมในการรายงานอยู่ในระดับ				
2	บรรยากาศในการรายงานครั้งนี้อยู่ในระดับ				
3	การรายงานมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ระดับ				
4	ฟังแล้วมีความรู้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมอยู่ในระดับ				
5	การเสนอรายงานครั้งนี้ทำได้ดีอยู่ในระดับ				

วิจารณ์และสอบถาม

1. ผู้รายงานนำเสนอสาระความรู้เรื่องใดเป็นที่น่าสนใจ

.....

.....

2. สารประโยชน์ที่ได้

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ภาคผนวก ค

- รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. อาจารย์ ดร.ราชนันท์ บุญธิมา
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
2. อาจารย์ชาลิต สูงใหญ่
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
3. อาจารย์เคน จันทรวงษ์
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวินทวงศ์ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา

2. แผนการจัดการเรียนรู้ไตรสิกขา

1. อาจารย์ไขศรี พานิกุล
โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม อ.เมือง จ.นนทบุรี
2. อาจารย์นที ศิริมัย
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพฯ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติคุณ รุ่งเรือง
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพฯ

3. แผนการจัดการเรียนรู้ เอส ที เอ ดี

1. อาจารย์เกษรา เจียงาม
โรงเรียนเซนต์หลุยส์ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา
2. อาจารย์นที ศิริมัย
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพฯ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติคุณ รุ่งเรือง
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพฯ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายภูมิพรรณ ทวีชาติ
วันเดือนปีเกิด	17 มิถุนายน พ.ศ. 2510
สถานที่เกิด	65 หมู่ 9 ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
ที่อยู่ปัจจุบัน	354/182 แขวงคลองสองต้นนุ่น เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2531	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปรางค์กู่ อ.ปรางค์กู่ จ. ศรีสะเกษ
พ.ศ. 2536	ครุศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร